

Europejski Fundusz Rolny na rzecz
Rozwoju Obszarów Wiejskich

Lokalna Strategia Rozwoju
Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania
„Razem na Piaskowcu”
na lata 2016-2022

Zawartość

1. CHARAKTERYSTYKA LGD	3
1.1. Nazwa i status prawny LGD oraz data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego i numer w tym rejestrze.....	3
1.2. Obszar	3
1.3. Opis powstania i doświadczenie LGD	4
1.4. Opis struktur LGD	7
1.4.1. Poziom decyzyjny - rada	7
1.4.2. Zasady funkcjonowania LGD	7
1.4.3. Biuro.....	8
2. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR	10
3. DIAGNOZA OBSZARU- OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI.....	14
3.1. Położenie i warunki fizjograficzne	14
3.2. Rolnictwo	15
3.3. Społeczeństwo.....	16
3.3.1. Demografia	16
3.3.2. Rynek pracy	18
3.3.3. Pomoc społeczna	20
3.3.4. Grupy defaworyzowane	20
3.3.5. Organizacje pozarządowe	23
3.3.6. Przedsiębiorczość społeczna.....	24
3.4. Historia i kultura	24
3.5. Gospodarka	25
3.5.1. Przedsiębiorczość	26
3.6. Produkty lokalne, tradycyjne i regionalne	27
3.7. Zasoby przyrodnicze. Ochrona przyrody.....	28
3.8. Specyfika i spójność obszaru	28
4. ANALIZA SWOT	30
5. CELE I WSKAŹNIKI	34
5.1. Logika realizacji LSR.....	34
5.2. Proces formułowania celów ogólnych, celów szczegółowych i przedsięwzięć.....	40
5.3. Cele i komplementarność w LSR	46
5.4. Przypisanie wskaźników do celu ogólnego i celów szczegółowych	51
6. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSOBU USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU.....	58
6.1. Procedury oceny i wyboru operacji realizowanych przez podmioty inne niż LGD i grantobiorców	58
6.2. Kryteria wyboru operacji	59
6.3. Informacja o realizacji projektów grantowych oraz projektów własnych	60
6.4. Warunki przyznawania pomocy finansowej	61
7. PLAN DZIAŁANIA.....	61
8. BUDŻET LSR	62
9. PLAN KOMUNIKACJI.....	63
9.1. Cele ogólne działań informacyjno-promocyjnych	63
9.2. Cel szczegółowe działań informacyjno-promocyjnych.....	63
9.3. Działania komunikacyjne oraz odpowiadające im środki przekazu uwzględniające różnorodne rozwiązania komunikacyjne.....	63
9.4. Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu.....	64
10. ZINTEGROWANIE.....	64
10.1. Powiązania Lokalnej Strategii Rozwoju z innymi dokumentami planistycznymi związanymi z obszarem nią objętym.....	65
11. MONITORING I EWALUACJA.....	67
11.1. Monitoring i ewaluacja – definicja pojęć.....	67
11.2. Planowanie monitoringu i ewaluacji	68
Procedura ewaluacji.....	69
12. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO	69
3. SPIS ZAŁĄCZNIKÓW:	82
14. SPIS TABEL:	82

WYJAŚNIENIE SKRÓTÓW I POJĘĆ

Skrót/ pojęcie	Wyjaśnienie
LGD	Lokalna Grupa Działania – partnerstwo trójsektorowe (podmiotów sektora społecznego, publicznego i gospodarczego), funkcjonujące na „oddolnie” określonym terytorium, którego celem jest opracowanie a następnie realizacja lokalnej strategii rozwoju danego obszaru
LSR	Lokalna Strategia Rozwoju – dokument określający cele, priorytety i kierunki rozwoju obszaru, na którym działa konkretne LGD, opracowany zgodnie z zawartością określoną przepisami prawa, o określonym horyzoncie czasowym, odpowiadającym najczęściej okresowi programowania Unii Europejskiej
RLKS	Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność – instrument rozwoju terytorialnego bazujący na metodologii podejścia LEADER, zaproponowany przez Komisję Europejską w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 roku (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013 r., str. 487).
EFFROW	Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, finansujący m.in. wdrażanie podejścia LEADER w ramach PROW
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFSI	Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne
PROW 2014-2020	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
Operacja	Projekt przygotowany przez wnioskodawcę, wybrany przez LGD zgodnie z kryteriami określonymi w przepisach prawa oraz LSR; realizowany przez co najmniej jednego beneficjenta, pozwalający na osiągnięcie celów osi LEADER
OW	Operacja własna
PG	Projekt Grantowy
Zarząd	Organ statutowy Władz Stowarzyszenia LGD „Razem na Piaskowcu” o charakterze wykonawczym
RPO WŚ/M 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego/Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 – dokument planistyczny określający obszary a czasem szczegółowe działania, jakie organy samorządu Województwa Świętokrzyskiego/Mazowieckiego podejmują lub mają zamiar podjąć na rzecz wspierania rozwoju regionu z wykorzystaniem Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego
Podejście LEADER	Podejście do rozwoju obszarów wiejskich, polegające na oddolnym opracowaniu przez lokalną społeczność wiejską lokalnej strategii rozwoju obszarów wiejskich oraz realizacji wynikających z niej innowacyjnych projektów łączących zasoby, wiedzę i umiejętności przedstawicieli trzech sektorów: publicznego, gospodarczego i społecznego. Przedstawiciele ci tworzą tzw. lokalną grupę działania – partnerstwo międzysektorowe, które samodzielnie wybiera projekty, a ich realizacja przyczynia się do osiągnięcia celów wspólnie opracowanej strategii.

1. CHARAKTERYSTYKA LGD

1.1. Nazwa i status prawny LGD oraz data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego i numer w tym rejestrze

Nazwa: Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Razem na Piaskowcu”, zwana dalej LGD „Razem na Piaskowcu”.

Forma prawna: Formą prawną Lokalnej Grupy Działania „Razem Na Piaskowcu” jest stowarzyszenie „specjalne” posiadające osobowość prawną, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o w wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. z 2013 r., poz.173 j.t.) i została utrzymana w ustawie o rozwoju lokalnym.

Data rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym: 10 lipca 2015 roku

Numer KRS: KRS 0000566126

Numer NIP: 6631870825

REGON: 361987699

1.2. Obszar

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Razem Na Piaskowcu” obejmuje obszar ośmiu Gmin: Borkowice, Chlewiska, Jastrząb, Mirów, Mirzec, Orońsko Skarżysko Kościelne i Szydłowiec.

Rysunek 1: Mapa LGD

Granica oznaczona czarnym kolorem zamieszczona na powiększonej mapie z prawej strony rysunku, pokazuje aktualny przebieg granicy administracyjnej pomiędzy woj. mazowieckim i świętokrzyskim. 3 gminy (Szydłowiec, Jastrząb, Mirów), sąsiadują bezpośrednio z gminami woj. świętokrzyskiego, położonymi na południe od nich – Skarżysko Kościelne i Mirzec. Kolor czerwony wyznacza położenie granic administracyjnych powiatów (pow. przysuski – gm. Borkowice; pow. szydłowiecki – gminy: Chlewiska, Jastrząb, Orońsko, Mirów, Szydłowiec; pow. skarżyski – gm. Skarżysko Kościelne; pow. starachowicki – gm. Mirzec), natomiast zielony – wyznacza granice administracyjne gmin.

Łączna powierzchnia wymienionych jednostek obejmuje obszar 702 km² natomiast liczba ludności na 31 grudnia 2013 r. wynosiła 59 511 osób.

Tabela 1: Gminy wchodzące w skład LGD Działania „Razem Na Piaskowcu”

Wyszczególnienie	Województwo	Rodzaj gminy	Powierzchnia ewidencyjna [km ²]	Udział ogólnej powierzchni [%]	Liczba ludności
Borkowice	mazowieckie	wiejska	86	12,3	4 453
Chlewiska	mazowieckie	wiejska	124	17,7	6 092
Jastrząb	mazowieckie	wiejska	55	7,8	5 216

Mirów	mazowieckie	wiejska	53	7,5	3 886
Mirzec	świętokrzyskie	wiejska	111	15,8	8 420
Orońsko	mazowieckie	wiejska	82	11,7	5 968
Skarżysko Kościelne	świętokrzyskie	wiejska	53	7,5	6 208
Szydłowiec	mazowieckie	miejsko-wiejska	138	19,7	19 268
RAZEM			702	100	59 511

Źródło: opracowanie na podstawie danych Główny Urząd Statystyczny, www.stat.gov.pl, stan na 31.12.2013r.

Liczba mieszkańców obszaru na koniec 2013 r. wynosiła 59 511 osób. Cały obszar jest spójny w kontekście przestrzennym, ponieważ każda z gmin wchodzących w skład LGD znajduje się w bezpośrednim lub przynajmniej w dalszym sąsiedztwie, a cały obszar pozostaje w jednym obrysie (rysunek 1)

1.3. Opis powstania i doświadczenie LGD

Celem powstania LGD „Razem na Piaskowcu” są działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich oraz wzmocnienia aktywności ludności wiejskiej (w tym kształtowania postaw przedsiębiorczych wspieranie działań kooperacyjnych w sektorze gospodarczym, rozwijanie potencjału turystycznego i rekreacyjnego obszaru, promocja aktywnego stylu życia, dbałość o dziedzictwo kulturowe, historyczne i przyrodnicze oraz wspieranie działalności organizacji pozarządowych, a także działanie na rzecz defaworyzowanych grup społecznych). Inicjatorami powstania LGD „Razem na Piaskowcu byli przedstawiciele władz samorządowych oraz osoby działające w LGD „Na Piaskowcu”) i LGD „Razem Na Rzec Rozwoju”). W ramach tak ukształtowanego partnerstwa przeprowadzono wybory do Rady –organu decyzyjnego.

Bodźcem do utworzenia Lokalnej Grupy Działania „Razem na Piaskowcu” stały się doświadczenia zdobyte w perspektywie 2007-2013 przez gminy: Borkowice, Chlewiska, Jastrząb, Mirów, Orońsko, Szydłowiec oraz Powiat Szydłowiecki z województwa mazowieckiego (tworzące w perspektywie 2007-2013 Stowarzyszenie LGD „Na Piaskowcu”) oraz Mirzec i Skarżysko Kościelne z województwa świętokrzyskiego (tworzące w perspektywie 2007-2013 Stowarzyszenie LGD „Razem Na Rzec Rozwoju”).

Zasięg działania nowej grupy obejmuje obszar rozdzielony administracyjnie, lecz spójny terytorialnie, który połączony jest wspólnymi tradycjami. Połączenie to występuje na płaszczyźnie przyrodniczej, historycznej i kulturowej.

Zgodnie ze statutem siedziba Stowarzyszenia mieści się w miejscowości Mirzec Stary 9, 27-220 Mirzec. Stowarzyszenie swoim działaniem obejmuje obszar Rzeczypospolitej Polskiej. Może być członkiem krajowych i międzynarodowych organizacji o podobnym celu działania.

Głównym celem statutowym stowarzyszenia jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Do celów pośrednich należą m. in.: realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR) opracowanej przez Lokalną Grupę Działania (LGD) w rozumieniu ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków EFRROW, przepisów wykonawczych do tej ustawy oraz przepisów PROW 2014-2020 dla obszaru gmin: Borkowice, Chlewiska, Jastrząb, Mirów, Mirzec, Orońsko, Skarżysko Kościelne, Szydłowiec oraz Powiatu Szydłowieckiego; aktywizowanie i działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych; promocja obszarów wiejskich, w szczególności objętych LSR; pomoc społeczna, działalność na rzecz integracji i reintegracji społecznej, rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób; wspieranie u upowszechnianie kultury fizycznej, sportu, turystyki, agroturystyki i krajoznawstwa; wspieranie rozwoju kultury, sztuki, ochrona dóbr kultury i tradycji; działalność wspomagająca rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości; wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i informacyjnego; wspieranie nauki, edukacji, oświaty i wychowania młodzieży; promowanie bogactw naturalnych regionu; wspieranie działań na rzecz ochrony środowiska i kształtowania świadomości proekologicznej z uwzględnieniem odnawialnych źródeł energii; udzielenie wsparcia osobom fizycznym i prawnym z obszaru objętego LSR w zakresie przygotowania projektów i pozyskiwania środków na ich realizację, w tym z programów pomocowych.

Szczególnie istotnym jest, iż LGD współtworzone było i jest kierowane, przez mieszkańców obszaru LGD „Razem na Piaskowcu”- osoby istotnie zaangażowane w działania związane z poprawą jakości życia lokalnej społeczności. W nowej perspektywie funduszy strukturalnych, a w szczególności: PROW na lata 2014-2020 oraz Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego oraz Województwa Mazowieckiego na lata 2016-2022 LGD „Razem na Piaskowcu” będzie kontynuować politykę prowadzoną w ramach osi Leader w PROW 2007-2013, ukierunkowując się na promowanie aktywności mieszkańców w kształtowaniu rozwoju obszaru objętego LSR z

wykorzystaniem jego zasobów (m.in. bogatego materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego, tradycji, a także bazy i oferty czasu wolnego), a także wdrażać nową politykę związaną w ramach RPO na lata 2014-2020.

Należy nadmienić, iż w perspektywie 2007-2013 Gminy LGD „Razem na Piaskowcu” tworzyły dwie lokalne grupy działania: „Na Piaskowcu” i „Razem na Rzecz Rozwoju”. **Obie Lokalne Grupy Działania realizowały projekty współpracy: LGD „Na Piaskowcu” zrealizowało jeden projekt współpracy: ROWER, który polegał na oznaczeniu szlaków rowerowych, wydaniu przewodnika oraz mapy. LGD „Razem na Rzecz Rozwoju” zrealizowało jeden projekt współpracy: „Co Kraj to Obyczaj”, który polegał na organizacji festiwalu z udziałem zespołów folklorystycznych z czterech Lokalnych Grupy Działania. Łącznie LGD tworzące obecnie „Razem na Piaskowcu” zrealizowały dwa projekty współpracy. Jeden projekt współpracy zrealizowany przez LGD był partnerstwem co najmniej trzech partnerów.**

Pracownicy, którzy obecnie pracują w LGD „Razem na Piaskowcu” zdobywali doświadczenie w poprzedniej perspektywie pracując w LGD „Na Piaskowcu” i „Razem na Rzecz Rozwoju”. Do ich zadań należała kompleksowa obsługa dokumentacji Projektu Leader, promocja obszaru LSR, obsługa posiedzeń Rady, Zarządu, organizacja naborów i szkoleń, oraz wdrażanie i aktualizacja dokumentów strategicznych, a więc LSR. Poniższa tabela prezentuje niektóre projekty wdrażane przez LGD „Na Piaskowcu” i „Razem na Rzecz Rozwoju” i zrealizowane przez podmioty wchodzące w skład LGD w poprzedniej perspektywie:

Tabela 2: Doświadczenie podmiotów tworzących LGD „Razem na Piaskowcu” (przykłady zrealizowanych projektów)

Nazwa LGD	Podmiot wchodzący w skład LGD	Zrealizowany projekt
„Na Piaskowcu”	Borkowice	<ol style="list-style-type: none"> 1. Budowa boiska wielofunkcyjnego i placu zabaw dla dzieci we wsi Radestów 2. Rewitalizacja terenów zielonych w Rzurowie 3. Zagospodarowanie przestrzeni publicznej w Borkowicach 4. Budowa placu zabaw w Ninkowie 5. Wakacyjny Festyn Rodzinny 2012 6. Wydanie przewodnika turystycznego gminy Borkowice 7. Wakacyjny Festyn Rodzinny 2013 8. Wakacyjny Festyn Rodzinny 2014
	Chlewiska	<ol style="list-style-type: none"> 1. Remont budynku świetlicy w Hucie 2. Remont i przebudowa budynku świetlicy wiejskiej 3. Urządzenie terenu boiska sportowego zaspokajanie potrzeb społecznych w zakresie turystyki 4. Świetlica wiejska w Stefankowie
	Jastrząb	<ol style="list-style-type: none"> 1. Modernizacja zbiornika wodnego w m. Jastrząb - budowa ciągu spacerowego rowerowego - etap II zaspokajanie potrzeb społecznych w zakresie sportu i rekreacji 2. Kształtowanie przestrzeni publicznej dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców - budowa chodnika w m. Nowy Dwór 3. Kształtowanie przestrzeni publicznej dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców – budowa ciągu dla pieszych w centrum miejscowości Jastrząb 4. Świętojanki 2010 5. Dni Jastrzębia 2010 6. Świętojanki 2011 7. Dni Jastrzębia 2011
	Mirów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Budowa świetlicy wiejskiej ze strażnicą OSP w miejscowości Bieszków Górny 2. Remont i wyposażenie świetlicy wiejskiej w miejscowości Zbijów Duży 3. Wyposażenie świetlicy wiejskiej w miejscowości Rogów 4. Impreza kulturalna Festyn Moja Ojczyzna Ojcowizna - 100-lecie Publicznej Szkoły Podstawowej w Zbijowie Małym 5. Boisko rekreacyjne w miejscowości Zbijów Duży 6. Wiaty turystyczne - promocja gminy Mirów 7. Poznajmy gminę Mirów najbiedniejszą gminę Mazowsza 8. Wykorzystanie energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w celu poprawienia działalności kulturalnej w świetlicy wiejskiej w miejscowości Rogów 9. Kalendarium Gminy Mirów

		10. Gminne Dożynki 2014
	Orońsko	<ol style="list-style-type: none"> 1. Budowa boiska wielofunkcyjnego w Wałsnowie dla poprawy, jakości życia mieszkańców gminy Orońsko 2. Budowa infrastruktury sportowej przy istniejącym boisku gminnym w Orońsku 3. Impreza kulturalno-sportowa „Festyn Rodzinny” 4. Wyposażenie świetlicy wiejskiej w Łaziskach 5. Impreza integracyjna „Festyn Rodzinny”
	Szydłowiec	<ol style="list-style-type: none"> 1. Poprawa jakości życia mieszkańców wsi Zdziechów poprzez budowę wielofunkcyjnego boiska sportowego 2. Zakup wyposażenia do świetlicy wiejskiej w miejscowości Wysoka 3. Promocja Ziemi Szydłowieckiej poprzez oznakowanie atrakcji turystycznych 4. Promocja Ziemi Szydłowieckiej poprzez organizację X Zygmunatów Szydłowieckich 5. Zygmunty 2013 - kultywowanie tradycji szydłowieckiej.
„Razem na Rzecz Rozwoju”	Mirzec	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozbudowa remizy OSP w Tychowie Starym na potrzeby utworzenia Klubu Aktywności Wiejskiej 2011 2. Adaptacja pomieszczeń w części budynku Szkoły Podstawowej na sołecką świetlicę i przebudowa boiska wraz z funkcjonalnym zagospodarowaniem terenu dla potrzeb strefy „Activ- Małyszyn Górny dla Ciebie” 2013 3. Przebudowa wnętrza budynku po byłym przedszkolu w Mircu na potrzeby Gminnego Domu Kultury i Integracji 2013 4. Powstanie systemu informacji gminnej 2010 5. Wirtualna wycieczka po gminie Mirzec- 2012 6. Harcerskie muzykowanie- warsztaty wokalne- taneczne dla druhów ze 104 Artystycznej Drużyny Harcerskiej z Mirca 2012 7. Zakup instrumentów muzycznych w celu utworzenia dziecięcego zespołu wokalne- instrumentalnego w Gminie Mirzec 2013 8. Zakup i montaż urządzeń siłowni zewnętrznej w miejscowości Gadka 2014 9. Sportowy duch walki- warsztaty taneczne, zakup strojów i sprzętu grającego dla Drużyny Cheerlederek z Mirca 2013 10. Gminny piknik strażacki 2013 11. Organizacja dożynek ‘Dożynkowy złoty kłós- Gadka 2013’ 2013
	Skarżysko Kościelne	<ol style="list-style-type: none"> 1. „Nad Żarnówką” adaptacja Szkoły Podstawowej w Majkowie na potrzeby bazy noclegowej Majków 2011 2. Renowacja kapliczki w miejscowości Lipowe Pole Skarbowe 2011 3. Zagospodarowanie przestrzeni publicznej poprzez utworzenie centrum kulturalno- rekreacyjnego w miejscowości Świerczek 2013 4. Zagospodarowanie przestrzeni publicznej poprzez uporządkowanie terenu wokół oczka wodnego oraz wykonanie deptaku w ciągu ulicy Urzędniczej w miejscowości Skarżysko Kościelne 2013 5. Rekreacyjno sportowy plac zabaw w Lipowym Polu Skarbowym 2013 6. Doposażenie placu zabaw oraz wykonanie boiska do gier zespołowych w Grzybowej Górze 2013 7. Doposażenie placu wokół oczka wodnego w Skarżysku Kościelnym wraz z ogrodzeniem części brzegu zbiornika 2014 8. Z tradycją i historią w przyszłość- organizacja imprezy plenerowej, wydanie folderu i statuetki promującej Gminę Skarżysko 2014 9. „Warto znać historię nasze narodowe dziedzictwo” 2010 10. Zakup instrumentów muzycznych dla zespołu wokalne- instrumentalnego 2012

Źródło: Opracowanie na podstawie danych LGD „Na Piaskowcu” i „Razem na Rzecz Rozwoju”

Ogólnie w ramach Osi 4 Leader na lata 2007-2013 LGD „Na Piaskowcu” wykorzystano 99,66% przyznanego budżetu, LGD „Razem na Rzecz Rozwoju” wykorzystano 99,94% przyznanego budżetu. Ponadto, przez cały okres wdrażania LSR, biuro LGD prowadziło konsultacje dla beneficjentów oraz szkolenia związane z ogłaszanymi naborami.

Wartość projektów/przedsięwzięć zrealizowanych przez LGD, a finansowanych z innych źródeł niż PROW 2007-2013 wynosi: 114 234,67 zł.

1.4. Opis struktur LGD

Strukturę Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania Razem na Piaskowcu tworzą: Walne Zebranie Członków, Zarząd, Rada, Komisja Rewizyjna oraz Biuro Stowarzyszenia.

W wyniku budowania partnerstwa członkami LGD „Razem na Piaskowcu” zostali przedstawiciele sektora publicznego, gospodarczego, społecznego, w tym także mieszkańcy działający na rzecz rozwoju obszaru objętego LSR oraz rolnicy. LGD liczy 56 Członków (stan na dzień 30.12.2015r.).

Lokalna Grupa Działania „Razem na Piaskowcu” jest organizacją otwartą na nowych Członków. Członkami mogą jednostki samorządu terytorialnego w tym gminy, inne osoby prawne, w szczególności stowarzyszenia, związki stowarzyszeń, fundacje, osoby fizyczne po zgłoszeniu woli wstąpienia do stowarzyszenia w formie pisemnej i przyjęciu przez Zarząd Stowarzyszenia. Członkowie Stowarzyszenia, będący osobami prawnymi działają poprzez swoich przedstawicieli, którzy w ich imieniu realizują wszelkie prawa i wykonują obowiązki wynikające z przynależności do Stowarzyszenia. Członkiem wspierającym może być każda osoba fizyczna lub prawna, która zadeklaruje wsparcie materialne lub organizacyjne działalności LGD. Członkostwo honorowe nadaje Walne Zebranie Członków osobom szczególnie zasłużonym dla działalności LGD.

Zapisy dotyczące sposobu nabycia i utraty członkostwa w LGD znajdują się w Statucie Stowarzyszenia.

Tabela 3: Podział członków stowarzyszenia ze względu na sektor

Lp.	Rodzaj sektora	Liczba osób reprezentujący dany sektor
1.	Publiczny	19
2.	Gospodarczy	12
3.	Społeczny	25
RAZEM		56

1.4.1. Poziom decyzyjny - rada

Organem decyzyjnym LGD, do którego wyłącznych kompetencji należy wybór operacji w rozumieniu art. 2 pkt. 9 rozporządzenia 1303/2013, które mają być realizowane w ramach LSR oraz ustalenie kwoty wsparcia – jest Rada LGD. W myśl art. 32 ust. 2 lit.b ww rozporządzenia, w składzie Rady podczas podejmowania decyzji zarówno władza publiczne – określone zgodnie z przepisami krajowymi jak również żadna z grup interesu nie będzie posiadać więcej niż 49% praw głosu, co zostało zagwarantowane uregulowaniami zawartymi w Regulaminie Pracy Rady. **Sektor publiczny stanowi mniej niż 30% (22,22%). W Radzie są cztery kobiety i dwie osoby poniżej 35 r.ż. oraz trzech przedsiębiorców. Ponadto zgodnie z art. 34 ust. 3 lit. b co najmniej 50% głosów w decyzjach dotyczących wyboru będzie pochodzić od partnerów niebędących instytucjami publicznymi. Biuro LGD prowadzi rejestr interesów Członków Rady.** Rada LGD „Razem na Piaskowcu” zapewnia spełnienie wymagań określonych w art. 32 ust. 2 lit.b i art. 34 ust. 3 lit. b Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 roku. Rada LGD „Razem na Piaskowcu” działa przejrzysto, jawnie i demokratycznie i posiada wewnętrzny Regulamin organizacyjny (zał. nr 9 do wniosku o wybór LSR), który określa m.in. zachowanie parytetów przy wyborze operacji, procedurę wyłączenia z oceny. W razie zmniejszenia się składu władz Stowarzyszenia w czasie trwania kadencji, w tym Rady, Zarząd zwołuje Walne Zebranie w celu uzupełnienia ich składu. Kadencja organu decyzyjnego LGD wynosi 4 lata.

Zgodnie z kryteriami wyboru LSR liczebność organu decyzyjnego nie jest większa niż 15 osób. Rada LGD składa się z 9 osób. Członkowie Rady tworzą tzw. „trójkąt współpracy”, gdyż reprezentują trzy kluczowe sektory:

- **publiczny** – 2 osoby (22,22 % całego składu Rady),
- **społeczny** – 4 osoby (44,45%),
- **gospodarczy** – 3 osoby (33,33%).

1.4.2. Zasady funkcjonowania LGD

Podstawowe dokumenty wewnętrzne regulujące zasady działania LGD. Do dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD należy zaliczyć Statut Stowarzyszenia – który reguluje cele działania stowarzyszenia, sposoby ich osiągnięcia, prawa i obowiązki członków, strukturę władz i zakres ich kompetencji oraz majątek i sposób rozwiązania LGD. Regulaminy Zarządu, Rady, Komisji Rewizyjnej – określają organizację wewnętrzną, zakres i tryb pracy poszczególnych organów LGD. Regulamin Biura LGD – określa organizację wewnętrzną, zakres i tryb pracy Biura LGD, jak również wymagania dla osób zatrudnionych w biurze. W regulaminach dotyczących działalności poszczególnych organów, opisano jakie kompetencje wymagane są w LGD na konkretnych stanowiskach i jakie mechanizmy mają zastosowanie dla zapewnienia spełnienia tych wymagań. Poniżej zaprezentowano syntetyczną informację o sposobie uchwalania i aktualizacji wewnętrznych dokumentów LGD.

Tabela 4: Dokumenty regulujące zasady działania organów LGD

Lp.	Rodzaj dokumentu	Organ zatwierdzający dokument, jego zmiany i aktualizacje	Regulowane kwestie
1.	Statut LGD	Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia	<ul style="list-style-type: none"> - reguluje najważniejsze kwestie przewidziane w Ustawie z dn. 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. 2015 poz.1393 z późn. zm - organ sprawujący nadzór – Marszałek Województwa Świętokrzyskiego - organ odpowiedzialny za wybór operacji – Rada LGD - organ kompetentny w zakresie uchwalania LSR i jej aktualizacji oraz kryteriów wyboru operacji – Zarząd LGD - uregulowania dot. bezstronności - zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD - Statut stanowi załącznik nr 3 do wniosku o wybór LSR
2.	Regulamin Rady	Zarząd	<ul style="list-style-type: none"> - zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego w tym sposób informowania członków organu o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, - sposób wyłączenia członka organu z oceny, - zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego, - zasady wynagradzania członków organu decyzyjnego, - Regulamin Rady stanowi załącznik nr 9 do wniosku o wybór LSR
3.	Regulamin Walnego Zebrania Członków	Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia	<ul style="list-style-type: none"> - szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń WZC (sposób informowania członków o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, itp.), o ile nie zostały one określone w Statucie, - szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie powołania organów LGD (sposób zgłaszania kandydatów, oddawania głosów, ograniczenia dotyczące możliwości łączenia różnych funkcji w LGD, wybory uzupełniające, itp.) o ile nie zostały określone w Statucie, - zasady protokołowania posiedzeń WZC.
4.	Regulamin Komisji Rewizyjnej	Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia	<ul style="list-style-type: none"> - szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Komisji, - zasady prowadzenia działań kontrolnych, - zasady protokołowania posiedzeń.
5.	Regulamin Zarządu	Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia	<ul style="list-style-type: none"> - obowiązki i kompetencje Zarządu, - zasady zwoływania posiedzeń Zarządu oraz sporządzania uchwał i protokołów,
6.	Regulamin Biura LGD	Zarząd	<ul style="list-style-type: none"> - zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników, - uprawnienia kierownika biura, - polityka bezpieczeństwa danych osobowych - zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych, - metoda oceny efektywności świadczonego przez LGD doradztwa, - załącznikiem do regulaminu Biura jest również regulamin naboru pracowników do LGD, - opisy stanowisk precyzujące podział obowiązków i zakres odpowiedzialności pracowników Biura stanowi załącznik nr 13 do wniosku o wybór LSR, - Regulamin Biura stanowi załącznik nr 15 do wniosku o wybór LSR

Źródło: Opracowanie własne.

1.4.3. Biuro

Wszyscy pracownicy Biura LGD „Razem na Piaszkowcu” (100%) mogą się wykazać dużą wiedzą i doświadczeniem niezbędnym do wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych, a więc również LSR. Obecnie biuro LGD zatrudnia trzech pracowników na następujących stanowiskach: Dyrektor Biura, Specjalista ds. pozyskiwania środków zewnętrznych oraz Specjalista ds. obsługi biura, szkoleń i promocji. Szczegółowy zakres zadań pracowników określa Regulamin Pracy Biura stanowiący załącznik nr 15 oraz opis stanowisk stanowiący załącznik nr 13

do Wniosku o wybór LSR. Pracownicy LGD posiadają wiedzę oraz udokumentowane doświadczenie adekwatne do zakresu obowiązków. Kierownik Biura brał również udział w licznych szkoleniach z zakresu tworzenia LSR. Pracownicy posiadają udokumentowane doświadczenie (dokumenty związane z zatrudnieniem) we wdrażaniu LSR w ramach PROW 2007-2013. Kompetencje jakie są wymagane na konkretnych stanowiskach w Biurze LGD zostały wskazane w Regulaminie Biura, który stanowi załącznik do wniosku o wybór LSR. Poniżej przedstawieni pracownicy zaangażowani są w opracowanie LSR oraz będą odpowiadać za realizację LSR.

Tabela 5: Opis doświadczenia pracowników zaangażowanych w opracowanie i realizację LSR

Imię i nazwisko pracownika	Zajmowane stanowisko	Posiadane doświadczenie (m.in. ukończone kursy, szkolenia)
Agnieszka Idzik-Napiórkowska	Dyrektor biura	<ul style="list-style-type: none"> - „Wdrażanie osi 4 Leader w ramach PROW 2007-2013”; - „Tworzenie marki regionu”; - „Kreowanie wizerunku regionu turystycznego”; - „Komunikacja interpersonalna” <p>Udział w cyklu szkoleń organizowanych przez ŚBRR , a nie potwierdzany przez zaświadczenia.</p> <p>Od 2008 roku Prezes Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Razem na Rzecz Rozwoju”</p> <p>Od 01.11.2012 roku Kierownik Biura Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania „Razem na Rzecz Rozwoju”,</p> <ul style="list-style-type: none"> - udział w pracach nad przygotowaniem LSR na lata 2007-2013 - wdrażanie i aktualizacja dokumentów strategicznych, realizacja LSR, - prowadzenie monitoringu i ewaluacji, - prowadzenie bieżących prac związanych z działalnością stowarzyszenia - aplikowanie o środki pochodzące z innych źródeł niż LEADER- ponad 114tys. zł - zrealizowanie budżetu LSR w 100%
Monika Szcześniak	Specjalista ds. obsługi biura, promocji i szkoleń	<ul style="list-style-type: none"> - „Specjalistyczne szkolenie z zakresu przedsiębiorczości dla społeczności obszaru LGD”; - „Przygotowanie strategii i przeprowadzenie analizy SWOT”; - „Określenie celów LSR i wskaźników realizacji strategii”; - „Metodologia wsparcia przygotowywania projektów”; - „Ewaluacja LGD i LSR”; - „Metody zmniejszania poziomu błędów w realizacji programów rozwoju obszarów wiejskich”. <p>Dodatkowo osoba ta pracowała od czerwca 2012 r. w LGD „Na Piaszkowcu” na stanowisku Asystent Projektu Leader gdzie odpowiadała za organizację prac biura wraz z obsługą korespondencji, przygotowywanie działań LGD dotyczących nabywania umiejętności oraz aktywizacji ludności (w tym: szkolenia, warsztaty, spotkania aktywizujące, udział w imprezach kulturalnych, targach itp.); utrzymanie kontaktów z dostawcami usług a także przedstawicielami środków masowego przekazu; projekt materiałów informacyjno-promujących,</p> <ul style="list-style-type: none"> - wdrażanie i aktualizacja dokumentów strategicznych, realizacja LSR, - prowadzenie monitoringu i ewaluacji,
Sylwia Zielińska	Specjalista ds. pozyskiwania środków zewnętrznych	<ul style="list-style-type: none"> - „Funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania, Nabywanie Umiejętności i Aktywizacja” w ramach Osi 4 Leader Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013; - „Przygotowanie pracowników oraz członków organów LGD do sprawnego wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju”; - Agroturystyka i turystyka wiejska; - ABC przedsiębiorczości; - Zarządzania projektami unijnymi; - Tworzenie i ewaluacja wskaźników w lokalnych strategiach rozwoju; - Aktywizacja lokalnych społeczności poprzez Oś 4. Leader; - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013. Aktualności w zakresie wybranych działań OSI 3: 311, 312, 321 i OSI 4 – 417”; - Pozyskiwanie środków Unii Europejskiej na projekty z zakresu rozwoju turystyki, rekreacji i wypoczynku;

	<p>- Małe Projekty oraz Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw – prawidłowe opracowywanie i rozliczanie projektów w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013;</p> <p>- Przedsiębiorczość szansą na sukces – jak założyć i rozwijać własny biznes;</p> <p>- „Wdrażanie projektów współpracy” w ramach osi 4 Leader oraz Wspólna Polityka Rolna po 2013 r. i PROW 2014-2020;</p> <p>- „Dobre praktyki oraz nowe perspektywy – szansa na rozwój społeczności lokalnej”;</p> <p>- Cykl 5 szkoleń z zakresu tworzenia lokalnych strategii rozwoju (LSR), przygotowania strategii komunikacyjnej lokalnej grupy działania (LGD) i angażowania społeczności lokalnych w przygotowanie i realizację LSR, obejmujący:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przygotowanie strategii i przeprowadzanie analizy SWOT; • Określanie celów LSR i wskaźników realizacji strategii; • Metodologię wsparcia przygotowywania projektów; • Ewaluację LGD i LSR; • Przygotowanie strategii komunikacyjnej LGD i metody angażowania społeczności lokalnych w przygotowanie i realizację LSR; <p>- Metody zmniejszania poziomu błędów w realizacji programów rozwojów obszarów wiejskich;</p> <p>- Specjalista ds. funduszy unijnych.</p> <p>Dodatkowo osoba ta pracowała od sierpnia 2009 r. w LGD „Na Piaszkowcu” na stanowisku Asystent Projektu Leader gdzie odpowiedzialna była za doradztwo z zakresu działań sprzyjających realizacji celów określonych w Lokalnej Strategii Rozwoju, pomoc we właściwym funkcjonowaniu Stowarzyszenia w oparciu o istniejące przepisy prawa, pomoc beneficjentom w wypełnianiu wniosków oraz obsługa administracyjna wniosków, nadzór zadań zgodnie z harmonogramem w tym opracowywanie umów, pism wraz z uzasadnianiem decyzji, organizacja posiedzeń Rady; przygotowywanie wniosku o płatność – Funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania, Nabywanie Umiejętności i Aktywizacja oraz konsultacji z beneficjentami z zakresu Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw, Małe Projekty, Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, Odnowa i Rozwój wsi; sporządzanie wniosków o dofinansowanie ze środków Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego dotyczących kultury, sportu i turystyki,</p> <p>- wdrażanie i aktualizacja dokumentów strategicznych, realizacja LSR,</p> <p>- prowadzenie monitoringu i ewaluacji,</p>
--	---

W celu dalszego rozwoju pracowników biura osób pełniących kluczowe funkcje w LGD wymagane jest przeprowadzenie szkoleń dla członków organu decyzyjnego oraz pracowników Biura. Dla pracowników biura oraz organu decyzyjnego jakim jest Rada LGD na lata 2016-2022 określony został Plan Szkoleń, który stanowi załącznik nr 14 do Wniosku o wybór LSR. W Planie Szkoleń uwzględniono zagadnienia niezbędne do prawidłowej realizacji LSR, tj. przygotowanie do wdrażania LSR, procedury wyboru oraz oceny wniosków czy ewaluacji i monitorowania oraz zagadnienia służące jak najlepszej możliwości wykorzystania funduszy unijnych oraz działania na rzecz zrównoważonego rozwoju. Ponadto w Planie zaplanowane zostały szkolenia dla pracowników podnoszące ich wiedzę i umiejętności w zakresie sprawnego wdrażania LSR, zwłaszcza podnoszenia kompetencji do obsługi potencjalnych wnioskodawców/beneficjentów i udzielania doradztwa.

Ponadto pracownicy biura będą na bieżąco prowadzić doradztwo, spotkania, odpowiadać telefonicznie bądź e-mailowo na zapytania osób zainteresowanych możliwościami wsparcia w ramach LSR.

2. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

Partycypacyjny charakter LSR wynika z ciągłego zaangażowania wszystkich interesariuszy dokumentu w proces powstawania kluczowych zapisów strategii, w której zaplanowane przedsięwzięcia współfinansowane będą ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW), Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Dlatego też w procesie opracowywania LSR jako kluczowe – obok danych wynikających ze statystyki publicznej – uznawano informacje pochodzące z szerokich konsultacji społecznych, w których uczestniczyli przedstawiciele głównych grup istotnych z punktu widzenia realizacji zapisów dokumentu:

przedstawiciele władz samorządowych, mieszkańcy obszaru LGD, członkowie organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, przedsiębiorcy, rolnicy.

Konsultacje dotyczące potrzeb grup docelowych LSR rozpoczęły się w 2015 roku. Prace z mieszkańcami nad kształtem LSR trwały do grudnia 2015 r. tj. terminu złożenia wniosku o wybór LSR na nowy okres programowania 2014-2020. Podstawą pracy LGD nad nową lokalną strategią była analiza wyników badań ewaluacyjnych wdrożenia LSR 2007-2013, badań własnych zleconych przez LGD i dostępnej literatury w przedmiocie działania LGD. Konsultacje miały charakter proaktywny. Innowacyjnością w działaniu LGD było zastosowanie triangulacji różnych narzędzi partycypacji społecznej oraz nowatorskie podejście do zasady partycypacji. Triangulacja danych zastosowana w pracy nad LSR polegała na pozyskaniu i wykorzystaniu danych z różnych źródeł w tym samym celu jakim jest opracowanie LSR.

Lokalna Grupa Działania „Razem na Piaskowcu” rozpoczęła działania nad nową Strategią od analizy obszaru LGD, która opierała się na badaniach własnych oraz ewaluacjach końcowych Lokalnych Grup Działania „Na Piaskowcu” i „Razem na Rzecz Rozwoju”, do których w poprzedniej perspektywie należały Gminy tworzące dziś LGD „Razem na Piaskowcu”. W związku z posiadaniem doświadczeniem oraz przekonaniem, iż mieszkańcy obszaru LSR wiedzą najlepiej jakie są ich potrzeby i czego na terenie LGD brakuje. **Zarząd postanowił przygotować Strategię bez udziału podmiotów zewnętrznych.** Zaangażował natomiast Biuro LGD, zespół ds. opracowania Strategii, grupę roboczą oraz jak największą liczbę mieszkańców obszaru LGD. Uruchomiona została strona internetowa www.razemnapiaskowcu.pl, profil na portalu społecznościowym oraz czat na stronie internetowej.

Na początku prac powołano zespół ds. opracowania strategii. Osoby tworzące ten zespół reprezentują sektor publiczny, gospodarczy i społeczny. Posiadają także doświadczenie z poprzedniej perspektywy 2007-2013. Opracowanie dokumentu Strategii składało się z następujących etapów:

I. Etap pierwszy: Diagnoza i analiza SWOT:

Analiza badań własnych i ewaluacji ex-post przeprowadzona na koniec okresu programowania 2007-2013. Na tej podstawie przeanalizowano co udało się osiągnąć w poprzedniej perspektywie, a jakie elementy wymagają dopracowania w kolejnym okresie programowania.

Jedną z istotnych metod partycypacyjnych jakie zastosowano przy budowaniu LSR były Gminne spotkania **były otwarte spotkania informacyjno-konsultacyjne** w każdej z Gmin:

- Gmina Mirzec; 07.10.2015r. godz. 16.00, Urząd Gminy w Mircu, Mirzec Stary 9,
- Gmina Mirów; 08.10.2015r. godz. 16.00, Urząd Gminy w Mirowie, Mirów Stary 27,
- Gmina Jastrzęb; 09.10.2015r. godz. 16.00, Świetlica Środowiskowa w Jastrzębiu, pl. Niepodległości 5,
- Gmina Chlewiska; 15.10.2015r. godz. 16.00, Gminy Ośrodek Kultury w Chlewiskach, ul. Czachowskiego 54/1,
- Gmina Szydłowiec; 16.10.2015r. godz. 16.00, Zamek w Szydłowcu, ul. Sowińskiego 2,
- Gmina Skarżysko Kościelne; 17.10.2015r. godz. 16.00, Urząd Gminy Skarżysko Kościelne, ul. Kościelna 2a,
- Gmina Borkowice; 18.10.2015r. godz. 16.00, GOK w Borkowicach, ul. Ks. Jana Wiśniewskiego 7,
- Gmina Orońsko; 22.10.2015r. godz. 16.00, Publiczne Gimnazjum w Orońsku, ul. Szkolna 3.

Informacja o spotkaniach była rozpowszechniana za pomocą ulotek, plakatów, zaproszeń rozsyłanych i zamieszczanych w Urzędach Gmin, w lokalnej prasie oraz na stronach internetowych.

W spotkaniach uczestniczyło od kilkunastu do kilkudziesięciu osób. Szczególną uwagę zwracano na udział w spotkaniach przedstawicieli grup defaworyzowanych.

Zastosowano również kolejną metodę partycypacyjną - badanie ankietowe. Ankieta, która pomogła w wypracowaniu analizy SWOT na obszarze działania LGD. Ankietę rozdano uczestnikom spotkań informacyjno-konsultacyjnych oraz umieszczono na stronie internetowej LGD, można było także wypełnić ją i złożyć bezpośrednio w Biurze LGD w Szydłowcu i w Mircu. Ostatecznie do LGD wpłynęło 176 ankiet. Na podstawie raportu sporządzonego po spotkaniach i po zebraniu ankiet udało się sporządzić wstępną analizę SWOT. Na bieżąco prowadzone były również **e- konsultacje** zebranego materiału. Podczas opracowywania diagnozy i analizy SWOT zastosowano kolejną metodę partycypacyjną: **spotkania grup przedstawicielskich** (grupy przedstawicielskie to grupy przedstawicieli trzech sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego). Zaproszenie do konsultacji przedstawicieli różnych branż pozwoliło na dokładną analizę oraz poznanie problemów w szerokim tego słowa znaczeniu. Były to środowiska o charakterze eksperckim, co pozwoliło na zebranie od nich opinii, które stały się wartościowym materiałem do dalszych prac nad strategią. Odbyły się również **spotkania grupy roboczej** prowadzone przez moderatora, którym był przedstawiciel biura. Wszystkie uwagi członków grupy zostały przekazane zespołowi do spraw opracowania Strategii. Na stronie internetowej LGD „Razem na Piaskowcu” **zamieszczono wstępną analizę SWOT i formularz uwag.** Mieszkańcy obszaru LGD mogli zgłaszać swoje ewentualne sugestie prze tydzień od zamieszczenia formularza. Uwagi zostały przekazane zespołowi do spraw opracowania Strategii. Odbyło się **spotkanie zespołu do spraw opracowania Strategii**, na którym po przeanalizowaniu zgłoszonych uwag i głosowaniu nad przyjęciem tych najbardziej trafnych i konstruktywnych wypracowana została analiza SWOT obszaru LGD.

II. Etap drugi: Określanie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania:

Etap ten budowany były również w oparciu o **otwarte spotkania informacyjno-konsultacyjne** w każdej z Gmin. Opracowana została **ankieta**, która pomogła w określeniu celów przedsięwzięć na obszarze LGD. Ankiety umieszczono na stronie internetowej LGD, można było także wypełnić ją i złożyć bezpośrednio w Biurze LGD w Szydłowcu i w Mircu. Ostatecznie do LGD wpłynęło 170 ankiet. Z ankiet został przygotowany raport, który był jednym z elementów budowania celów. Odbyły się **spotkania grup przedstawicielskich**. Następnie **wstępne cele i wskaźniki zostały skonsultowane z przedstawicielami stowarzyszeń, przedsiębiorców, lokalnych rzemieślników oraz twórców produktów tradycyjnych oraz na spotkaniach tematycznych** z przedstawicielami sektora publicznego. Wspólnie wypracowane cele przez Zarząd, pracowników, przedstawicieli różnych grup, zespół roboczy zostały zamieszczone wraz z **formularzem uwag** na stronie internetowej oraz profilu społecznościowym poprzez zastosowanie kolejnej metody partycypacyjnej **e-konsultacje**. Na zgłaszanie uwag mieszkańcy mieli około tygodnia.

Odbyło się **spotkanie grupy roboczej**, na którym omówiono wstępne cele i zgłoszono uwagi. Opracowany został także wstępny plan działania. Na bieżąco odbywały się **spotkania zespołu do spraw opracowania Strategii**, na którym pracownicy Biura LGD przedstawili uwagi, które spłynęły po publikacji na stronie internetowej oraz od grupy roboczej. Po spotkaniach cele **zostały rozesłane do konsultacji** do przedstawicieli jst, stowarzyszeń oraz przedsiębiorców. Po zebraniu uwag pracownicy Biura opracowali ostateczne cele i wskaźniki. Przygotowana została również **karta pomysłów**, na której mieszkańcy obszaru LGD mogli wskazać jakie projekty chcieliby w przyszłości realizować. Pokazało to jakich obiektów brakuje na obszarze LGD, jakie potrzeby mają stowarzyszenia, zespoły folklorystyczne, KGW, jakie przedsiębiorstwa mogłyby powstać albo się rozwijać.

III. Etap trzeci: Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru:

Na początku prac nad tym etapem **zespół do spraw opracowania Strategii** przeanalizował zasady wyboru operacji i ustalanie kryteriów wyboru z Lokalnych Grup Działania, do których w poprzedniej perspektywie należały Gminy LGD „Razem na Piaskowcu”. Było to możliwe dzięki dokładnie przeprowadzonej ewaluacji ex-post oraz **wywiadów indywidualnych** przeprowadzonych z grupą osób, która posiadała bogate doświadczenie z poprzedniej perspektywy. Zaplanowano, że pozytywne elementy zostaną w miarę możliwości wykorzystane w nowej Strategii.

Na bazie powyżej opisanych doświadczeń opracowano **ankietę**, która pomogła w określeniu procedur wyboru i oceny operacji realizowanych na obszarze LGD. Ankieta ta była dostępna na stronie internetowej LGD oraz na profilu na portalu społecznościowym, prowadzony był również mailing. Poprzez zastosowanie **metody e-konsultacji** ostatecznie do LGD wpłynęło 172 ankiety. W celu wstępnego opracowania zasad wyboru odbyły się **spotkania grup przedstawicielskich i grupy roboczej**. Zgłoszone uwagi zostały zebrane przez pracowników Biura oraz Zarząd. Na spotkaniu wypracowano podejście do innowacyjności. Innowacyjność została uwzględniona w kryteriach wyboru operacji wraz z przedstawieniem zasad jej oceny. Ciężar udowodnienia, że operacja jest innowacyjna przerzucono na wnioskodawcę. Określono zakres przedsięwzięć odnoszących się do infrastruktury turystycznej rozszerzając planowany zakres działań możliwych do finansowania. Kryteria wyboru będą promować projekty generujące miejsca pracy i odnoszące się do wskaźników LSR. Podczas głosowania za bardzo istotne uznane zostały kryteria skierowane do grup de faworyzowanych. Wszelkie materiały zostały przedstawione grupie roboczej. Opracowane kryteria wyboru zostały ponownie zamieszczone do konsultacji na stronie internetowej LGD oraz na portalu społecznościowym, jak również przekazywane drogą e-mailową.

IV. Etap czwarty: Opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji:

Na podstawie doświadczeń wyniesionych z poprzednio przeprowadzanych ewaluacji i monitorowania wdrożenia LSR pracownicy Biura LGD wraz z Zarządem przygotowali wstępne założenia zasad monitorowania i ewaluacji. Ponadto wnioski z badań terenowych pokazały, że konieczne jest wsparcie ze środków na funkcjonowanie i aktywizację działań w przedmiocie sprawozdawczości i monitoringu rzeczowego beneficjentów, ponieważ od beneficjentów pozyskiwanych jest najwięcej danych do pomiaru wartości wskaźników. Zasady monitorowania i ewaluacji były także konsultowane podczas spotkań z przedstawicielami sektora publicznego, społecznego i gospodarczego przy zastosowaniu **metody grup przedstawicielskich**. Zaproszono do konsultacji przedstawili różnych grup uwzględniono zebrane uwagi, które należy traktować jako istotny materiał o charakterze eksperckim.

W celu jak najlepszego opracowania dokumentu zastosowano **metodę partycypacyjną: grupy roboczej**, gdzie poddano dyskusji materiał do niniejszego etapu. Spotkanie prowadzone było przez moderatora.

Wypracowany materiał został poddany **e-konsultacjom**. Następnie wnioski zostały one **zamieszczone na stronie internetowej LGD wraz z formularzem uwag**. Aby ułatwić mieszkańcom obszaru LGD zgłaszanie uwag uruchomiono także czat na stronie internetowej. Na **spotkaniu grupy roboczej** zgłoszone zostały kolejne uwagi do zasad monitorowania i ewaluacji. Wypracowane zasady monitorowania i ewaluacji **zostały przedstawione na posiedzeniu Zarządu LGD i skonsultowane z Członkami Zarządu**. Na bazie wszystkich uwag **zespół do spraw opracowania Strategii** przygotował **ankietę**, która będzie rozpowszechniana po przeprowadzonych naborach i pozwoli na bieżąco rejestrować stopień wdrażania Strategii.

V. Etap piąty: Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR:

Wstępny plan komunikacji został opracowany przez pracowników Biura LGD na podstawie rozmów przeprowadzonych z przedstawicielami różnych grup społecznych **oraz ankiet**, które wpłynęły do Biura LGD.

Następnie możliwe działania w ramach planu komunikacji **zostały zamieszczone do konsultacji na stronie internetowej LGD wraz z formularzem uwag oraz rozesłane drogą elektroniczną do konsultacji z mieszkańcami**, którzy na spotkaniach podali swoje adresy mailowe. Możliwe działania w ramach planu komunikacji **zostały przedstawione na spotkaniu grupy roboczej**, gdzie poddano dyskusji materiał do niniejszego etapu. Spotkanie prowadzone było przez moderatora. Na podstawie zebranych arkuszy pracownicy Biura LGD sporządzili **raport**, w którym wykazali które działania w ramach planu komunikacji były wskazywane najczęściej i przekazali jego wyniki członkom zespołu do spraw opracowania Strategii. **Zespół do spraw opracowania Strategii na podstawie raportu** ostatecznie ustalił plan komunikacyjny w odniesieniu do realizacji LSR.

Zaplanowano, że do roku 2022 postępy realizacji Strategii będą na bieżąco monitorowane i poddawane ewaluacji. Zarówno monitoring jak i ewaluacja będą przeprowadzane z udziałem lokalnej społeczności. Wypracowane dobre doświadczenia pokazują jak istotny jest udział lokalnej społeczności w przygotowaniu Strategii i jak wiele pozytywnych elementów pozwolił wnieść. Dlatego też należy kontynuować te pozytywne działania partycypacyjne i na kolejne lata funkcjonowania LGD zostały zaplanowane konsultacje LSR (tabela w rozdziale PLAN KOMUNIKACJI).

Ponadto od 1 sierpnia 2015 r. funkcjonuje biuro Lokalnej Grupy Działania „Razem na Piaskowcu” (Mirzec Stary 9) we wtorki i czwartki w godz. 10.00 – 14.00. W miejscu tym zainteresowani mieli możliwość zapoznania się z możliwościami, jakie niesie za sobą PROW 2014-2020. Dodatkowo od 1 października 2015 r. uruchomiono filię biura w Szydłowcu w Budyńku Regionalnego Centrum Bibliotecznego-Multimedialnego przy ul. Kolejowej 9 b. Punkt ten dostępny był dla zainteresowanych w ramach dyżuru-konsultacji od poniedziałku do piątku w godz. 8.00-13.00, na miejscu pracownicy biura LGD przyjmowali uwagi i propozycje mieszkańców do definiowanych celów LSR w ramach partycypacyjnej diagnozy obszaru LGD.

W celu zapewnienia oddolnego charakteru LSR, zapewnienia udziału społeczności lokalnej w zakresie tworzenia strategii zastosowano poniżej przedstawione metody partycypacyjne. Metody partycypacyjne zostały poprzedzone dokładną analizą społeczności lokalnej, co pozwoliło na dobranie najskuteczniejszych i najbardziej trafnych metod.

Tabela 6: Metody partycypacji w zależności od etapu opracowywania LSR

Metoda partycypacji	Etap I (diagnoza i analiza SWOT)	Etap II Określenie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania:	Etap III Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru	Etap IV Opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji	Etap V Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR oraz opracowanie kryteriów wyboru operacji
Spotkania informacyjno-konsultacyjne (gminne)	+	+			
Badania ankietowe	+	+	+		+
e-konsultacje	+	+	+	+	+
Spotkania grup przedstawicielskich	+	+	+	+	
Formularz uwag	+	+		+	+
Grupa robocza	+	+	+	+	+

Źródło: opracowanie własne

Niniejsza strategia wykorzystuje wnioski z przeprowadzonych badań, konsultacji, spotkań.

Wśród silnych stron mieszkańcy bardzo często wymieniali duży potencjał społeczny w postaci stowarzyszeń, kół gospodyń wiejskich, OSP czy zespołów folklorystycznych. Istotna dla mieszkańców obszaru LSR jest także wysoka atrakcyjność turystyczna, co sprawia, iż branża turystyczna ma duży potencjał. Wielu mieszkańców za silną stroną uznało także obecność surowców naturalnych (np. piaskowca, gliny białej czy krzemienia czekoladowego) i istnienie produktów tradycyjnych. Słabą stroną powtarzaną przez uczestników spotkań jest bardzo wysokie bezrobocie. Wiązali z tym także kolejną słabą stroną, czyli migrację młodych ludzi w poszukiwaniu pracy. Ponadto brakuje miejsc, w których mieszkańcy mogliby się integrować, a tam, gdzie te miejsca są nie ma ciekawej oferty zajęć. Słaba jest także oferta turystyczna. Szansy na poprawę tej sytuacji mieszkańcy upatrują w możliwości pozyskania środków zewnętrznych na budowę i rozbudowę obiektów rekreacyjnych, sportowych, turystycznych oraz na szeroko pojętą aktywizację. Pozyskanie środków na rozpoczęcie i rozwój działalności gospodarczej także jest według wielu ogromną szansą na zmniejszenie bezrobocia i zatrzymanie młodych ludzi na obszarze LSR. Tu największym zagrożeniem często powtarzanym przez uczestników spotkań są skomplikowane procedury w aplikowaniu o środki zewnętrzne.

Wśród najczęściej wskazywanych pomysłów były: budowa infrastruktury drogowej, turystycznej rekreacyjnej i wypoczynkowej, organizacja imprez promujących tradycję i kulturę, wydawnictwa promujące walory turystyczne obszaru

LSR i zabytki. Ostatecznie podczas głosowania zespół ds. opracowania LSR postanowił wykluczyć infrastrukturę drogową, ponieważ w znacznym stopniu obciążałaby budżet LSR. Zespół postanowił natomiast przeznaczyć jak najwięcej środków na realizację celów dotyczących inicjatyw mieszkańców i lokalnej turystyki. Wypracowane cele LSR pozwolą na zwiększenie potencjału turystycznego, a także szeroką promocję turystyczną LGD „Razem na Piaskowcu”. Dlatego też pojawiły się przedsięwzięcia skierowane na promocję produktów lokalnych i regionalnych, zespołów folklorystycznych, a także wydawnictwa i aplikacja mobilna promująca zabytki i turystykę.

Bezpośrednim efektem zdiagnozowania sytuacji obszaru jest określenie celów i przedsięwzięć, jakie będą realizowane w ramach strategii.

W wyniku konsultacji społecznych określone zostały grupy defaworyzowane, tj. osoby młode do 35 roku życia, osoby bezrobotne, osoby bez doświadczenia zawodowego i o niskich kwalifikacjach, osoby w wieku 55+.

Doprecyzowano definicję innowacyjności. Konsultacje pozwoliły także ustalić wysokość premii na rozpoczęcie działalności gospodarczej na poziomie 70 tys. zł. Uczestnicy spotkań stwierdzili, że dzięki obniżeniu tej kwoty ze 100 do 70 tys. zł zostanie utworzonych więcej miejsc pracy. Ponadto ustalono wysokość dofinansowania dla osób rozwijających działalność gospodarczą na poziomie 65% lub 70 %. Dodatkowo konsultacje pokazały, które z kryteriów mają dla mieszkańców największą wagę.

Elementy, które zostaną poddane monitorowaniu i ewaluacji zostały określone przez zespół ds. opracowania LSR i poddane konsultacjom na spotkaniach grupy roboczej oraz przedstawicieli trzech sektorów. Ponadto były konsultowane z Członkami i Zarządem LGD „Razem na Piaskowcu”. Najważniejsze uwagi dotyczyły częstotliwości przeprowadzanych działań ewaluacyjnych. Bardzo ważnym dla osób konsultujących było stałe monitorowanie wskaźników, budżetu i pracy Biura i Zarządu.

W wyniku szerokich konsultacji przewidziano w planie komunikacji działania mające na celu pozyskanie informacji o funkcjonowaniu LGD i realizacji LSR. Dane będą zbierane w formie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie (np. dodatkowego przeszkolenia osób udzielających pomocy, np. w zakresie komunikacji interpersonalnej). Dodatkowe informacje zbierane będą podczas działań informacyjnych o zasadach i efektach LSR skierowane do potencjalnych wnioskodawców oraz mieszkańców. Pozyskane w ten sposób informacje zostaną wykorzystane do aktualizacji LSR, procedur oraz ewentualnej zmiany funkcjonowania poszczególnych organów LGD czy biura.

Każdorazowo zmiana LSR będzie poddawana konsultacjom społecznym.

3. DIAGNOZA OBSZARU- OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI

3.1. Położenie i warunki fizjograficzne

Obszar Lokalnej Grupy Działania „Razem na Piaskowcu” obejmuje 8 sąsiadujących ze sobą gmin, położonych na styku województw mazowieckiego i świętokrzyskiego. 6 gmin położonych jest na obszarze woj. mazowieckiego (Borkowice, Chlewiska, Jastrząb, Orońsko, Mirów, Szydłowiec); 2 gminy leżą na obszarze woj. świętokrzyskiego (Mirzec i Skarżysko Kościelne).

Pod względem administracyjnym wszystkie gminy analizowanego obszaru są gminami wiejskimi z wyjątkiem gminy Szydłowiec, która jest gminą miejsko-wiejską. Członkostwo Gmin w LGD jest podyktowane pozytywnymi doświadczeniami współpracy pomiędzy poszczególnymi jednostkami samorządowymi oraz tym, że procesy rozwoju regionu nie zamykają się na poziomie powiatu czy nawet województwa.

Obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju zamieszkały jest przez 59 511 osób (GUS, 2013), a całkowita powierzchnia obszaru to 702 km².

Obszar LGD „Razem na Piaskowcu” przecina kilka ważnych dróg, w tym droga ekspresowa S7. Dodatkowo przez obszar objęty LSR przechodzi linia kolejowa nr 8 Warszawa Zachodnia – Kraków Główny, łącząca Warszawę z Krakowem biegnąca przez Warzę, Radom, Skarżysko-Kamienną, Kielce, Sędziszów i Kozłów, niemniej jednak teren jest usytuowany poza zasięgiem negatywnego oddziaływania dużych ośrodków miejskich i przemysłowych i taki stan należałoby zachować inwestując w ochronę środowiska.

Gminy obszaru Stowarzyszenia LGD „Razem na Piaskowcu” tworzą spójny pod względem geograficznym, historycznym, kulturowym oraz społecznym obszar.

Gminy tworzące LGD mają podobną budowę geomorficzną, mającą nizinny charakter. Według podziału fizyczno-geograficznego Polski obszar LGD położony jest w obrębie makroregionu Wyżyny Kieleckiej, rozciągającej się między rzekami Pilica i Wisła; na obszarze mezoregionów: Garb Gielniowski i Przedgórze Iłżeckie. Jedynie niewielkie północne skrawki gminy Orońsko pokrywa Równina Radomska, część Wzniesień Południowo-Mazowieckich, Nizin Środkowopolskich. Teren Przedgórze Iłżeckiego i Garbu Gielniowskiego jest północnym fragmentem Wyżyny Kieleckiej, stanowiącej część obrzeżenia Gór Świętokrzyskich.

Przechodząc przez obszar granica regionów powoduje duże zróżnicowanie wysokościowe terenu. Garb Gielniowski to pas wzniesień zbudowanych z piaskowca, które licznie występują w okolicach Szydłowca. Najwyższe wzniesienia przekraczają 300 m n.p.m., na szczególną uwagę zasługuje - Góra Altana 408 m n.p.m., która jest najwyższym

wzniesieniem w województwie mazowieckim, Cymbra – 378 m n.p.m. oraz Skłobska Góra – 347 m n.p.m. W rejonie Mirzec - Malcówka pagórki wznoszą się do 266 m n.p.m., we wschodniej części gminy znajduje się tzw. Góra Małyszynska (246,3 m n.p.m.) będąca jednym z lokalnie występujących tu pagórów piaszczysto-żwirowych. Obszar gminy opada łagodnie w kierunku północnym, ku dolinie rzeki Iłżanki, osiągając tu ok. 188 m n.p.m. Antropogeniczna działalność człowieka wywiera wpływ na lokalny charakter rzeźby terenu. W rejonie od Małyszyna Starego do Trębowca Małego występuje szereg wyrobisk i szybów o głębokości do 15 m oraz hałd o wysokości do 8 m. Są to tereny, gdzie niegdyś wydobywano rudy żelaza. Rejon Skarżyska Kościelnego jest dość nisko położony – o średniej wysokości w granicach 230-240 m n.p.m. z kulminacją na Grzybowej Górze (254 m n.p.m.) – w stosunku do otaczających go wysoczyzn. W obniżeniach skał podłoża zalegają piaski i gliny, występują tu również pagórki żwirowe. (Słomińska – Paprocka D., *Powiat Szydłowiecki w województwie mazowieckim*, Szydłowiec 2008)

Terytorium obszaru należy do węzła hydrologicznego Gór Świętokrzyskich. Jest działem wodnym II rzędu oddzielającym dorzecza dopływów Wisły. Obszar położony jest w dorzeczu: Iłżanki, Kamiennej, Radomki i Pilicy. W przypadku Powiatu Szydłowieckiego i Gminy Borkowice główną oś hydrologiczną stanowi rzeka Szabasówka z dopływami: Korzeniówki, Jabłonicy i Oronki. W tym też obszarze swoje źródła mają rzeki: Oleśnica, Iłżanka i Kamienna. Natomiast dla Gminy Mirzec i Skarżysko Kościelne oś tą stanowią rzeki Iłżanka i Kamienna. Dopływami rzeki Iłżanki odwadniającymi obszar gmin są: rzeka Małyszyniec, Brodek, Struga Zbijowska. Dopływem Kamiennej, płynącym w obrębie gminy Mirzec jest ciek Wężyk, a w obrębie Skarżyska Kościelnego – Kaczka.

Pod względem geomorfologicznym na tym terenie przeważają osady mezozoiku: triasu i jury dolnej oraz środkowej. Utwory te występują bezpośrednio na powierzchni bądź przykryte są warstwą utworów czwartorzędowych o miąższości od kilku do ponad 130 m. Trias reprezentowany jest przez piaskowce, iłowce, mułowce, wapienie krynowidowe. Jurę dolną reprezentują: piaskowce, iłowce i mułowce, a jurę środkową: piaskowce, piaskowce wapieniste i dolomityczne z syderytami i przewarstwieniami iłowców. Utwory czwartorzędowe tworzą osady plejstocenu (gliny piaszczyste, piaski lodowcowe i wodnolodowcowe, osady rzeczne w postaci piasków, miejscami ze żwirem) oraz osady holocenu (osady rzeczne aluwialne: piaski i namuły, torfy i namuły torfiaste). (Urban J., Kowalski W., *Szydłowiec miasto na kamieniu*, Radom 2004).

Na terenie objętym LSR występują liczne udokumentowane złoża do najważniejszych należą: piaskowiec, fosforyty, gliny ogniotrwałe, ily ochronne, kruszywa naturalne, rudy żelaza, wapienie i margle („*Analiza potencjału turystycznego obszaru LGD Na Piaskowcu*”, s. 24-27)

O spójności przyrodniczej obszaru objętego LSR decyduje nizinny charakter obszaru z przewagą łąk, pól uprawnych, nieużytków rolnych i nierównomiernie rozmieszczenie lasów. Występują te same gatunki zwierząt. Poza podobieństwami świata roślinnego i zwierzęcego, tereny te łączą zbliżone warunki klimatyczne. Lesistość obszaru LGD jest wysoka (ok. 32 %) i ciągle wzrasta. Przeważają drzewostany sosnowe, występują także drzewostany mieszane, a w runie można odnaleźć wiele gatunków charakterystycznych dla borów grabowych i dębowych. Przyjmując klasyfikację leśną są to lasy mieszane świeże. Zwarty kompleks tworzą lasy przysusko-szydłowieckie w południowo-zachodniej części powiatu przysuskiego i szydłowieckiego oraz Lasy Starachowickie – południowa część gminy Mirzec. Najwyższy wskaźnik zalesienia odnotowujemy na terenie gminy Chlewiska i osiąga on poziom 50,9 %.

3.2. Rolnictwo

Na terenie obszaru objętego LSR w roku 2014 działało 7 525 gospodarstw, z których ok 78 % prowadziło działalność rolniczą. Rozdrobnienie gospodarstw, relatywnie słabe warunki naturalne, niewielka ilość gospodarstw o utrwalonych kierunkach produkcji towarowej, stanowią o generalnie niskiej opłacalności i stopniowym ograniczaniu skali produkcji rolnej.

Na podstawie danych zawartych w Powszechnych Spisach Rolnych z roku 2002 i 2010 zauważalna jest tendencja do odchodzenia od rolnictwa – ubytek 4 257 gospodarstw w przeciągu 8 lat (przy wzroście zaangażowania osób w działalności pozarolniczą i tworzenie podmiotów gospodarczych niezwiązanych z rolnictwem bądź tworzenie gospodarstw ekologicznych).

Obecnie na obszarze LGD nadal dominują małe gospodarstwa rolne, które w roku 2002 stanowiły 27% wszystkich gospodarstw, a w roku 2010 już 73%. Zaznaczyć należy, iż ilość gospodarstw rolnych od roku 2002 do 2010 zmniejszyła się o 4 257 gospodarstw.

Głównym problemem obszaru jest przewaga gospodarstw niskotowarowych oraz nadwyżki siły roboczej w gospodarstwach rolnych, gdzie pracują osoby o często niskich kwalifikacjach. W obliczu spadku rentowności i opłacalności działalności rolniczej, coraz więcej osób pracujących w gospodarstwach rolnych jest zmuszonych do szukania zatrudnienia poza rolnictwem lub tworzenia działalności gospodarczych nierolniczych.

Wśród ogólnej liczby gospodarstw rolnych, najczęstszą formą użytkowania gruntów rolnych były lasy i grunty leśne, pozostałe użytki rolne, dalej uprawy trwałe, sady, ogrody i łąki. Największa liczba lasów i gruntów leśnych pozostająca w strukturze gospodarstw rolnych znajdowała się w gminie Chlewiska i Orońsko, Skarżysko Kościelne oraz gminie Szydłowiec.

Największy udział w rolniczej produkcji roślinnej mają gospodarstwa produkujące zboża oraz ziemniaki. Wśród pozostałych upraw znaczący udział ma produkcja warzyw gruntowych na terenie działania LGD występuje stosunkowo niski odsetek upraw przemysłowych.

Słuszny jest ogólny pogląd, iż rolą obszarów wiejskich jest nie tylko zabezpieczenie surowców żywnościowych, ale także realizacja jego wielofunkcyjnego charakteru. Dla mieszkańców obszarów wiejskich rolnictwo przestaje mieć znaczenie jako główne źródło dochodu. Coraz większy nacisk kładzie się na scalanie gospodarstw rolnych w większe struktury powierzchniowe zapewniające lepsze dochody, większa wydajność rolną. Brakuje jednak ciągle pomysłu na prowadzenie gospodarstw, które będą przynosiły rolnikom faktyczne dochody. Szansą LGD dla rolnictwa będzie pobudzenie rolników, domowników i małżonków rolników planujący różnicowanie działalności rolniczej w kierunku podejmowania lub rozwijania przez rolników, domowników i małżonków rolników, działalności nierolniczej lub związanej z rolnictwem, co wpłynie na tworzenie pozarolniczych źródeł dochodów, promocję zatrudnienia poza rolnictwem na obszarach wiejskich. Rolnictwo może stanowić potencjał dla rozwoju gospodarki, jeżeli poprawie ulegnie jakość w obszarze przetwórstwa m. in. owoców. W ramach PROW 2014–2020, działanie Przetwórstwo i marketing produktów rolnych, możliwe będzie wsparcie przetwórstwa rolno-spożywczego. Uzupełnieniem mogą być działania LGD. Szansą rozwoju obszaru LSR mogą być moda na zdrowy tryb życia i rosnące oczekiwania konsumentów w zakresie jakości żywności oraz rosnący rynek zbytu na żywność wysokiej jakości, w tym m.in. żywność ekologiczną, produkty regionalne i tradycyjne.

3.3. Społeczeństwo

3.3.1. Demografia

Wg danych statystycznych GUS z 2013 roku teren działania LGD „Razem na Piaskowcu” zamieszkuje 59 511 osób. W 2013r. nastąpił wzrost liczby ludności w porównaniu do roku 2009 o 0,75%. Zróżnicowanie potencjału ludnościowego w poszczególnych gminach jest większe aniżeli w przypadku powierzchni. Pod względem liczby mieszkańców dominuje gmina i miasto Szydłowiec, następnie gmina Mirzec, pozostałe gminy liczą mniej niż 8 tysięcy mieszkańców.

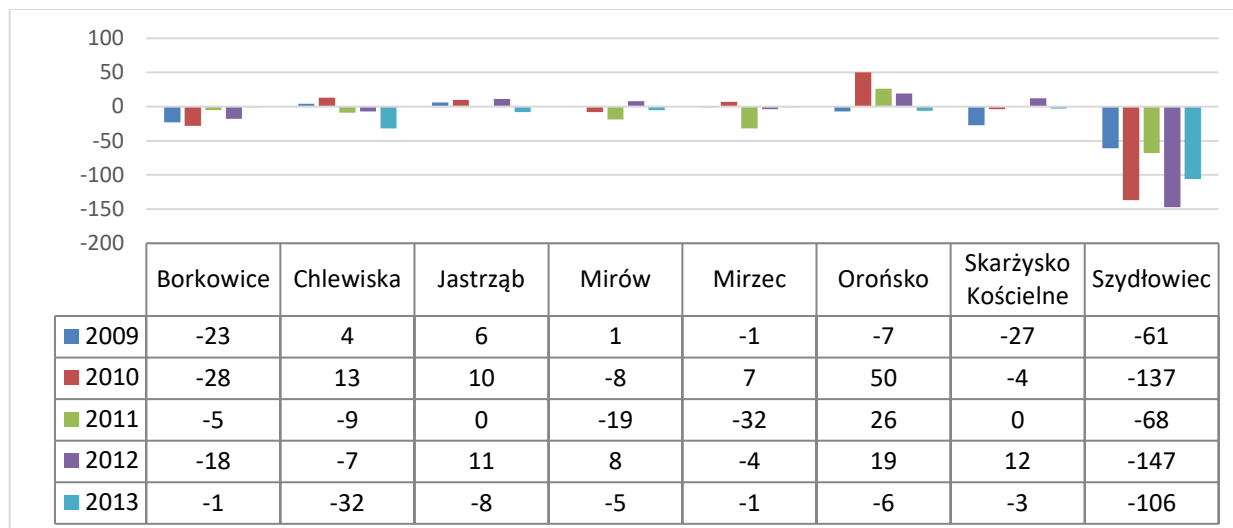
Tabela 7: Liczba ludności zamieszkujących teren LGD w latach 2009 – 2013 z uwzględnieniem podziału na płeć

Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
Gmina Borkowice	4 592	4 575	4 539	4 489	4 453
w tym kobiety	2 317	2 289	2 277	2 265	2 231
Gmina Chlewiska	6 042	6 226	6 188	6 183	6 092
w tym kobiety	3 095	3 171	3 133	3 119	3 070
Gmina Jastrząb	5 193	5 241	5 239	5 232	5 216
w tym kobiety	2 654	2 666	2 658	2 661	2 655
Gmina Mirów	3 780	3 899	3 894	3 904	3 889
w tym kobiety	1 840	1 879	1 872	1 872	1 863
Gmina Mirzec	8 413	8 446	8 442	8 447	8 420
w tym kobiety	4 228	4 197	4 201	4 185	4 480
Gmina Orońsko	5 799	5 903	5 953	5 970	5 968
w tym kobiety	2 925	2 951	2 962	2 961	2 955
Gmina Skarżysko Kościelne	6 147	6 295	6 254	6 258	6 208
w tym kobiety	3 122	3 214	3 186	3 177	3 143
Gmina Szydłowiec	19 098	19 577	19 510	19 349	19 268
w tym kobiety	9 687	9 875	9 846	9 556	9 761
Razem	59 064	60 162	60 019	59 832	59 511
w tym kobiety	29 868	30 242	30 130	30 025	29 859

Źródło: Opracowania własne na podstawie Główny Urząd Statystyczny, stan na 31.12.2013 r.

W analizowanym okresie 2009 - 2013 roku wyraźnie widoczny jest wzrost liczby ludności w gminie Szydłowiec (o 170 osób), dalej w gminie Orońsko (169 osób) i w gminie Mirów (109 osób). Tylko w przypadku jednej gminy na przestrzeni analizowanych lat odnotowano odwrotną tendencję, dotyczy to gminy Borkowice, w której odnotowano spadek liczby mieszkańców o 139 osoby. Wzrost ludności wiejskiej związany jest z większym udziałem przyrostu naturalnego na tych obszarach. Na obszarze LSR obserwuje się bowiem ciągłą migrację osób młodych. Dane pokazują liczbę osób zameldowanych na obszarze LSR. Jednakże nie odzwierciedlają one faktycznej liczby mieszkańców zamieszkujących ten obszar. Znaczna część mieszkańców jest zameldowana na terenie obszaru LSR jednakże faktycznie pracuje i zamieszkuje w dużych aglomeracjach typu Warszawa – ze względu na dostępność rynku pracy. W strukturze ludności obszaru LGD zachowana jest równowaga płciowa, z bardzo niewielką przewagą kobiet w gminach: Borkowice, Chlewiska, Jastrząb, Skarżysko Kościelne i Szydłowiec. Z uwagi na lokalizację gmin należących do LGD w niedużej odległości od Kielc, Radomia czy nawet Warszawy, saldo migracja w latach 2009 – 2013 jest ujemne co wiąże się ze zwiększonym ruchem osób poszukujących pracy czy też powszechnym trendem pozostawania i osiedlania się studentów czy uczącej się młodzieży w dużych ośrodkach miejskich.

Wykres 1: Saldo migracji dla gmin wchodzących w skład LGD „Razem na Piskowcu”

Źródło: Opracowania własne na podstawie Główny Urząd Statystyczny, stan na 31.12.2013 r.

Nieznaczne spadki ludności potwierdzają ogólną tendencję niżu demograficznego w mniejszych ośrodkach o wysokim udziale obszarów wiejskich.

Koniecznym wydaje się przeanalizowanie podstawowych danych demograficznych takich jak przyrost naturalny, saldo migracji czy inferencja ludności pod kątem grup ekonomicznych obszaru Stowarzyszenia LGD „Razem na Piskowcu”

Tabela 8: Podstawowe dane demograficzne obszaru LGD

Gmina	Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Borkowice	Wiek przedprodukcyjny	948	871	814	796	761
	Wiek produkcyjny	2682	2778	2813	2774	2764
	Wiek poprodukcyjny	962	926	912	919	928
Chlewiska	Wiek przedprodukcyjny	1123	1152	1143	1117	1054
	Wiek produkcyjny	3593	3793	3778	3807	3790
	Wiek poprodukcyjny	1326	1281	1267	1259	1248
Jastrząb	Wiek przedprodukcyjny	1200	1182	1141	1118	1099
	Wiek produkcyjny	3185	3246	3287	3285	3269
	Wiek poprodukcyjny	808	813	811	829	848
Mirów	Wiek przedprodukcyjny	897	963	954	944	889
	Wiek produkcyjny	2280	2338	2331	2355	2395
	Wiek poprodukcyjny	603	598	609	605	602
Mirzec	Wiek przedprodukcyjny	1721	1684	1648	1623	1587
	Wiek produkcyjny	5152	5218	5207	5212	5211
	Wiek poprodukcyjny	1540	1544	1587	1612	1642
Orońsko	Wiek przedprodukcyjny	1324	1367	1351	1324	1304
	Wiek produkcyjny	3598	3652	3697	3734	3739
	Wiek poprodukcyjny	877	884	905	912	925
Skarżysko Kościelne	Wiek przedprodukcyjny	1149	1147	1120	1096	1082
	Wiek produkcyjny	3836	4004	3983	3971	3938
	Wiek poprodukcyjny	1162	1144	1151	1191	1188
Szydłowiec	Wiek przedprodukcyjny	3835	3811	3711	3623	3569
	Wiek produkcyjny	12 391	12 775	12 693	12 510	12 339
	Wiek poprodukcyjny	2872	2991	3106	3216	3360

Źródło: Opracowania własne na podstawie Główny Urząd Statystyczny, stan na 31.12.2013 r.

W strukturze wiekowej widoczna jest, podobnie jak w pozostałej części kraju, przewaga ludności w wieku produkcyjnym - ok. 63 % (w 2013r.). Populacja gmin wchodzących w skład LGD należy do społeczności starzejącej się, wpisując się tym samym w ogólnopopulacyjny trend w Polsce. Znaczącym procesem jest tu stałe zmniejszanie się liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym, przy zwiększającej się liczbie osób w wieku poprodukcyjnym (proces ten, chociaż dobrze widoczny wykazuje jednak nieco mniejszą dynamikę niż w wielu innych częściach województwa – na obszarze LGD ludność w wieku poprodukcyjnym jest wciąż mniej liczna niż część populacji w wieku przedprodukcyjnym). Taka sytuacja jest sygnałem dla gmin należących do LGD, aby rozszerzać usługi socjalne i poprawić dostępność do infrastruktury. Systematyczny wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym oraz związany z tym stan zdrowia i status materialny będą wyzwaniem do działania dla jednostek samorządu terytorialnego.

Jednak bardzo dobrze rokujący jest trend w grupie osób w wieku produkcyjnym, gdzie zanotowano wzrost w przeciągu pięciu ostatnich lat, liczba osób wzrosła tu o 728 osób. Jest to bardzo korzystne zjawisko, ponieważ grupa osób w tym wieku jest najbardziej rozwojowa, jednocześnie ma ona duży wpływ na rozwój gospodarczy i wzrost PKB obszaru.

W aspekcie sytuacji demograficznej w najkorzystniejszym położeniu jest gmina Szydłowiec, w której udział osób w wieku produkcyjnym do liczby mieszkańców wynosi 64%. Najszybciej starzeje się społeczeństwo w gminie Borkowice i Chlewiska, następnie Mirzec, Skarżysko Kościelne, Szydłowiec, Jastrząb, Mirów i Orońsko. Poza gminą Mirów wysoki wskaźnik mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym odnotowano kolejno w gminach: Orońsko Jastrząb, Mirzec, Szydłowiec, Skarżysko Kościelne, Chlewiska i Borkowice. Potwierdza się teza, iż społeczeństwo na obszarze LGD starzeje się, ale proces ten przebiega nieco wolniej niż w porównaniu do obszaru całego kraju (średnia dla Polski to 18,34% udziału w populacji osób w wieku poprodukcyjnym w roku 2013).

Wykres 2: Struktura wiekowa ludności obszaru LGD w latach 2009-2013

Źródło: Opracowania własne na podstawie Główny Urząd Statystyczny, stan na 31.12.2013r.

3.3.2. Rynek pracy

Bezrobocie to jedno z największych wyzwań obszaru objętego analizą, jak i całego województwa a nawet kraju. W głównej mierze jest to zjawisko strukturalne wynikającym z braku równowagi między podażą pracy (liczbą miejsc pracy, którą oferuje gospodarka w danych warunkach społeczno-ekonomicznych), a popytem na nią (liczbą ludności zainteresowanej i gotowej świadczyć pracę) i ściśle wiąże się ze zmianami zachodzącymi na rynku pracy oraz wykształceniem pracowników.

Bezrobocie jako negatywne zjawisko społeczno-gospodarcze ma ogromny wpływ, na jakość życia mieszkańców oraz ocenę potencjału i warunki do rozwoju regionu na obszarze gmin wchodzących w skład LGD wskaźniki dotyczące bezrobocia wyglądają niekorzystnie. Na lokalnym rynku pracy występuje nadwyżka podaży siły roboczej nad popytem na pracę. Dysproporcje te są wysokie, na co wskazuje poziom stopy bezrobocia, która na koniec grudnia 2013 r. wynosiła 23,13 % i była wyższa jedynie o 0,3 pkt. proc. w porównaniu do danych z 2012 r. Poziom bezrobocia w Gminach Powiatu Szydłowieckiego od lat jest jednym z najwyższych w Polsce.

Na terenie objętym LSR na tysiąc mieszkańców pracuje średnio 68 osób.

Poniższa tabela prezentuje poziom bezrobocia w poszczególnych gminach.

Tabela 9: Liczba osób bezrobotnych w latach 2009 – 2013 w gminach należących do LGD

Nazwa Gminy	2009	2010	2011	2012	2013
Borkowice	706	709	753	782	755
Chlewiska	965	938	1 056	1 016	1 090
Jastrząb	734	702	785	795	832
Mirów	570	602	611	608	639
Mirzec	594	583	594	613	597
Orońsko	771	788	839	904	899
Skarżysko Kościelne	702	704	709	738	759
Szydłowiec	2 490	2 491	2 555	2 618	2 723
RAZEM	7 532	7 517	7 902	8 074	8 294

Źródło: Opracowania własne na podstawie Główny Urząd Statystyczny

Obszar LGD charakteryzuje się bardzo dużym bezrobociem wśród osób w wieku produkcyjnym, co przedstawia poniższy wykres. Reasumując, jak wynika z tabeli nr 9 liczba osób bezrobotnych na obszarze LSR nieustannie wzrasta.

Wykres 3: Liczba bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym

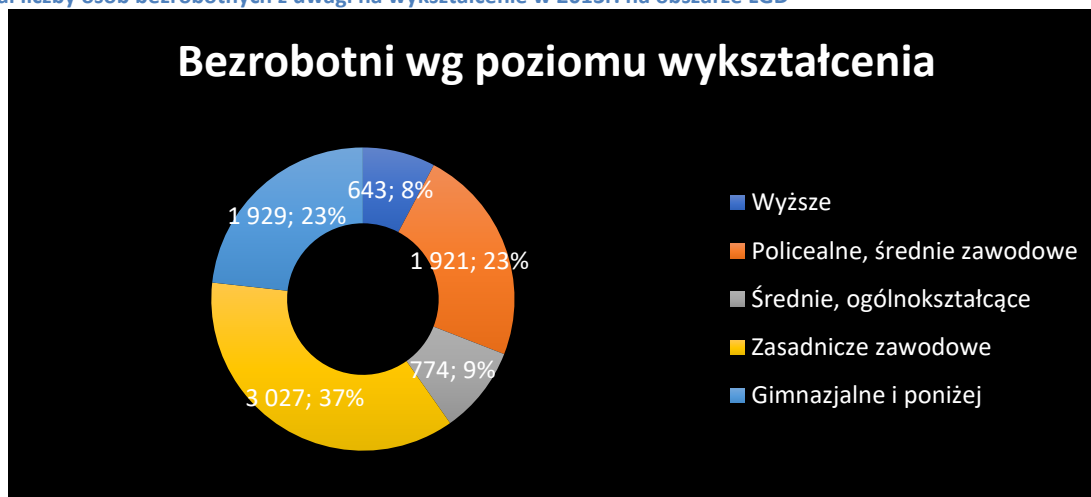

Źródło: Opracowania własne na podstawie Główny Urząd Statystyczny, stan na 31.12.2013 r.

Reasumując liczba bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym na obszarze LSR przekracza liczbę bezrobotnych w relacji do liczby osób w wieku produkcyjnym w województwie świętokrzyskim.

Największą grupę osób bezrobotnych tworzą osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, gimnazjalnym i poniżej – łącznie to 59,8 % ogółu bezrobotnych na obszarze gmin wchodzących w skład LGD. Najmniejsza liczba osób bez pracy, ale istotna z uwagi na wykształcenie to absolwenci szkół wyższych, którzy stanowią 7,7 % ogółu bezrobotnych. Poniższy wykres przedstawia graficznie proporcje w poszczególnych grupach bezrobotnych pod kątem wykształcenia.

Wykres 4: Podział liczby osób bezrobotnych z uwagi na wykształcenie w 2013r. na obszarze LGD

Źródło: Opracowania własne na podstawie Główny Urząd Statystyczny, stan na 31.12.2013 r.

Wnioski wynikające z analizy wyników badań własnych (problemy i potrzeby)

- Problemem jest niski poziom rozwoju przedsiębiorczości i związany z tym problem nie tyle dostępności do dotacji na uruchamianie i rozwój działalności gospodarczej, ale na uzyskanie kredytu pod uruchomienie działalności/ posiadania środków finansowych własnych. Respondenci i uczestnicy spotkań konsultacyjnych za szczególny problem wskazali, iż nie można uzyskać środków finansowych w formie dotacji, a później się z nich rozliczyć, tylko pozyskanie środków finansowych polega na refundacji otrzymanego wsparcia. Ponadto problemem są skomplikowane procedury uzyskania dotacji.
- Istotnym problemem z punktu widzenia wszystkich badanych grup jest powstawanie nowych miejsc pracy powiązane bezpośrednio z ukrytym bezrobociem (osoby mające pracę „na czarno” nie oczekują tworzenia nowych miejsc pracy).
- Niezadowolający jest też poziom zarobków mieszkańców LGD.
- Mieszkańcy postrzegają ekonomię społeczną (w szczególności spółdzielnie socjalne) jako element gospodarki mogącej mieć wpływ na poziom zatrudnienia. Nie są oni jednak przekonani do formy tej działalności, z uwagi na brak informacji w tym zakresie i obawę o przyszłość takiej działalności. Jak sami wskazują – potrzebują większej ilości informacji w tym zakresie oraz możliwość przyjrzenia się takiej formie działalności.

Bez względu na wiek bezrobotnych zwiększają niepokój o przyszłość, powodują rozdrażnienie, poczucie bezradności, obniżają samoocenę. Poza problemami socjologicznymi, psychologicznymi generują także problemy makroekonomiczne za których występowanie musi płacić całe społeczeństwo. Bezrobocie znacznie utrudnia zapewnienie dzieciom dobrego startu w dorosłe życie. Jedną z przyczyn tego stanu rzeczy jest znaczenie mniejszy kapitał kulturowy rodzin o niskim statusie materialnym (M. Sobczyk, Oczy po mamie bezrobocie po tacie?, data publikacji sierpień 2013, <http://nowyobywatel.pl/2013/07/26/oczy-po-mamie-bezrobocie-po-tacie>). Należy w opinii lokalnej społeczności podejmować różne działania, które będą stanowić ważne uzupełnienie realizowanych przez państwo polityk rozwoju oraz

rynku pracy. Masowe bezrobocie skutkuje dużymi kosztami świadczeń socjalnych, podwyższonymi podatkami i składkami ubezpieczeniowymi, niewykorzystanym (zarnowanym) potencjałem ludzkiej pracy, ograniczeniem lub zaniechaniem uczestnictwa w życiu politycznym, kulturalnym i w życiu społeczności lokalnej, poczuciem zagrożenia bezrobociem ludzi zatrudnionych, nasileniem się społecznej patologii (np. agresji, rozpadem tradycyjnych więzi rodzinnych, alkoholizmem, narkomanią, przestępczością), ograniczeniem stopnia realizacji potrzeb całych rodzin - co sprzyja powstawaniu silnej frustracji objawiającej się przede wszystkim w niepożądanych społecznie zachowaniach skutkujących m. in. zaburzeniami zachowań i emocji oraz demoralizacją. (Por. T. Borkowski, A. Marcinkowski, Socjologia bezrobocia, Biblioteka Pracownika Socjalnego, Katowice 1999; Fundacja im. Fredricha Eberta w Polsce, Społeczne skutki bezrobocia w wymiarze lokalnym, „Polityka ekonomiczna społeczna”, Zeszyt 24, Warszawa 1992; M. Śmilgin, Indywidualne i społeczne skutki bezrobocia na tle globalizacji, http://www.ur.edu.pl/pliki/Zeszyt8/31_smilgin.pdf):

Wyniki przeprowadzonych badań i konsultacji społecznych mające na celu dokonanie kompleksowej analizy i badania obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” jednoznacznie wskazały, że obok innych istotnych przyczyn bezrobocia mieszkańcy wszystkich gmin zwracali uwagę na często spotykany „brak chęci do pracy wśród ludności”. Opisywane w literaturze zjawisko „kultury niepracowania” ma swoje źródła w m. in. w: bezrobociu strukturalnym o charakterze długookresowym; niskim poziomie kompetencji adaptacyjnych do nowych, ciągle zmieniających się warunków życiowych; przyjmowaniu postaw biernych/defensywnych w sferze prywatnej oraz zawodowej (przejawiających się w akceptacji i dostosowaniu się do nowych, gorszych warunków życia); poczuciu zagrożenia; postrzeganiu powodu utraty zatrudnienia, w kategoriach wyłącznej winy innych osób, systemu lub instytucji tzw. „wyuczona bezradność”; zbyt niskim poziomie zaradności indywidualnej, jak i znikomej aktywności w poszukiwaniu pracy (brak know-how); konsekwencjach narastających skutków w postaci niedostatku i biedy wśród osób bezrobotnych; koncentracji na działaniach ukierunkowanych na przetrwanie „tu i teraz”, a nie na wyjściu z trudnej sytuacji; niewystarczający poziom myślenia długofalowego, brak wsparcia. Szansą na wyjście z tej sytuacji może być organizowanie szkoleń kursów, pokazanie dobrych praktyk.

3.3.3. Pomoc społeczna

W zakresie pomocy społecznej w każdej z gmin powołana jest wyspecjalizowana jednostka – Ośrodek Pomocy Społecznej. Zajmuje się ona świadczeniem usług opiekuńczych i specjalistycznych dla osób starszych i chorych oraz pomocą finansową, rzeczową i organizacyjną dla osób w trudnej sytuacji życiowej.

W 2013 roku na obszarze LGD „Razem na Piaskowcu” z pomocy społecznej korzystało łącznie 9 979 osoby w 3 199 gospodarstwach domowych. Na przestrzeni lat 2009–2013 wskaźnik nie ten ulegał zmianom i oscyluje w granicach 3 200 gospodarstw domowych korzystający ze wsparcia. Natomiast udział osób korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem na obszarze LGD wyniósł w 2013 roku 18,3 % i był wyższy niż średnia dla województwa świętokrzyskiego (11,1%), województwa mazowieckiego (7,0%) i Polski (8,3%). (<http://stat.gov.pl>)

Najczęstszym powodem przyznawania pomocy społecznej na obszarze objętym LSR jest ubóstwo, kolejnym bezrobocie. Niewątpliwie zjawisko ubóstwa jest ściśle skorelowane z problemem bezrobocia, co dodatkowo generuje emigrację zarobkową mieszkańców obszaru LSR.

3.3.4. Grupy defaworyzowane

Na podstawie diagnozy obszaru LGD zidentyfikowano następujące kluczowe grupy docelowe tj. grupy defaworyzowane – jako osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, do których skierować należy przede wszystkim działania związane z kształtowaniem i promocją postaw przedsiębiorczych, komercjalizacją usług oferty czasu wolnego, a także rozwojem infrastruktury użyteczności publicznej, w tym przede wszystkim: osoby w wieku 55+, osoby młode do 35 r.ż., osoby bezrobotne, osoby bez doświadczenia zawodowego i o niskich kwalifikacjach.

Zgodnie z definicją wykluczenia społecznego, opracowaną i przedstawioną w Narodowej Strategii Integracji Społecznej, która zaprezentowana została również w PO WER, wykluczenie społeczne to brak lub ograniczone możliwości uczestnictwa, wpływania, korzystania osób i grup z podstawowych praw, instytucji publicznych, usług, rynków, które powinny być dostępne dla każdego. Inaczej mówiąc, wykluczenie społeczne to sytuacja, która uniemożliwia lub w znacznym stopniu utrudnia jednostce lub grupie społecznej pełnienie ról społecznych zgodnie z prawem, korzystanie z dóbr publicznych oraz infrastruktury społecznej i technicznej, gromadzenie zasobów i zdobywanie dochodów w godny sposób.

Na obszarze objętym LSR po przeprowadzonej wnikliwej analizie oraz spotkaniach z mieszkańcami zidentyfikowano cztery grupy defaworyzowane:

1. Osoby młode do 35 r.ż.,
2. Osoby bezrobotne
3. Osoby bez doświadczenia zawodowego i o niskich kwalifikacjach
4. Osoby w wieku 55 +

Osoby młode do 35 r.ż.

Zjawiska związane z globalnym kryzysem w sposób oczywisty odbiły się na rynkach pracy i ujawniły z dodatkową siłą problemy, z jakimi mierzą się osoby młode, które dopiero rozpoczynają swoją karierę zawodową. Powody dużego (a w

czasach kryzysu dynamicznie zwiększającego się) odsetka osób bez pracy, w szczególności w grupie do 35. roku życia są różne, m.in.:

- brak doświadczenia zawodowego,
- brak dopasowania kompetencji do potrzeb pracodawców,
- brak rozbudowanej sieci społecznej pomagającej znaleźć atrakcyjne zatrudnienie,
- zbyt niskie zarobki dla osób bez doświadczenia, co zniechęca do wchodzenia na rynek pracy.

Osoby bezrobotne

Grupa defaworyzowana osób bezrobotnych została opisana w powyższych rozdziałach dotyczących bezrobocia. Jest to grupa, która wyklarowała się już na spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych w każdej Gminie. Uzupełnieniem były ankiety, w których mieszkańcy jako grupę defaworyzowaną najczęściej wskazywali bezrobotnych.

Osoby bez doświadczenia zawodowego i z niskimi kwalifikacjami

Brak doświadczenia zawodowego jest najczęściej główną przyczyną pozostawania bez pracy, gdyż pracodawcy, szczególnie teraz, w trudnej sytuacji gospodarczej kraju, poszukują pracowników o ściśle określonych umiejętnościach zawodowych, potwierdzonych stażem. Jest to grupa, do której powinny być adresowane miejsca pracy organizowane w ramach aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu. Wsparcie pracodawcy środkami Funduszu Pracy może stanowić zachętę, by zatrudnić bezrobotnego bez doświadczenia zawodowego, ale przede wszystkim obniży koszt zorganizowania miejsca pracy. Szczegółowo niskie kwalifikacje zostały pokazane w podrozdziale dotyczącym bezrobocia.

Osoby 55+, które stanowią niemal 1/3 społeczeństwa. Jak wynika z wcześniejszych analiz w 2013r. najwięcej, bo aż 31,87 % osób w tym wieku było mieszkańcami Gminy Borkowice, niewiele mniejszy udział osób 55 + odnotowuje się w Gminach Chlewiska (31,06 %) i Skarżysko Kościelne (30,53 %). Nieco mniejszy udział osób 55 + odnotowuje się w Gminach: Mirzec, Szydłowiec, Jastrząb, Orońsko i Mirów.

Tabela 10: Mieszkańcy obszaru LGD w wieku 55+

Nazwa gminy	2009	2010	2011	2012	2013
Gmina Borkowice	4 592	4 575	4 539	4 489	4 453
osoby w wieku od 55 do 64 lat	503	558	588	598	618
% mieszkańców	10,95	12,20	12,95	13,32	13,88
osoby w wieku 65+	840	804	794	785	801
% mieszkańców	18,29	17,57	17,49	17,49	17,99
Gmina Chlewiska	6 042	6 226	6 188	6 183	6 092
osoby w wieku od 55 do 64 lat	623	690	729	776	806
% mieszkańców	10,31	11,08	11,78	12,55	13,32
osoby w wieku 65+	1 174	1 120	1 100	1 090	1 081
% mieszkańców	19,43	17,99	17,78	17,63	17,74
Gmina Jastrząb	5 193	5 241	5 239	5 232	5 216
osoby w wieku od 55 do 64 lat	524	560	598	603	620
% mieszkańców	10,09	10,68	11,41	11,53	11,89
osoby w wieku 65+	682	687	677	682	692
% mieszkańców	13,13	13,11	12,92	13,04	13,27
Gmina Mirów	3 780	3 899	3 894	3 904	3 889
osoby w wieku od 55 do 64 lat	337	362	376	386	382
% mieszkańców	8,91	9,28	9,65	9,89	9,82
osoby w wieku 65+	517	516	509	55	515
% mieszkańców	13,68	13,23	13,07	12,93	13,24
Gmina Mirzec	8 413	8 446	8 442	8 447	8 420
osoby w wieku od 55 do 64 lat	1 036	1 052	1 070	1 092	1 118
% mieszkańców	12,31	12,45	12,67	12,93	13,28
osoby w wieku 65+	1 324	1 318	1 335	1 348	1 360
% mieszkańców	15,74	15,60	15,81	15,96	16,15
Gmina Orońsko	5 799	5 903	5 953	5 970	5 968
osoby w wieku od 55 do 64 lat	631	680	693	723	735
% mieszkańców	10,88	11,52	11,64	12,11	12,31
osoby w wieku 65+	748	742	758	756	758
% mieszkańców	12,90	12,57	12,73	12,66	12,70
Gmina Skarżysko Kościelne	6 147	6 295	6 254	6 258	6 208
osoby w wieku od 55 do 64 lat	700	745	801	849	880
% mieszkańców	11,39	11,83	12,81	13,57	14,17
osoby w wieku 65+	1 014	983	972	1 009	1 016

% mieszkańców	16,49	15,61	15,54	16,12	16,36
Gmina Szydłowiec	19 098	19 577	19 510	19 349	19 268
osoby w wieku od 55 do 64 lat	2 521	2 747	2 835	2 857	2 904
% mieszkańców	13,20	14,03	14,53	14,76	15,07
osoby w wieku 65+	2 314	2 369	2 420	2 536	2 634
% mieszkańców	12,11	12,10	12,40	13,10	13,67

Źródło: Opracowania własne na podstawie Główny Urząd Statystyczny, stan na 31.12.2013 r.

Procentowy udział wszystkich mieszkańców obszaru LGD w wieku 55 + wyniósł 27,73 % w roku 2012 i 28,40 % w roku 2013. Wskaźnik ten uległ niewielkiemu, aczkolwiek istotnemu zwiększeniu w porównaniu do okresu lat 2010 i 2011. W grupie tej przeważają osoby związane z rolnictwem z wykształceniem najwyżej średnim. Mieszkańcy w wieku 55 + cechują się o wiele mniejszą mobilnością zawodową, ale także i społeczną. Ich dostęp do instytucji kultury ogranicza się do sporadycznych kontaktów z wiejskimi świetlicami lub domami ludowymi. Ich życie zawodowe i prywatne ogranicza się do rodzinnych miejscowości. Pomimo realizowanych w gminach różnorodnych działań społeczno – edukacyjnych osoby w wieku 55 + rzadko bywają uczestnikami zorganizowanych projektów edukacyjnych lub kulturalnych. Wynika to z braku skutecznych instrumentów angażujących takie osoby w aktywny udział w inicjatywach społeczno – edukacyjnych, ale także brak oferty dostosowanej do potrzeb i oczekiwań osób w tym wieku.

Zaznaczyć należy, iż niewielka część tych osób zrzeszona jest w grupach nieformalnych (koła gospodyń) i działają na rzecz swoich członków poprzez organizację imprez integracyjnych, wyjazdów i spotkań finansowanych ze składek członkowskich. Natomiast nie mają wsparcia w sferze działalności edukacyjnej i wspomagającej samorealizację zgodnie z ich zainteresowaniami, dostępu do infrastruktury.

Tabela 11: Grupy defaworyzowane i ich problemy na rynku pracy

Grupy defaworyzowane	Zdiagnozowane główne problemy tych osób na rynku pracy
Osoby do 35 roku życia	<ul style="list-style-type: none"> • Mała liczba ofert pracy • Brak doświadczenia zawodowego • niedopasowanie kwalifikacji do potrzeb pracodawców • posiadanie poziomu i rodzaju wykształcenia, na które brak jest zapotrzebowania na rynku pracy, spowodowanych trudną sytuacją społeczno-gospodarczą i finansową jednostek zatrudniających • brak środków umożliwiających realizację pomysłów na podjęcie własnej działalności gospodarczej
Osoby powyżej 55 r.ż.	<ul style="list-style-type: none"> • pracodawcy postrzegają ich w stereotypowy sposób, boją się ich problemów zdrowotnych, złych nawyków z poprzednich miejsc pracy i trudności z przystosowaniem się do nowych warunków • większość osób starszych charakteryzuje się biernymi postawami na rynku pracy, niską mobilnością zawodową i brakiem chęci do dalszej nauki. Jest to często spowodowane niską samoocena • niski poziom wykształcenia i brak kwalifikacji zawodowych, brak znajomości nowoczesnych technologii (z danych Badań Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) wynika, że osoby starsze są zdecydowanie gorzej wykształcone niż pozostali bezrobotni. W końcu 2013 r. wśród bezrobotnych powyżej 50 roku życia niemal połowa posiadała zaledwie wykształcenie gimnazjalne lub poniżej, a kolejne 29,2% posiadało wykształcenie zasadnicze zawodowe. • mała liczba ofert pracy dla osób powyżej 55 roku życia, • osoby, którym pozostał krótki okres do osiągnięcia wieku emerytalnego, niepełnosprawni pobierający renty inwalidzkie oraz badani mający prawo do zasiłku przedemerytalnego nie podejmują żadnych prób poszukiwania pracy.
Osoby bez doświadczenia zawodowego (o niskich kwalifikacjach)	<ul style="list-style-type: none"> • Niewielka liczba ofert pracy - oferty pracy zwykle zawierają konkretne umiejętności i kwalifikacje oczekiwane od potencjalnych pracowników. Osoby bez kwalifikacji mają zatem do dyspozycji stosunkową niewielką liczbę ofert, które dotyczą zwykle prostych, niskopłatnych prac • Niskie wynagrodzenie - ściśle wiąże się z typem pracy możliwej do wykonania przez pracowników o niskich kwalifikacjach lub w ogóle ich nieposiadających

Źródło: opracowanie własne na podstawie spotkań konsultacyjnych, informacyjnych i rozmów z osobami biorącymi udział w konsultacjach społecznych

Metody komunikacji z grupami defaworyzowanymi znalazły swoje odzwierciedlenie w załączniku nr 7 do wniosku o wybór LSR.

3.3.5. Organizacje pozarządowe

Mieszkańcy gmin tworzą ważny kapitał społeczny wpływający na rozwój obszaru. Stopień aktywności społecznej mieszkańców można określić między innymi na podstawie ich zaangażowania w tworzenie, rozwijanie i funkcjonowanie organizacji pozarządowych oraz na podstawie liczby fundacji, stowarzyszeń czy organizacji społecznych. Organizacje pozarządowe, obok sektora publicznego i prywatnego, są innym sektorem działającym na rzecz dobra publicznego. Stanowią podstawę dla rozwoju lokalnych społeczności, zrzeszają najaktywniejszych i najbardziej zaangażowanych w sprawy społeczne mieszkańców danego środowiska, a podejmowane przez nie działania aktywizują i integrują społeczność.

W gminach z obszaru LGD odnotowuje się małą aktywność społeczną i przedsiębiorczość społeczną. Widoczny jest jednak znaczny potencjał, o czym świadczy zdecydowanie większa dynamika przyrostu stowarzyszeń i organizacji społecznych. Bodźcem tego zjawiska było powstanie w okresie 2009-2013 świetlic lub miejsc umożliwiających integrację lokalnej społeczności. Niemniej jednak widoczna jest potrzeba tworzenia takich miejsc w niektórych miejscowościach, a tam, gdzie istnieją konieczne jest podjęcie starań zmierzających do odpowiedniego wyposażenia oraz opracowania planu działania. Nadal na terenie obszaru LSR pozostają miejsca, gdzie dostęp do świetlic wiejskich jest dość mały. Często istniejące obiekty są niedoposażone, co uniemożliwia wykorzystanie ich do budowania kapitału lokalnej społeczności.

Współpraca jednostek samorządowych z organizacjami pozarządowymi jest szansą na poprawę sytuacji i jakości życia mieszkańców obszarów wiejskich. W kontekście analizowanego obszaru ostatnie lata pokazują, iż władze publiczne nie tylko starają się wesprzeć lokalne organizacje (wsparcie rzeczowe, finansowe, patronat), ale także zachęcają do tworzenia nowych podmiotów. Ich postawa wynika z faktu, iż takie organizacje same mają możliwość stać się beneficjentami programów krajowych i unijnych, pozyskują środki finansowe na realizację inicjatyw oddolnych, realizacji działań służących dobru ogólnemu czy promocji gmin. W efekcie rokrocznie wzrasta liczba stowarzyszeń i organizacji działających na tym obszarze.

Tabela 12: Organizacje pozarządowe na obszarze LGD „Razem na Piskowcu”

NGO na obszarze LGD	2009	2010	2011	2012	2013
Fundacje	2	4	5	8	8
Stowarzyszenie i organizacje społeczne	101	112	118	125	139
RAZEM	103	116	123	133	147

Źródło: Opracowania własne na podstawie Główny Urząd Statystyczny, stan na 31.12.2013 r.

Najwięcej stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji działa w gminie Szydłowiec – aż 59 i Mirzec - 14 organizacji zarejestrowanych wg danych na rok 2013, najmniej w Borkowicach - 9. W okresie analizowanych pięciu lat najwięcej nowych stowarzyszeń powołano na terenie gminy: Szydłowiec. Natomiast liczba podmiotów III sektora w pozostałych gminach prezentuje się na podobnym poziomie i osiąga liczbę 13-14.

Tabela 13: Stowarzyszenia w poszczególnych Gminach

Lp.	Gmina	Liczba Stowarzyszeń
1.	Borkowice	9
2.	Chlewiska	13
3.	Jastrząb	12
4.	Mirów	14
5.	Mirzec	14
6.	Orońsko	13
7.	Skarżysko Kościelne	13
8.	Szydłowiec	59
	Razem	147

Źródło: Opracowania własne na podstawie Główny Urząd Statystyczny, stan na 31.12.2013 r.

Liczba organizacji pozarządowych i grup nieformalnych nie odzwierciedla faktycznie realizowanych zadań. Problemem jest niedostateczna ilość środków finansowych na działalność, mała aktywność i przedsiębiorczość osób tworzących stowarzyszenia. Często są to stowarzyszenia bierno. Znaczna część stowarzyszeń jest niedoposażona. Brak odpowiedniej kadry i różnych form doradztwa powoduje, iż stowarzyszenia często nie sięgają po środki zewnętrzne i nie rozwijają się. Organizacji pozarządowych jest wiele, ale nie mogą w pełni realizować założonych celów z powodu braku środków i braku informacji skąd te środki pozyskać. Zespoły folklorystyczne potrzebują doinwestowania w instrumenty i stroje tradycyjne. Stowarzyszeniom brakuje także miejsc, w których mogłyby działać razem oraz oferty zajęć. Zakres działania organizacji pozarządowych funkcjonujących w gminach jest podobny. Skupiają się na tematyce dotyczącej krzewienia kultury, sportu, integracji i aktywizacji społecznej w tym współpracy z seniorami i młodzieżą. Występują też organizacje miłośników danego terenu oraz pracujące nad rozwojem gminy/wsi czy rolnictwa w tym także pszczelarstwa. Ponadto na terenie LGD „Razem na Piskowcu” aktywnie działa kilka Kół Gospodyń Wiejskich, kilkanaście zespołów folklorystycznych, jak również 51 Ochotniczych Straży Pożarnych.

Na opisywanym obszarze poza LGD „Razem na Piaskowcu” nie funkcjonują instytucje, które oferowałyby profesjonalne wsparcie szkoleniowo – doradcze dla lokalnych NGO, grup nieformalnych, osób fizycznych aktywnych społecznie. Niestety w żadnej z gmin nie funkcjonuje ciało doradcze w zakresie określania i realizowania działań we współpracy pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego a sektorem społecznym.

3.3.6. Przedsiębiorczość społeczna

Przedsiębiorczość społeczna stanowi w Polsce ważny, nowy obszar analiz, zarówno od strony teoretycznej, jak i praktycznej, dotyczący aktywności osób szczególnie z grup defaworyzowanych na rynku pracy, które poprzez zatrudnienie socjalne (wspierane) próbują aktywizować się zawodowo i społecznie.

Inicjatywy podejmowane przez trzeci sektor są niezwykle bogate, wielowymiarowe i innowacyjne, ale najczęściej zainteresowanie obserwatorów, polityków, działaczy społecznych budzą te projekty, które starają się wyjść naprzeciw potrzebom najsłabszych i najbardziej potrzebujących oraz tych, którzy sami nie są w stanie poradzić sobie w samodzielnym życiu. Zadania przypisywane podmiotom ekonomii społecznej dotyczą głównie programów reintegracji społecznej oraz tworzenia programów „ochronnych” nad ich uczestnikami w celu wyrównywania szans.

Podmiotami zaliczanymi do przedsiębiorczości społecznej są między innymi: stowarzyszenia prowadzące działalność gospodarczą, fundacje prowadzące działalność gospodarczą, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjne, niedziałające w celu osiągnięcia zysku, spółdzielnie pracy, spółdzielnie socjalne, zakłady aktywności zawodowej oraz centra integracji społecznej.

Na terenie obszaru LSR istnieje 3 spółdzielnie socjalne. Znaczna część tych spółdzielni powstała z zakresu ekonomii społecznej. Działalność tych podmiotów sprowadzała się głównie do założeń projektowych. Na terenie obszaru LGD nie funkcjonują Zakłady Aktywności Zawodowej i Centra Integracji Społecznej.

3.4. Historia i kultura

Obszar LGD jest spójny również pod względem historyczno - kulturalnym, ze względu na zbliżony okres powstawania osad oraz zachowane zabytki i obiekty kultury.

Pierwsze ślady osadnictwa na obszarze LGD „Razem na Piaskowcu” pochodzą z okresu piastowskiego. W tym czasie powstały takie grody jak: Rzuców, Szydłowiec czy Chlewiska. Obok nich powstawały osady rzemieślniczo-targowe, które rozwijały się i przekształcały później w miasta. Pierwsze wspomnienia o osadach, które stały się później siedzibą gmin obszaru LGD pochodzą z XII w. Na ten okres datowane jest powstanie osady na terenie Chlewisk, Mirca. Atrakcyjne położenie na ważnym szlaku handlowym oraz strategiczne usytuowanie między dużymi miastami determinowało dalszy rozwój tego obszaru. Na terenach gmin obszaru LGD rozegrały się również bitwy związane z potopem szwedzkim, wojnami napoleońskimi, powstaniem narodowymi z 1830, 1863 oraz I i II Wojny Światowej. O okresie świetności i rozwoju regionu oraz czasie tragicznych wydarzeń przypominają zabytki architektury i budownictwa oraz obiekty historyczne, których na obszarze LGD „Razem na Piaskowcu” zachowało się wiele. Spośród gmin wchodzących w skład LGD najbogatszą przeszłość mają gminy: Szydłowiec, Chlewiska, lecz nie można nie wspomnieć o Orońsku czy Mircu. Obiekty dziedzictwa kulturowego w przeważającej większości mają charakter sakralny lub też są pozostałościami po rodach szlacheckich lub systemie obronnym grodu. Imprezy i wydarzenia kulturalne stanowią ważny element promocyjny każdej gminy. Jest to świadectwo wysokiego potencjału kulturowego. Na terenie gmin LGD aktywnie działa wielu artystów ludowych regionalnych zespołów oraz Kół Gospodyń Wiejskich, którzy kultywują lokalne i ludowe tradycje, dbając o to by przekazywane one były kolejnym pokoleniom.

Zabytkowe miejsca i obiekty stanowią niemałą atrakcję turystyczną, są świadectwem bogatej historii danego obszaru i stanowią okazję do jej poznania. Niejednokrotnie są powodem, dla którego to właśnie miejsce odwiedzane jest przez turystów. Bogaty zasób walorów naturalnych regionu LGD „Razem na Piaskowcu” uzupełnia mnogość wszelkiego rodzaju obiektów zabytkowych, muzeów, ciekawych miejsc, imprez kulturalnych organizowanych na terenie gmin zrzeszonych w LGD. Obszar staje się bardziej atrakcyjny dla turysty, gdy posiada nie tylko walory naturalne, lecz także, gdy na jego terenie znajduje się bogata oferta walorów antropogenicznych wzbogacających teren. Jednak w chwili obecnej brak odpowiednio rozbudowanej infrastruktury turystycznej oraz spójnej oferty turystycznej uniemożliwia rozwój usług turystycznych – wypoczynkowych adekwatnych do walorów przyrodniczo – krajobrazowych gmin. Wprawdzie na terenie objętym LSR działają gospodarstwa agroturystyczne (Mirzec Majorat, Gadka i 2 gospodarstwa w Małyszynie Dolnym, Wysoka, Michałów Piaska - ze stadnią koni fiordzkich i szkołą jazdy konnej), ośrodki wypoczynkowe (Centrum Kultury i Wypoczynku „Nad Żarnówką” w Majkowie, Ośrodek Wczasowy „Zajazd Mexicana” w Chlewiskach), stadnia koni (Skarżysko Kościelne, Wałsnów, Chlewiska), czy liczne pensjonaty, motele i hotele. Niemniej jednak posiadana na chwilę obecną infrastruktura turystyczna nie jest w stanie zaspokoić wymagającego rynku turystycznego. Ponadto brak kompleksowego podejścia do promocji obszaru i lokalnych zasobów kulturalnych, przyrodniczych, naturalnych i historycznych, np. poprzez imprezy regionalne, wydawnictwa nie pozwala na stworzenie konkurencji w stosunku do oferty sąsiadujących obszarów.

Pozostałościami przeszłości historycznej obszaru objętego LSR oraz miejscami godnymi uwagi są:

- w **gminie Borkowice**: Pałac Dembińskich, Neogotycki kościół parafialny z lat 1829-1845, Spichlerz kryty gontem z końca XIX wieku w Borkowicach, Krakowa Góra, Modrzewiowy dwór Mokiejewskich z początku XX wieku w Rzuconie, pozostałości po ośrodku przemysłu żelaznego w Rzuconie i dworki w Ruszkowicach i Ninkowie.

- w **gminie Chlewiska**: Kościół parafialny pw. Św. Stanisława Bp Męczennika wzniesiony w latach 1511-1512, Zamek w Chlewiskach (obecnie pałac) - wzniesiony w późnym średniowieczu w miejscu XII - wiecznego grodziska, Huta Żelaza, wybudowana przez Francuskie Towarzystwo Metalurgiczne w latach 1882-1892, obecnie oddział Muzeum Techniki w Warszawie, Kapliczka na środku stawu z figurą św. Jana Nepomucena z XVIII w., Zegar wieżowy z 1902 r., Cmentarz i pomnik ofiar pacyfikacji dokonanej w 1940 r. w Skłobach, Góra Cymbra, Rezerwat przyrody „Polesie”.

- w **gminie Jastrząb**: Kościół pw. Św. Jana Chrzyciela w Jastrzębiu oraz stare wyrobiska w kamieniołomie w Śmiłowie.

- w **gminie Mirów**: pod Mirowem na Górze Piekło można zaobserwować oryginalne formy skalne wraz z chronioną roślinnością. Piekło to wzgórze wznoszące się nad rozległymi obniżeniami dolin i źródeł Iłżanki. Wzgórze jest porośnięte lasem sosnowo – brzoźowym. Zaliczono je do pomników przyrody nieożywionej.

- w **gminie Mirzec**: modrzewiowy dwór rodziny Prendowskich z XIX wieku, z pozostałościami parku, w którym działał do 1981 r. dom dziecka, a obecnie funkcjonuje sala bankietowa, kościół parafialny pw. św. Leonarda wzniesiony w latach 1844-1850, murowana kapliczka z 1859 roku, przy drodze do Tychowa, drewniana kapliczka św. Jana Nepomucena.

- w **gminie Orońsko**: W Krogulczy Mokrej rośnie jeden z najwspanialszych okazów pomników przyrody (w 1978 roku został uznany za pomnik przyrody) - 350 letni dąb o 4 konarach, zwany czwartakiem. Orońsko, prócz wspaniałych pejzaży i malowniczych wiosek posiada niezwykle w skali kraju miejsce - Centrum Rzeźby Polskiej, które znajduje się w zespole podworskim. Na zespół się pałac Józefa Brandta, oranżeria, kaplica, oficyna, spichlerz, wozownia i stajnie oraz park krajobrazowy, w którym wyeksponowano elementy architektoniczno – rzeźbiarskie z XVII – XIX w. W pałacu umieszczono Muzeum XIX wiecznych wnętrz dworskich, a w kaplicy – wystawę obrazującą historię i tradycje artystyczne Orońska. Zabudowania folwarczne przystosowano na warsztaty i pracownie Ośrodka Pracy Twórczej Rzeźbiarzy. W 1992 roku powstał nowoczesny pawilon mieszczący Muzeum Rzeźby Współczesnej.

- w **gminie Skarżysko Kościelne**: Kościół Św. Trójcy z 1637 roku w Skarżysku Kościelnym oraz Kaplica z 1775 r., dzwonnica drewniana z XIX wieku w Skarżysku Kościelnym, budynek drewniany po byłym Urzędzie Gminy z XIX w w Skarżysku Kościelnym, kapliczka murowana we wsi Świerczek z XVI wieku, obiekty zabudowy mieszkalnej i zagrodowej, jako przykład budownictwa z okresu międzywojennego w Skarżysku Kościelnym.

- w **gminie Szydłowiec**: Późnorennesansowy ratusz miejski w Szydłowcu, wybudowany około roku 1629, Zamek szydłowiecki - wczesnorennesansowa rezydencja magnacka, zbudowana przez rodzinę Szydłowieckich w latach 1470 – 1530, Kościół św. Zygmunta erygowany w 1401 roku przez założycieli miasta – braci Jakuba i Sławka Szydłowieckich, Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych mieszczące się w Zamku, w którym zgromadzono unikatową na skalę europejską kolekcję eksponatów. W Muzeum udało się zgromadzić ok.2/3 wszystkich polskich instrumentów ludowych, wiejskich, znajdujących się w zasobach muzealnych, Kirkut Cmentarz żydowski w Szydłowcu zabytkowa nekropolia powstała w XVIII w, po wojnie otoczony ogrodzeniem z bramą. W 1971 na terenie cmentarza umieszczono tablicę upamiętniającą 16 000 pomordowanych Żydów z Szydłowca, Synagoga Garbarska została zbudowana w 1730 roku dla żydowskich robotników pracujących w miejscowej garbarni oraz rodziny Ajzenbergów. Do strony północnej budynku, dobudowany jest dom garbarski z drewnianą kuczką, Dom pod Dębem budynek wybudowany został w 1819 r. z fundacji Anny Sapieżyny w stylu klasycystycznym. Jest jednym z nielicznych zabytków drobnomieszczańskich tego stylu w rejonie kielecko-radomskim, obecnie znajduje się tu Hotel.

Wszystkie wyżej wymienione miejsca potrzebują dobrej promocji, by mogły dotrzeć do jak najszerszej grupy potencjalnych turystów. Dlatego też Cel szczegółowy 1.1 Rozwój turystyczny obszaru LGD będzie umożliwiał rozwój turystyki poprzez siedem przedsięwzięć. Obszar LGD ma do zaoferowania wiele takich miejsc, niestety nie istnieje żadna baza skierowana do turystów. Dlatego też Lokalna Grupa Działania „Razem na Piaszkowcu” planuje zrealizować projekt własny, w ramach którego powstanie aplikacja internetowa. Turysta, który znajdzie się na obszarze LSR dostanie na telefon informacje co może zobaczyć, łącznie z bazą noclegową i restauracyjną. Aplikacja będzie zawierała krótkie opisy i wiele fotografii, które zachęcą potencjalnych turystów do zatrzymania się na dłużej na obszarze LGD.

3.5. Gospodarka

Cały obszar objęty LSR leży w strefie, w której nierozwijane są już sektory produkcyjne szkodzące środowisku naturalnemu (garbarstwo, produkcja metalowa) lub mogące wpłynąć w sposób negatywny, na jakość produkcji rolnej. Walory przyrodnicze i krajobrazowe nie kolidują z rozwojem działalności prywatnej z wyjątkiem gminy Skarżysko Kościelne – objęte obszarem chronionych Natura 2000. Lokalizacja gmin (położenie w centrum Polski, przebieg dróg krajowych i wojewódzkich) należących do LGD, stanowi podstawowy atut na rzecz rozwoju wielofunkcyjnego rolnictwa i lokalnej przedsiębiorczości, niemniej jednak na chwilę obecną liczba małych i średnich firm na terenie objętym LSR jest niewielka. Klimat zmienny, typowy dla strefy przejściowej pomiędzy klimatem kontynentalnym a morskim sprzyja uprawom rolnym. Dzięki tak sprzyjającym warunkom klimatycznym okres wegetacyjny trwa ok. 200 dni, co umożliwia uprawę nie tylko zbóż, ale także owoców jagodowych oraz szeroką gamę warzyw. Ze względu na swoje zasoby

przyrodnicze i kulturalne, czyste środowisko i położenie branżą z największym potencjałem rozwojowym jest turystyka, dlatego w strategii przewidziano przedsięwzięcia wspomagające w/w branżę.

3.5.1. Przedsiębiorczość

W tym aspekcie dużym rynkiem zbytu na produkty rolne i różnorodne usługi jest miasto Kielce, Radom czy nawet Warszawa. Położenie kluczowych szlaków komunikacyjnych przecinających terytoria poszczególnych gmin oddziałuje pozytywnie na możliwości eksportu lokalnych produktów i usług poza obręb regionu. Szczególne znaczenie na tym terenie może mieć przetwórstwo rolno-spożywcze.

W 2013 roku na terenie gminy wchodzących w skład LGD działało 4 086 podmiotów gospodarki narodowej ogółem. Liczba ta sukcesywnie rośnie od roku 2009. W sektorze prywatnym znaczący wzrost pojawił się w sektorze spółek handlowych, osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą oraz organizacji pozarządowych. Nawet ten wzrost nie wpłynął jednak na zmniejszenie bezrobocia.

Tabela 14: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2009	2010	2011	2012	2013
		PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ WPISANE DO REJESTRU REGON				
Podmioty wg sektorów własnościowych						
podmioty gospodarki narodowej ogółem	-	3661	3846	3789	3857	4086
sektor publiczny – ogółem	-	164	161	160	169	168
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	-	132	130	129	138	133
sektor publiczny - spółki handlowe	-	3	3	3	3	3
sektor prywatny – ogółem	-	3497	3685	3629	3688	3918
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	-	3025	3177	3105	3135	3341
sektor prywatny - spółki handlowe	-	68	76	80	88	100
sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	-	8	12	12	12	12
sektor prywatny – spółdzielnie	-	19	19	19	19	21
sektor prywatny – fundacje	-	2	4	5	8	8
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	-	101	112	118	125	133

Źródło: Opracowania własne na podstawie Główny Urząd Statystyczny, stan na 31.12.2013 r.

Największą grupę aktywnych podmiotów gospodarczych działających na omawianym terenie odnotowano w następujących sektorach wg klasyfikacji PKD:

- handel hurtowy i detaliczny;
- naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle;
- budownictwo;
- przetwórstwa przemysłowego,
- pozostałej działalności usługowej, gospodarstw domowych zatrudniających pracowników, gospodarstw domowych produkujących wyroby i świadczących usługi na własne potrzeby;
- transport, gospodarka magazynowa;
- edukacji;
- działalność profesjonalna, naukowa i techniczna.

W sektorze publicznym, w roku 2014 największa liczba podmiotów zarejestrowana była w sektorze edukacji. W sektorze prywatnym, w badanym roku dominowały przedsiębiorstwa branży przetwórstwa przemysłowego, handlu hurtowego i detalicznego oraz naprawy pojazdów samochodowych oraz pozostałej działalności usługowej, gospodarstw domowych zatrudniających pracowników, gospodarstw domowych produkujących wyroby i świadczących usługi na własne potrzeby.

Kolejnym elementem składowym oceny atrakcyjności gospodarczej obszaru objętego LSR są wskaźniki przedsiębiorczości. Poniżej przedstawiono najważniejsze dane w tym zakresie w latach 2009-2013.

Tabela 15: Wskaźniki przedsiębiorczości w latach 2009-2013

PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ – WSKAŹNIKI						
Podmioty – wskaźniki						
	2009	2010	2011	2012	2013	

podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	2259	2363	2351	2388	2609
jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. Ludności	257	318	260	267	436
jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. Ludności	339	200	259	233	221
podmioty wpisane do rejestru na 1000 ludności	226	237	235	239	262
podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	369,2	379	374,9	381,4	415,8
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	188	197	195	196	218
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	30,5	31,5	31,2	31,4	34,6
fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców	7	8	8	8	9
fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. Mieszkańców	67	71	73	78	82
nowo zarejestrowane fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne na 10 tys. Mieszkańców	10	6	4	5	5
podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym	418	510	415	425	694

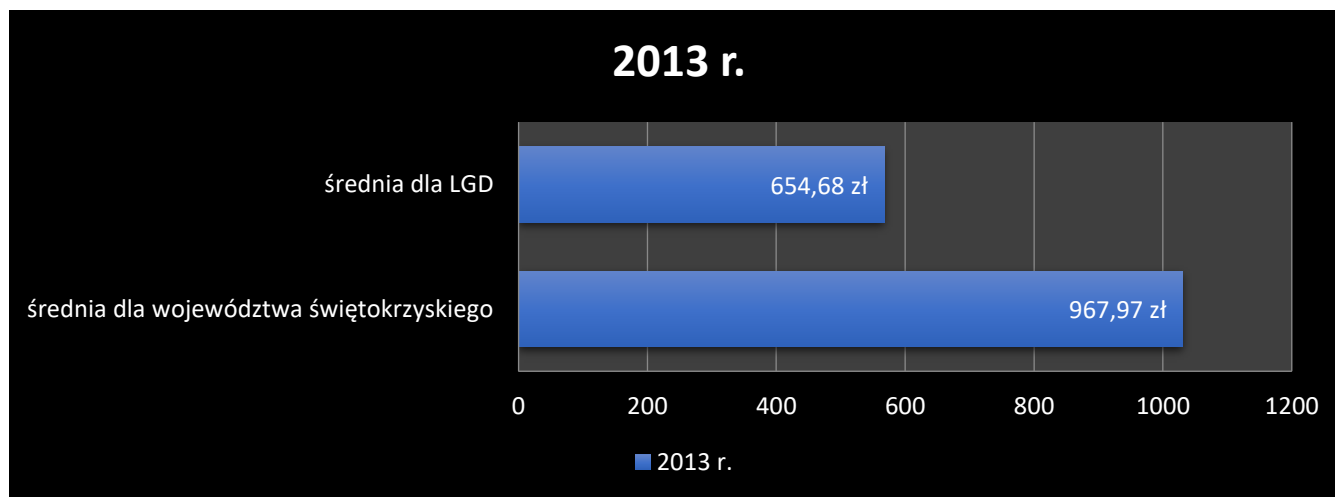
Źródło: Opracowania własne na podstawie Główny Urząd Statystyczny, stan na 31.12.2013 r.

Lokalizacja gmin sprzyja powstawaniu firm związanych z energią odnawialną (OZE). Warunki rozwoju energetyki solarnej są zbliżone na terenie całego regionu, a funkcjonowanie miasta Radomia czy Kielc nie zakłóca możliwości korzystania z tego źródła OZE (brak dużych zakładów przemysłowych nie skutkuje znacznie zwiększonym poziomem zanieczyszczenia powietrza rzutującego na absorpcję konstrukcji solarnych na terenach zurbanizowanych). Na dzień dzisiejszy mimo istnienia dużego potencjału odnawialne źródła energii są wykorzystywane w niskim stopniu. Obszar objęty LSR zajmuje wysoką pozycję w zakresie łącznego potencjału technicznego wykorzystania biogazu rolniczego. W poprzednich latach nie udało się w pełni wykorzystać położenia geograficznego obszaru na rzecz rozwoju potencjału gospodarczego.

Stan i wielkość lokalnego sektora przedsiębiorców prywatnych decyduje o ocenie potencjału rozwojowego gmin. Przedsiębiorcy to znaczący podatnicy dla budżetu jednostek samorządowych, choć największe środki gminy otrzymują tytułem udziału w podatkach od osób fizycznych. Rozwój sektora gospodarczego hamują skomplikowane procedury aplikowania o środki zewnętrzne, nadmierna biurokratyzacja, niestabilny system prawny w Polsce i sytuacja geopolityczna.

Ważnym elementem w rozwoju poszczególnych gmin obszaru, który przekłada się na poprawę jakości życia jest udział podmiotów prawnych i osób fizycznych w dochodach budżetów gmin, co prezentuje poniższa tabela i wykres.

Wykres 5: Dochód podatkowy gminy na 1 mieszkańca na obszarze LGD „Razem na Piaskowcu” w porównaniu z wynikiem dla województwa świętokrzyskiego wg danych za 2013 (zł)

Źródło: Opracowania własne na podstawie Główny Urząd Statystyczny, stan na 31.12.2013 r.

Z wyżej przedstawionych tabeli i wykresu wynika, że dochód podatkowy gminy na jednego mieszkańca na obszarze LSR (obliczony jako średnia z Gmin tworzących obszar LSR) jest niższy niż średni obliczony dla województwa świętokrzyskiego. Jednocześnie na terenie LGD obserwowany jest wzrost poziomu zadłużenia samorządów.

3.6. Produkty lokalne, tradycyjne i regionalne

Na obszarze objętym LSR nie istniała organizacja, która za cel stawiałaby sobie tworzenie marki produktów lokalnych w związku, z czym nasze stowarzyszenie podejmować będzie działania, których efektem będzie stworzenie marki produktów lokalnych, co bez wątpienia przyczyni się do budowania rozpoznawalności produktów i regionu. LGD planuje nawiązać współpracę z wieloma organizacjami i producentami tradycyjnej, zdrowej żywności takimi jak zakłady masarskie, zakłady piekarskie, rolnikami zajmującymi się produkcją owoców i warzyw, środowiskiem pszczelarskim oraz KGW. Ich produkty promowane będą podczas imprez, w których nasze stowarzyszenie będzie uczestniczyć. Jednak LGD „Razem na

Piaskowcu” nie planuje ograniczać się do uczestnictwa w tego typu imprezach, ale sama chce być organizatorem takich wydarzeń.

Na liście produktów tradycyjnych dostępnej na stronie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi wymienione zostały następujące produkty kojarzone z naszym regionem: pasztet domowy szydlowiecki, kaszanka szydlowiecka z wątróbką w kostkę krojoną, kielbasa staropolska szydlowiecka, kielbasa szydlowiecka pieczona z oczkiem, karp małaszyński oraz farsz z kaszy gryczanej. (<http://www.minrol.gov.pl/Jakosc-zywnosci/Produkty-regionalne-i-tradycyjne/Lista-produktow-tradycyjnych/woj.-mazowieckie>; <http://www.minrol.gov.pl/Jakosc-zywnosci/Produkty-regionalne-i-tradycyjne/Lista-produktow-tradycyjnych/woj.-swietokrzyskie>)

Warto wspomnieć, iż na naszym terenie istnieje wiele produktów utożsamianych z naszym regionem, które nie są nigdzie zarejestrowane. O ich długoletniej tradycji i obecności w życiu mieszkańców LGD świadczą wzmianki w kronikach GOK-u, zespołów folklorystycznych czy informacji, jakie zostały przez nas uzyskane w trakcie spotkań i wywiadów z mieszkańcami obszaru. Najczęściej wymieniane były: schabowy szydlowiecki, żur na kielbasie szydlowieckiej pieczonej z oczkiem, pasztet z kwaśnej kapusty, pazibroda, racuch, barabany skłobskie, karp wędzony z Orońska.

Nie można pominąć piaskowca szydlowieckiego będącego produktem regionalnym kojarzonym z naszym terenem. W okolicach Szydłowca udokumentowane są aż 34 złoża, z których kamień znany jest w handlu pod nazwami Krawara, Śmiłów, Szydłówek, Szydłowiec.

3.7. Zasoby przyrodnicze. Ochrona przyrody

Walory krajobrazowe omawianego terenu należy uznać za bardzo wysokie. Ważnym elementem systemu przyrodniczego są lasy.

Lesistość obszaru LGD jest wysoka (ok. 32 %) i ciągle wzrasta. Przeważają drzewostany sosnowe, występują także drzewostany mieszane, a w runie można odnaleźć wiele gatunków charakterystycznych dla borów grabowych i dębowych. Przyjmując klasyfikację leśną są to lasy mieszane świeże. Zwarty kompleks tworzą lasy przysusko-szydlowieckie w południowo-zachodniej części powiatu przysuskiego i szydlowieckiego oraz Lasy Starachowickie – południowa część gminy Mirzec. Najwyższy wskaźnik zalesienia odnotowujemy na terenie gminy Chlewiska i osiąga on poziom 50,9 %.

Obszar dodatkowo wzbogacają unikalne zespoły przyrodniczo-krajobrazowe chronione prawem, do których zaliczają się rezerwat: „Cis A” i „Cis B” znajdujący się na terenie gminy Szydłowiec, rezerwat leśny „Podlesie” - gmina Chlewiska, „Dolina rzeki Radomki” - gmina Borkowice, Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Kamiennej oraz Obszar Chronionego Krajobrazu Lasy Przysusko-Szydłowieckie.

Nie można pominąć faktu obecności na obszarze objętym LSR licznych pomników przyrody, głównie drzew - dąb szypułkowy, olsza czarna, modrzew polski, buk pospolity, platan kolonisty, topola czarna, wierzba biała, lipa drobnolistna, wiąz szypułkowy, wiąz górski, iglicznia trójcierniowa, modrzew polski, grab zwyczajny, jesion wyniosły, buk zwyczajny. Liczba drzew o walorach pomnikowych na obszarze jest znacznie większa, ponieważ tylko część z nich została formalnie objęta ochroną.

Ponadto na obszarze objętym LSR możemy odnaleźć stanowiska dokumentacyjne, związane z eksploatacją piaskowca. Na omawianym terenie znajdują się 3 nieczynne kamieniołomy – Pikiel, Podkowiński, usytuowane w południowo – zachodniej części Szydłowca oraz Łomy na Polankach usytuowany w południowo – wschodniej części miasta. W tym miejscu należy również wspomnieć o rezerwacie archeologicznym „Rydno” rozciągający się wzdłuż rzeki Kamiennej od północno-wschodniej części Skarżyska-Kamiennej, aż po górę Św. Rocha pod Wąchockiem, obejmujący zespół głównie paleolitycznych osad przemysłowych oraz kopalnię hematytu.

Obszar objęty Strategią obfituje w interesujące złoża geologiczne oraz stanowiska archeologiczne. Unikatowe w skali kraju są mezolityczne złoża krzemienia czekoladowego na terenie Tomaszowa (gm. Orońsko). Podczas badań prowadzonych w 1968 roku odkryto tam zarysy 24 szybów kopalnianych (Schild R., Królik H., Marczak, *Kopalnia krzemienia czekoladowego w Tomaszowie*, Wrocław 1985).

Dodatkowo w okolicach wsi Osiny, Mokre Niwy, Tychów i Jagodne na terenie gminy Mirzec w czasie prac archeologicznych zinwentaryzowano szereg pieców dymarskich i pokłady żuźla, świadczących o funkcjonowaniu starożytnego hutnictwa i górnictwa, datowanego na pogranicze wczesnego i późnego okresu rzymskiego (od II w p.n.e. do III w n.e.), podobne znaleziska znajdują się w miejscowości Orońsko.

Uwarunkowania przyrodnicze pozwalają na rozwój turystyki aktywnej w tym sieci turystycznych szlaków rowerowych i pieszych. Inicjatorami powstania ścieżek i szlaków turystycznych były Gminy. Szlakami rowerowymi o długości ok 250 km objęty jest Powiat Szydłowiecki oraz gmina Borkowice istnieje potrzeba przeprowadzenia takich szlaków w gminach Mirzec i Skarżysko Kościelne. Ponadto widoczna jest potrzeba stworzenia spójnych tras do pieszych wędrówek z towarzyszącymi im ścieżkami historycznymi czy tematycznymi.

Cały obszar objęty działaniem LGD jest spójny terytorialnie pod względem geograficznym. Z uwagi na fakt, że gminy wchodzą w skład LGD sąsiadują ze sobą i położone są w jednym historycznie ukształtowanym obszarze, ich rozwój społeczny i gospodarczy przebiega w podobny sposób.

3.8. Specyfika i spójność obszaru

Szansą na rozwój obszaru LSR jest usytuowanie w ciekawym krajobrazowo i turystycznie oraz z atrakcyjnymi zasobami środowiska naturalnego i kultury terenie. Potrzeba jednak dużo pracy by te atuty wypromować.

Dogodne warunki dla rozwoju bazy turystyczno – rekreacyjnej na terenie gmin objętych działaniem Stowarzyszenia LGD „Razem na Piaskowcu” stwarzają:

- korzystne usytuowanie w niewielkiej odległości od korytarzy transportowych oraz miast regionu,
- walory krajobrazowe objęte różnymi formami ochrony – rezerwy przyrody,
- zasoby dziedzictwa kulturowego: kościoły, obiekty architektury zagrodowej,
- zabytki starożytnego górnictwa i hutnictwa (wzrostki kopalniane, hałdy),
- zabytki związane ze Staropolskim Okręgiem Przemysłowym, pomniki pamięci,
- obecność naturalnych cieków
- zwarte kompleksy leśne stwarzające dogodne warunki rekreacyjne

W chwili obecnej brak odpowiednio rozbudowanej infrastruktury turystycznej, a także obiektów sportowych i rekreacyjnych uniemożliwia rozwój usług turystyczno – wypoczynkowych adekwatnych do walorów przyrodniczo – krajobrazowych gmin. Zagrożeniem dla rozwoju turystyki może być duża konkurencja innych regionów w zakresie oferty turystycznej.

Rozkwit turystyki i usług około turystycznych będzie wspierany przez system działań mających na celu: dbałość o środowisko naturalne, kultywowanie tradycji (rzemiosła, lokalnych obrzędów), ochronę skarbów kultury, rozwój przedsiębiorczości oraz podnoszenie kwalifikacji i edukację społeczeństwa.

Obszar objęty działaniem Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Razem na Piaskowcu” wykazuje spójność, dlatego też Gminy zdecydowały się działać wspólnie dla osiągnięcia większych korzyści dla swoich mieszkańców. Jest on jednolity pod względem przyrodniczym, a przez to są przesłanki do prowadzenia działalności związanej z racjonalnym wykorzystaniem zasobów przyrodniczych we wszystkich sześciu gminach.

Spójność historyczna i kulturowa:

- wspólne doświadczenia historyczne
- duża liczba obiektów historycznych i kulturowych
- duża liczba obiektów sakralnych
- gminne imprezy kulturowo – integracyjne

Dziedzictwo historyczne i kulturalne może śmiało zostać wykorzystane do promocji obszaru, jako całości, a także, jako czynnik integrujący mieszkańców gmin, w których kultywuje się podobne tradycje.

Cechy przyrodnicze integrujące obszar LGD:

- zasoby leśne (znaczne kompleksy, podobna flora i fauna)
- wartościowe zasoby przyrodnicze: „Rezerwy przyrody, rzeki, pomniki przyrody,
- ukształtowanie terenu i obecność rzek i cieków wodnych
- klimat,
- czyste powietrze.

Spójność gospodarcza:

- dominująca rola rolnictwa przy mniejszym udziale innych sektorów gospodarczych
- przeważająca liczba drobnych przedsiębiorstw najczęściej rodzinnych
- powiązania z miastami: Kielce, Radom, Warszawa
- dobre powiązania komunikacyjne
- nie w pełni wykorzystany potencjał zasobów ludzkich

Gminny potencjał rozwoju gospodarczego jak widać jest taki sam. Podobne są też problemy, przez co metody stosowana by je zniwelować lub rozwiązać na obszarze jednej gminy mogą zostać z łatwością przyjęte i skutecznie zastosowane przez następną. Współpraca gmin w ramach LGD a także wymiana doświadczeń z poprzedniego okresu programowania z pewnością przyczyni się do wypracowania jak najlepszej strategii dalszego rozwoju gospodarczego.

Specyficzne cechy obszaru zostaną wykorzystane do budowania potencjału społecznego na wsi, lepszego zarządzania jej zasobami i silniejszej identyfikacji jej mieszkańców regionem oraz jego wartościami i tradycjami przysłużą się do poprawy, jakości życia i różnicowania gospodarki. Podstawowym sposobem wykorzystania dziedzictwa kulturowego i walorów przyrodniczych jest powiązanie ich ze sferą gospodarczą i przełożenie ich na ilość nowych miejsc pracy i prywatnych inicjatyw gospodarczych.

Uzupełnienie diagnozy obszaru w związku z ubieganiem się LGD o dodatkowe środki na wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.

Informacje i doradztwo udzielane w biurze LGD wskazują na duże zainteresowanie potencjalnych wnioskodawców wsparciem na podejmowanie działalności gospodarczej. W ciągu roku 2018 i w pierwszej połowie 2019 możliwością pozyskania środków na ten cel zainteresowanych było ok. 50 osób. Żaden inny rodzaj wsparcia z zakresu wsparcia przedsiębiorczości nie cieszył się tak dużym zainteresowaniem. LGD chce wyjść naprzeciw wyrażanym potrzebom lokalnej społeczności, tym bardziej, że aktualna sytuacja na obszarze objętym LSR wskazuje na konieczność kontynuacji interwencji

w zakresie wsparcia przedsiębiorczości. Pomimo ogólnego spadku bezrobocia jego poziom na obszarze objętym LSR jest wciąż dużo wyższy niż średnio dla województwa mazowieckiego i świętokrzyskiego. W powiecie szydłowieckim, który w całości wchodzi w skład obszaru objętego LSR oraz obejmuje większość gmin i ludności z tego obszaru, stopa bezrobocia rejestrowanego w 2018 r. wg GUS była kilkukrotnie wyższa niż średnio dla województwa mazowieckiego i świętokrzyskiego (24,3% wobec 4,9% w województwie mazowieckim i 8,3% w województwie świętokrzyskim). Pozostałe gminy wchodzi w skład powiatów, w których w większości stopa bezrobocia za rok 2018 była również wysoka (powiat przysuski 18,3%, powiat skarżyski – 15,7 %). Biorąc pod uwagę powyższe celowym jest przeznaczenie całości dodatkowych środków na podejmowanie działalności gospodarczej.

Uzupełnienie diagnozy obszaru w związku z ubieganiem się LGD o dodatkowe środki na wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.

Przeprowadzony w 2019 roku nabór na działanie 1.3.1 Podejmowanie działalności gospodarczej budził ogromne zainteresowanie wśród mieszkańców obszaru LSR. Złożonych zostało 36 wniosków. Mieszkańcy nadal wykazują duże zainteresowanie możliwością pozyskania środków na podjęcie działalności gospodarczej. W związku z tym 350 000 zł ze środków dodatkowych zostanie przeznaczone na podejmowanie działalności gospodarczej.

W związku z dużym zainteresowaniem projektami grantowymi i powstaniem na obszarze LSR wielu Kół Gospodyń Wiejskich i rozwojem istniejących stowarzyszeń, fundacji i innych organizacji pozarządowych 340 000 zł zostanie przeznaczone na projekty grantowe. Projekt grantowy realizowany w 2019 roku dotyczący promowania lokalnych tradycji pokazał jak duże jest zainteresowanie i potrzeby tychże organizacji w tym zakresie. W związku z tym, że młodzi ludzie chętnie współpracują z seniorami i wspólnie promują tradycje funkcjonujące na obszarze LSR zrealizowany zostałby projekt grantowy o takiej tematyce na kwotę 160 000.

Pozostałe środki, czyli 180 000 zł przeznaczone zostaną na doposażenie istniejących świetlic i obiektów małej infrastruktury. Działające na obszarze LSR Koła Gospodyń Wiejski i stowarzyszenia często spotykają się i wykonują rękodzieło w świetlicach, w których brakuje odpowiedniego doposażenia. Mieszkańcy obszaru LSR wykazują zainteresowanie także możliwością pozyskania środków na doposażenie małej infrastruktury, np. placów zabaw czy siłowni zewnętrznych. Dlatego też zasadnym jest uwzględnić ich potrzeby i dodatkowe środki przeznaczyć na ten cel.

4. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT jest jedną z technik wspomagających porządkowanie danych i informacji wykorzystywaną powszechnie w uspołecznionym procesie planowania. Polega ona na ocenie szans i zagrożeń procesu rozwoju w kontekście własnych atutów (silnych stron) i słabości.

Nazwa SWOT pochodzi od pierwszych liter w angielskich słowach: Strengths – mocne strony, Weaknesses – słabe strony, Opportunities – szanse / możliwości, Threats – zagrożenia. Należy przy tym zaznaczyć, że silne i słabe strony to cechy obszaru LGD, na które mieszkańcy, władze i wszystkie działające podmioty, instytucje i firmy mogą mieć wpływ. Szanse i zagrożenia to sytuacje zewnętrzne, niezależne od woli podmiotów i osób z obszaru LGD, które jednak, jeżeli wystąpią mogą mieć wpływ na to co będzie się działo (odpowiednio: pozytywny – SZANSE, negatywny – ZAGROŻENIA).

Analiza SWOT dla obszaru LSR wypracowana została w toku dyskusji z mieszkańcami obszaru LSR podczas spotkań zrealizowanych w od 07.10.2015 do 22.10.2015. w każdej z gmin członkowskich LGD. W ramach pracy z mieszkańcami na etapie formułowania obszarów analizy strategicznej wykorzystane zostały metody partycypacyjne - techniki oparte na wykorzystywaniu kreatywnej siły procesu grupowego i zapewniających aktywizację uczestników tj. burzy mózgów. Przeprowadzona analiza SWOT jednoznacznie wskazuje, że obszar LSR charakteryzuje się spójnością uwarunkowań przestrzennych, kulturowych i historycznych.

Propozycje do analizy SWOT poddane zostały konsultacjom z mieszkańcami obszaru za pośrednictwem ankiety zamieszczonej na stronie internetowej LGD. Prezentowana poniżej analiza jest syntezą przedstawionego wcześniej opisu stanu i tendencji rozwojowych obszaru LSR zawartych w diagnostycznej części opracowania. Wnioski z konsultacjami z mieszkańcami obszaru poddane zostały ocenie i analizie przez specjalnie powołany w celu opracowania LSR na lata 2014-2020 zespół ds. strategii. Tak uporządkowana analiza obszaru LSR stanowi podstawę sformułowania celów i priorytetów rozwoju, które z kolei powinny być zinstrumentalizowane w postaci wiązki celów strategicznych. Wśród silnych stron mieszkańcy bardzo często wymieniali duży potencjał społeczny w postaci stowarzyszeń, kół gospodyń wiejskich, OSP czy zespołów folklorystycznych. Istotna dla mieszkańców obszaru LSR jest także wysoka atrakcyjność turystyczna. Wielu mieszkańców za silną stroną uznało także obecność surowców naturalnych (np. piaskowca, gliny białej czy krzemienia czekoladowego) i istnienie produktów tradycyjnych. Słabą stroną powtarzaną przez uczestników spotkań jest bardzo wysokie bezrobocie. Wiązali z tym także kolejną słabą stroną, czyli migrację młodych ludzi w poszukiwaniu pracy. Ponadto brakuje miejsc, w których mieszkańcy mogliby się integrować, a tam gdzie te miejsca są nie ma ciekawej oferty zajęć. Słaba jest także oferta turystyczna. Szansy na poprawę tej sytuacji mieszkańcy upatrują w możliwości pozyskania środków zewnętrznych na budowę i rozbudowę obiektów kulturowych, rekreacyjnych, sportowych, turystycznych oraz na szeroko pojętą aktywizację. Pozyskanie środków na rozpoczęcie i rozwój działalności gospodarczej także jest według wielu ogromną szansą na zmniejszenie bezrobocia i zatrzymanie młodych ludzi na obszarze LSR. Tu największym zagrożeniem często powtarzanym przez uczestników spotkań są skomplikowane procedury w aplikowaniu o środki zewnętrzne.

Tabela 16: Analiza SWOT

Silne strony (S)	Odniesienie do diagnozy	Słabe strony (W)	Odniesienie do diagnozy
<ul style="list-style-type: none"> Wysoka atrakcyjność turystyczna w tym dobre warunki do uprawiania sportów, istnienie szlaków rowerowych, szlaków historycznych, miejsc związanych z dziedzictwem kulturowym, historycznym i przyrodniczym 	3.4, 3.7	<ul style="list-style-type: none"> Niekorzystna sytuacja na rynku pracy 	3.3.2
		<ul style="list-style-type: none"> Niska dostępność i jakość infrastruktury turystycznej 	3.3, 3.4
		<ul style="list-style-type: none"> Brak spójnej oferty turystycznej 	3.4
<ul style="list-style-type: none"> Położenie poza zasięgiem negatywnego oddziaływania dużych ośrodków miejskich i przemysłowych 	3.1, 3.5.1	<ul style="list-style-type: none"> Migracja ludzi w związku z rozpoczętą edukacją lub poszukiwaniem zatrudnienia czy podjętą pracą 	3.3.1, 3.3.3
		<ul style="list-style-type: none"> Słaba promocja produktów lokalnych 	3.6
<ul style="list-style-type: none"> Istnienie produktów lokalnych 	3.6	<ul style="list-style-type: none"> Mała ilość obiektów sportowych i rekreacyjnych 	3.8
		<ul style="list-style-type: none"> Mała ilość świetlic wiejskich, zaś w istniejących zły stan techniczny oraz brak odpowiedniego wyposażenia na potrzeby mieszkańców 	3.3.5

<ul style="list-style-type: none"> • Odchodzenie od tradycyjnych gospodarstw na rzecz gospodarstw ekologicznych 	3.2	<ul style="list-style-type: none"> • Brak profesjonalnego doradztwa dla NGO, grup nieformalnych 	3.3.5
		<ul style="list-style-type: none"> • Niedostateczna ilość środków finansowych dla organizacji pozarządowych 	3.3.5
<ul style="list-style-type: none"> • Aktywność LGD w okresie programowania PROW 2007- 2013 	1.3	<ul style="list-style-type: none"> • Brak środków na funkcjonowanie KGW i doposażenie zespołów folklorystycznych. 	3.3.5, 3.3.4
		<ul style="list-style-type: none"> • Mała aktywność i przedsiębiorczość lokalnej społeczności 	3.3.4, 3.3.2
<ul style="list-style-type: none"> • Obecność licznych surowców naturalnych 	3.1	<ul style="list-style-type: none"> • Słabe wykorzystanie walorów turystycznych wsi 	3.2, 3.4
		<ul style="list-style-type: none"> • Brak atrakcyjnej oferty turystycznej 	3.4
<ul style="list-style-type: none"> • Istnienie stowarzyszeń, KGW, OSP, zespołów folklorystycznych i twórców ludowych 	3.3.5	<ul style="list-style-type: none"> • Niewielka absorpcja środków zewnętrznych na rozwój prowadzonej działalności 	3.3.2
		<ul style="list-style-type: none"> • Problem z dostępem do infrastruktury społecznej oraz nieatrakcyjność oferty społeczno - kulturalno - edukacyjnej dla osób starszych 	3.3.4, 3.3.5
<ul style="list-style-type: none"> • Dostępność taniej i licznej siły roboczej 	3.3.2	<ul style="list-style-type: none"> • Słaba promocja obszaru 	3.4
		<ul style="list-style-type: none"> • Niewielka ilość małych i średnich firm 	3.5
<ul style="list-style-type: none"> • Zasoby i korzystne warunki dla rozwoju energetyki odnawialnej 	3.5.1	<ul style="list-style-type: none"> • Brak środków na zakładanie i rozwój działalności gospodarczych 	3.3.2
		<ul style="list-style-type: none"> • Niska świadomość mieszkańców w zakresie działań proekologicznych 	3.5.1
		<ul style="list-style-type: none"> • Duży odsetek osób korzystających z pomocy społecznej 	3.3.3
<ul style="list-style-type: none"> • Potencjał społeczny, przewaga liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym nad osobami w wieku poprodukcyjnym 	3.3.1	<ul style="list-style-type: none"> • Słaba oferta dotycząca przedsięwzięć promujących obszar i kultywujących tradycje 	3.3, 3.4
<ul style="list-style-type: none"> • Obszary z zachowanym tradycyjnym krajobrazem rolniczym oraz kulturowym 	3.4, 3.5, 3.7, 3.2	<ul style="list-style-type: none"> • Niski poziom wykształcenia mieszkańców 	3.3.1, 3.3.2
		<ul style="list-style-type: none"> • Słabość lokalnego sektora pozarządowego 	3.3.5
<i>Szanse (O)</i>	<i>Odniesienie do diagnozy</i>	<i>Zagrożenia (T)</i>	<i>Odniesienie do diagnozy</i>

• Stworzenie spójnej oferty turystycznej	3.4	• Postępująca masowa migracja młodych ze wsi	3.3.1
• Stworzenie odpowiednio rozbudowanej infrastruktury turystycznej wraz ze ścieżkami pieszymi i rowerowymi	3.4, 3.7	• Duża konkurencja innych regionów w zakresie oferty turystycznej	3.8
• Wykorzystanie zewnętrznych źródeł finansowania	3.3.2	• Sytuacja geopolityczna	3.5
• Rosnący popyt na zdrową żywność i moda na zdrowy tryb życia	3.2	• Niestabilny system prawny w Polsce	3.5
• Imprezy regionalne - szansa promocji lokalnych twórców	3.3, 3.4	• Niska opłacalność produkcji rolniczej	3.2
• Możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych na obszarze LGD	3.5	• Rosnący poziom zadłużenia lokalnych samorządów	3.5
• Możliwość pozyskiwania środków na ochronę środowiska	3.1	• Nadmierny stopień biurokratyzacji	3.5
• Organizowanie szkoleń i kursów, pokazanie dobrych praktyk	3.3.2	• Skomplikowane procedury w procesie ubiegania się o dofinansowanie ze środków unijnych na realizację przedsięwzięć przez osoby fizyczne i przedsiębiorców.	3.3.2, 3.5
• Promocja regionu poprzez wydawnictwa dotyczące turystyki i historii oraz przewodniki	3.4,	• Utrzymywanie się trendów zwianych ze strukturalnym bezrobociem na terenie objętym LSR	3.3.2
• Rozwój infrastruktury sportowej, społecznej i turystycznej	3.4		
• Współpraca gmin obszaru LGD, wymiana doświadczeń zdobytych przy realizacji LEDER 2007-2013	3.8		
• Stworzenie ciała doradczego w LGD dla NGO i grup nieformalnych	3.3.5		

Przeprowadzona analiza SWOT jednoznacznie wskazuje, jakie słabości występują w otoczeniu wewnętrznym obszaru LGD, co stanowi odniesienie do kierunków działań na rzecz poprawy sytuacji i będzie przedmiotem dalszych rozważań. Mocne strony będą atutem środowisk lokalnych, gwarantującym skuteczność podejmowanych działań. Analiza otoczenia zewnętrznego w zakresie szans stwarza możliwości rozwojowe obszaru LGD. Natomiast analiza zagrożeń pozwoli uniknąć konsekwencji negatywnych i podjąć działania zapewniające uniknięcie skutków tych zagrożeń. Z analizy jednoznacznie wynika, że atutami LGD są niewątpliwie wysokie walory środowiska przyrodniczego, wysoki potencjał i możliwości rozwoju rolnictwa i opartego na tym rolnictwie przemysłu turystycznego, w szczególności agroturystyki związanej z czynnym wypoczynkiem i zdrową żywnością

5. CELE I WSKAŹNIKI

5.1. Logika realizacji LSR

Teren działania LGD jest spójny pod względem geograficznym, środowiskowym, gospodarczym i społecznym. Objęcie obszaru wspólną LSR, przyczyni się do lokalnego rozwoju, większej integracji mieszkańców oraz uświadamiania im lokalnej tożsamości. Będzie to możliwe poprzez realizację założonych w niniejszym dokumencie celów i służących im osiągnięciu przedsięwzięć. W procesie partycypacyjnym wyznaczono te cechy, które mają największe znaczenie dla rozwoju całego obszaru objętego LSR, najmocniej wpływają na obszar i jego społeczność, stanowiąc podstawę do ustalania priorytetów rozwojowych i punkt wyjścia do zdefiniowania celów rozwoju obszaru LGD „Razem na Piaskowcu”. W toku szerokich konsultacji i pracy nad dokumentem starano się także zagwarantować unikanie dublowania i nakładania się różnych źródeł pomocy unijnej na obszarze a poprzez to zbudować kompleksowe podejście do rozwiązywania problemów grup i osób wykluczonych. Przy określaniu celów LSR wzięto pod uwagę wnioski wynikające z analizy SWOT, a także potrzeby mieszkańców wyrażone w trakcie konsultacji społecznych z mieszkańcami, tj. konieczność przeciwdziałania bezrobociu i migracjom, inwestowanie w turystykę, w tym infrastrukturę turystyczno-rekreacyjno-wypoczynkowo-kulturową, promocję obszaru, aktywizację mieszkańców oraz działania na rzecz zachowania lokalnych tradycji i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Po przeanalizowaniu wszystkich dokumentów stowarzyszenie postanowiło określić sobie jeden cel główny, który może być odczytywany jako misja naszego stowarzyszenia na najbliższe lata. Określenie celu LSR zostało poprzedzone wypracowaniem wspólnej, akceptowanej przez wszystkich uczestników warsztatów strategicznych misji obszaru.

Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu o potencjał i zasoby lokalne

Przyjęty cel ogólny w pełni wpisuje się w oś Leader i jest zgodny z celem 6B „Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich” priorytet: „Wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich” zawartymi w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Wyżej wymieniony cel realizowany będzie poprzez aktywizację społeczną i gospodarczą mieszkańców przez nabywanie wiedzy, umiejętności, wspieranie inicjatyw obywatelskich i biznesowych. Poprzez realizację naszego celu mieszkańcy otrzymają wzmocnienie samorządności i samowystarczalności, większe poczucie odpowiedzialności za kreowanie rozwoju lokalnego oraz wspieranie działalności gospodarczej, również w zakresie działalności powiązanej z rekreacją i turystyką. Dla realizacji tego celu niezbędna jest poprawa lokalnej infrastruktury rekreacyjno-turystycznej opartej na istniejących zasobach przyrodniczych, dziedzictwie kulturowym i historycznym. Cel ten dodatkowo podkreśla konieczność zachowania lokalnej tożsamości przez zachęcanie do kultywowania tradycji, wzmacnianie poczucia dumy z własnej odrębności kulturowej oraz wiejskiego charakteru otoczenia. Realizacja tego celu ma zapobiegać niekorzystnym zmianom w krajobrazie wsi, sąsiadujących z aglomeracją miejską i sprzyjać większej integracji obszaru i jego mieszkańców.

Wypracowany cel ma charakter długofalowy i zapewnia ciągłość oraz trwałość rozwoju obszaru LSR. Cel ten jest spójny z uwarunkowaniami lokalnymi, takimi jak bogactwo przyrodnicze i dziedzictwo historyczno-kulturowe.

Cel ogólny został doprecyzowany poprzez cele szczegółowe, w których wskazano konkretne efekty założone do osiągnięcia w okresie realizacji programu.

1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo- cel ten odpowiada na potrzeby w zakresie rozwoju infrastruktury turystycznej i kulturowej na obszarze objętym LSR.

1.2 Wzmocnienie kapitału społecznego i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego, przyrodniczego- cel ten odpowiada na potrzeby w zakresie rozwoju i pielęgnowania dziedzictwa na terenie objętym LSR.

1.3 Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR- w tym celu główny nacisk położony będzie w kierunku zakładania i rozwoju przedsiębiorstw na terenie objętym LSR, stowarzyszenie prowadzić będzie również działania o charakterze szkoleniowym i promocyjnym (produkty lokalne)

Lokalna Strategia Rozwoju opracowywana przez członków LGD Stowarzyszenie „Razem na Piaskowcu” nie dotyczy wszystkich spraw i problemów występujących na danym terenie, ale ma charakter przekrojowy i skupia się wokół tematów i obszarów, które mogą łączyć różne środowiska i które zostały wskazane w PROW na lata 2014-2020 jako możliwe do zrealizowania w programie LEADER.

Lokalne partnerstwo nie zastępuje istniejących instytucji, jednak dzięki nowemu sposobowi współpracy i celowemu zewnętrznemu dofinansowaniu wspiera wybrany kierunek rozwoju. W opracowanym dokumencie rozwijane są, więc te wątki, które opisują specyficzne zasoby i okazje do rozwoju terenu. Zintegrowany charakter strategii oznacza natomiast specyficzne podejście do rozwiązywania problemów poprzez wielosektorowe (zintegrowane, synergiczne) działania w sferze społecznej, gospodarczej i środowiskowej. Wybrane cele strategiczne wynikają z uwarunkowań obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju oraz przeprowadzonych konsultacji społecznych. Są także efektem przeprowadzonej analizy SWOT, stanowią odpowiedź na zidentyfikowane podczas konsultacji potrzeby miejscowej ludności oraz mają charakter długofalowy i umożliwiają realizację działań w okresie programowania 2014-2020.

Tabela 17: Tabelaryczna matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników

Zidentyfikowane problemy	Cel ogólny	Cele szczegółowe	Przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
<p>Niska dostępność i infrastruktury turystycznej</p> <p>Mała ilość obiektów sportowych i rekreacyjnych</p> <p>Mała ilość świetlic wiejskich, zaś w istniejących zły stan techniczny oraz brak odpowiedniego wyposażenia na potrzeby mieszkańców</p> <p>Słabe wykorzystanie walorów turystycznych wsi</p> <p>Brak atrakcyjnej oferty turystycznej</p> <p>Problem z dostępem do infrastruktury społecznej</p>	<p>Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu o potencjał i zasoby lokalne</p>	<p>1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo</p>	<p>1.1.1 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD.</p> <p>1.1.2 Budowa, rozbudowa i modernizacja małej infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD.</p> <p>1.1.10 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD przez jednostki samorządu terytorialnego</p>	<p>Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej i/lub rekreacyjnej</p> <p>Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów małej infrastruktury kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej i/lub rekreacyjnej</p> <p>Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej i/lub rekreacyjnej</p>	<p>Liczba osób które skorzystały w pierwszym roku po realizacji projektu z nowo powstałej infrastruktury kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej</p>	<p>Liczba nowo rejestrowanych podmiotów gospodarczych,</p> <p>Liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym</p> <p>Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców</p>	<p>Duża konkurencja w działalności turystycznej</p> <p>Stworzenie spójnej oferty turystycznej</p> <p>Stworzenie odpowiednio rozbudowanej infrastruktury turystycznej wraz ze ścieżkami pieszymi i rowerowymi</p> <p>Moda na zdrowy tryb życia, Rozwój infrastruktury sportowej, społecznej i turystycznej</p> <p>Wykorzystanie zewnętrznych źródeł finansowania,</p> <p>Rozwój infrastruktury sportowej, społecznej i turystycznej</p>

Brak spójnej oferty turystycznej		1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo	1.1.7 Aplikacja promująca zasoby LGD 1.1.9 Działania związane z promocją szlaków rowerowych i zasobów obszaru LSR	Liczba przygotowanych aplikacji Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	Liczba osób korzystających z aplikacji Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści, inne Liczba działań podjętych w ramach współpracy		Stworzenie spójnej oferty turystycznej Stworzenie odpowiednio rozbudowanej infrastruktury turystycznej wraz ze ścieżkami pieszymi i rowerowymi
Migracja ludzi w związku z rozpoczętą edukacją lub poszukiwaniem zatrudnienia czy podjętą pracą Niekorzystna sytuacja na rynku pracy		1.3 Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR	1.3.1 Podejmowanie działalności gospodarczej 1.3.2 Rozwój działalności gospodarczej	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa, Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)		Sytuacja geopolityczna, Skomplikowane procedury w procesie ubiegania się o dofinansowanie ze środków unijnych na realizację przedsięwzięć przez osoby fizyczne i przedsiębiorców. Niestabilny system prawny w Polsce
Słaba promocja produktów lokalnych		1.3 Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR	1.3.4 Promocja działalności gospodarczej związanej z produktami lokalnymi	Liczba oznaczonych produktów	Liczba osób zaangażowanych w promocję produktów lokalnych		Rosnący popyt na zdrową żywność i moda na zdrowy tryb życia, Wykorzystanie zewnętrznych źródeł finansowania

<p>Mała ilość obiektów sportowych i rekreacyjnych</p>		<p>1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo</p>	<p>1.1.3 Działania związane z budową i rewitalizacją szlaków pieszych, 1.1.4 Działania związane z budową i rewitalizacją szlaków rowerowych</p>	<p>Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej</p>	<p>Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści, inne Liczba działań podjętych w ramach współpracy</p>		<p>Moda na zdrowy tryb życia, Rozwój infrastruktury sportowej, społecznej i turystycznej</p>
<p>Słabe wyposażenie świetlic i obiektów małej infrastruktury</p>		<p>1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo</p>	<p>1.1.8 Doposażenie istniejących świetlic i obiektów małej infrastruktury</p>	<p>Liczba doposażonych świetlic i/lub obiektów małej infrastruktury</p>	<p>Liczba osób które skorzystały w pierwszym roku po realizacji projektu z doposażonych świetlic i obiektów małej infrastruktury</p>		<p>Rozwój infrastruktury sportowej, społecznej i turystycznej</p>
<p>Niekorzystna sytuacja na rynku pracy</p> <p>Brak profesjonalnego doradztwa dla NGO, grup nieformalnych</p> <p>Duży odsetek osób korzystających z pomocy społecznej</p> <p>Niski poziom wykształcenia mieszkańców</p>		<p>1.3 Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR</p>	<p>1.3.3 Podnoszenie wiedzy i kompetencji mieszkańców</p>	<p>Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej</p>	<p>Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści, inne Liczba osób, które zdobyły wiedzę w zakresie przedsiębiorczości</p>		<p>Sytuacja geopolityczna Niestabilny system prawny w Polsce Skomplikowane procedury w procesie ubiegania się o dofinansowanie ze środków unijnych na realizację przedsięwzięć przez osoby fizyczne i przedsiębiorców Współpraca gmin obszaru LGD, wymiana doświadczeń zdobytych przy realizacji LEDER 2007-2013</p>

						<p>Stworzenie ciała doradczego w LGD dla NGO i grup nieformalnych</p> <p>Utrzymywanie się trendów związanych ze strukturalnym bezrobociem na terenie objętym LSR</p> <p>Organizowanie szkoleń i kursów, pokazanie dobrych praktyk</p>
Brak środków na funkcjonowanie KGW i doposażenie zespołów folklorystycznych	1.2 Wzmocnienie kapitału społecznego i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego, przyrodniczego	1.2.3 Organizacja działań mających na celu rozwój podmiotów kultywujących lokalne tradycje	Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach LSR	Liczba osób zaangażowanych w kultywowanie lokalnych tradycji		<p>Imprezy regionalne - szansa promocji lokalnych twórców</p> <p>Możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych na obszarze LGD</p>
Mała aktywność i przedsiębiorczość lokalnej społeczności	1.3 Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR	1.3.1 Podejmowanie działalności gospodarczej 1.3.2 Rozwój działalności gospodarczej	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa, Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)		<p>Sytuacja geopolityczna</p> <p>Niestabilny system prawny w Polsce</p> <p>Możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych na obszarze LGD</p>
Niewielka absorpcja środków zewnętrznych na rozwój prowadzonej działalności	1.3 Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR	1.3.2 Rozwój działalności gospodarczej	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)		<p>Skomplikowane procedury w procesie ubiegania się o dofinansowanie ze środków unijnych na realizację przedsięwzięć przez osoby fizyczne i przedsiębiorców.</p> <p>Możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych na obszarze LGD, Współpraca gmin obszaru LGD, wymiana doświadczeń</p>

						zdobytach przy realizacji LEDER 2007-2013
Nieatrakcyjność oferty społeczno- kulturalno- edukacyjnej dla osób starszych i niepełnosprawnych Słabość lokalnego sektora pozarządowego	1.2 Wzmocnienie kapitału społecznego i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego, przyrodniczego	1.2.1 Inicjatywy na rzecz aktywizacji, integracji i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu	Liczba inicjatyw	Liczba osób uczestniczących w wydarzeniach aktywizujących i integrujących		Organizowanie szkoleń i kursów, pokazanie dobrych praktyk, Możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych na obszarze LGD, Imprezy regionalne - szansa promocji lokalnych twórców Współpraca gmin obszaru LGD, wymiana doświadczeń zdobytych przy realizacji LEDER 2007-2013 Stworzenie ciała doradczego w LGD dla NGO i grup nieformalnych, działania aktywizujące na terenie LGD
Słaba promocja obszaru	1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo	1.1.5 Wykorzystanie zasobów obszaru do promocji poprzez wydarzenia kulturalne,	Liczba zrealizowanych wydarzeń	Liczba odbiorców działań promocyjnych poprzez wydarzenia kulturalne,		Imprezy regionalne - szansa promocji lokalnych twórców
Słaba promocja obszaru	1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo	1.1.6 Wykorzystanie zasobów obszaru do promocji poprzez wydawnictwa	Liczba wydawnictw	Liczba odbiorców działań promocyjnych poprzez wydawnictwa		Promocja regionu poprzez wydawnictwa dotyczące turystyki i historii oraz przewodniki
Niska świadomość mieszkańców w zakresie działań proekologicznych	1.2 Wzmocnienie kapitału społecznego i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego, przyrodniczego	1.2.4 Działania proekologiczne	Liczba działań	Liczba uczestników działań		Możliwość pozyskiwania środków na ochronę środowiska, Sytuacja geopolityczna, Możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych na obszarze LGD, Organizowanie szkoleń i kursów, pokazanie dobrych praktyk

Słaba oferta dotycząca promocji kół gospodyń wiejskich, stowarzyszeń, fundacji i innych organizacji pozarządowych		1.2 Wzmocnienie kapitału społecznego i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego, przyrodniczego	1.2.5 Organizacja przedsięwzięć mających na celu promocję kół gospodyń wiejskich, stowarzyszeń, fundacji i innych organizacji pozarządowych	Liczba przedsięwzięć	Liczba uczestników przedsięwzięć		Imprezy regionalne - szansa promocji lokalnych twórców, twórczości stowarzyszeń, fundacji i organizacji pozarządowych
Słaba oferta dotycząca przedsięwzięć promujących obszar i kultywujących tradycje		1.2 Wzmocnienie kapitału społecznego i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego, przyrodniczego	1.2.2 Organizacja przedsięwzięć mających na celu kultywowanie lokalnych tradycji	Liczba przedsięwzięć	Liczba osób uczestniczących w wydarzeniach kultywujących lokalne tradycje		Imprezy regionalne - szansa promocji lokalnych twórców, Promocja regionu poprzez wydawnictwa dotyczące turystyki i historii oraz przewodniki

5.2. Proces formułowania celów ogólnych, celów szczegółowych i przedsięwzięć

Tabela 18: Cele ogólne, szczegółowe i przedsięwzięcia- schemat ogólny

CEL OGÓLNY	CELE SZCZEGÓŁOWE	PRZEDSIĘWZIĘCIA
1 Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu potencjał i zasoby lokalne	1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo	1.1.1 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD
		1.1.2 Budowa, rozbudowa i modernizacja małej infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD
		1.1.3 Działania związane z budową i rewitalizacją szlaków pieszych
		1.1.4 Działania związane z budową i rewitalizacją szlaków rowerowych
		1.1.5 Wykorzystanie zasobów obszaru do promocji poprzez wydarzenia kulturalne
		1.1.6 Wykorzystanie zasobów obszaru do promocji poprzez wydawnictwa
		1.1.7 Aplikacja promująca zasoby LGD
		1.1.8 Doposażenie istniejących świetlic i obiektów małej infrastruktury
		1.1.9 Działania związane z promocją szlaków rowerowych i zasobów obszaru LSR
		1.1.10 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD przez jednostki samorządu terytorialnego

1.2 Wzmocnienie kapitału społecznego i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego, przyrodniczego	1.2.1 Inicjatywy na rzecz aktywizacji, integracji i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu
	1.2.2 Organizacja przedsięwzięć mających na celu kultywowanie lokalnych tradycji
	1.2.3 Organizacja działań mających na celu rozwój podmiotów kultywujących lokalne tradycje
	1.2.4 Działania proekologiczne
	1.2.5 Organizacja przedsięwzięć mających na celu promocję kół gospodyń wiejskich, stowarzyszeń, fundacji i innych organizacji pozarządowych
1.3 Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR	1.3.1 Podejmowanie działalności gospodarczej
	1.3.2 Rozwój działalności gospodarczej
	1.3.3 Podnoszenie wiedzy i kompetencji mieszkańców
	1.3.4 Promocja działalności gospodarczej związanej z produktami lokalnymi

Poniżej zaprezentowano opis poszczególnych przedsięwzięć wskazanych w LSR:

Tabela 19: Opis przedsięwzięć wskazanych w LSR

Przedsięwzięcie: 1.1.1 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD,	
Realizacja celu szczegółowego	1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo
Realizacja celu ogólnego	1. Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu o potencjał i zasoby lokalne
Opis:	
Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. określone w § 2 ust 1 pkt 6) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. dotyczącym budowy lub przebudowy ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej. W ramach Przedsięwzięcia wspierany będzie rozwój infrastruktury turystycznej oraz stworzenie bazy do uprawiania zróżnicowanych form turystyki, oraz rozwoju różnych form infrastruktury służącej rekreacji i kultury. Realizowane będą szczególnie inwestycje w świetlice wiejskie, place zabaw, siłownie plenerowe, ścieżki edukacyjne, chodniki, ogólnodostępne obiekty rekreacyjne i inne operacje służące zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej.	
Beneficjenci, koszty, sposób finansowania	
Beneficjentem wsparcia będzie gmina lub powiat lub instytucja kultury, dla której organizatorem jest JST (czyli 63,63 % dofinansowania z EFRROW), a także NGO dla których poziom dofinansowania będzie wynosił do 95 % kosztów kwalifikowanych. Minimalna kwota dofinansowania: 50 000 zł, maksymalna: 195 000 zł. Koszty kwalifikowane zgodne z rozporządzeniem MRiRW, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji. Sposób finansowania: Projekty konkursowe.	
Przedsięwzięcie: 1.1.2 Budowa, rozbudowa i modernizacja małej infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD	
Realizacja celu szczegółowego	1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo
Realizacja celu ogólnego	1. Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu o potencjał i zasoby lokalne
Opis:	

W ramach Przedsięwzięcia wspierany będzie rozwój małej infrastruktury oraz rozwój różnych form infrastruktury służącej rekreacji i kultury. Realizowane będą szczególnie małe inwestycje dotyczące infrastruktury turystyczno-rekreacyjno-wypoczynkowo-kulturowej (świetlice wiejskie, place zabaw, siłownie plenerowe) i inne operacje służące zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej.	
Beneficjenci, koszty, sposób finansowania	
Beneficjentem wsparcia będzie gmina lub powiat lub instytucja kultury, dla której organizatorem jest JST, do 20% projektu grantowego (zgodnie z §29 ust 4 pkt 2 rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r.) a także NGO dla których poziom dofinansowania będzie wynosił do 95 % kosztów całkowitych. Minimalna kwota dofinansowania: 5 000 zł, maksymalna: 25 000 zł. . Koszty kwalifikowane zgodne z rozporządzeniem MRiRW, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji. Sposób finansowania: Projekty grantowe.	
Przedsięwzięcie: 1.1.3 Działania związane z budową i rewitalizacją szlaków pieszych	
Realizacja celu szczegółowego	1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo
Realizacja celu ogólnego	1. Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu o potencjał i zasoby lokalne
Opis:	
W ramach projektu współpracy powstaną Parki Nordic Walking (oznaczone zostaną szlaki piesze, zakupione kije do Nordic Walking, wydana zostanie mapa z trasami).	
Beneficjenci, koszty, sposób finansowania	
Stowarzyszenie LGD „Razem na Piaskowcu”: Sposób finansowania: Projekty współpracy.	
Przedsięwzięcie: 1.1.4 Działania związane z budową i rewitalizacją szlaków rowerowych	
Realizacja celu szczegółowego	1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo
Realizacja celu ogólnego	1. Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu o potencjał i zasoby lokalne
Opis:	
W ramach projektu współpracy oznaczone zostaną szlaki rowerowe wraz z punktami wypoczynkowymi oraz wydana mapa ze szlakami całego obszaru LSR. Sposób finansowania: Projekty współpracy	
Beneficjenci, koszty, sposób finansowania	
Stowarzyszenie LGD „Razem na Piaskowcu”, Sposób finansowania: Projekty współpracy	
Przedsięwzięcie: 1.1.5 Wykorzystanie zasobów obszaru do promocji poprzez wydarzenia kulturalne,	
Realizacja celu szczegółowego	1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo
Realizacja celu ogólnego	1. Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu o potencjał i zasoby lokalne
Opis:	
W ramach przedsięwzięcia wspierane będą wydarzenia kulturalne, imprezy, konkursy.	
Beneficjenci, koszty, sposób finansowania	
Beneficjentem wsparcia będzie gmina lub powiat lub instytucja kultury, dla której organizatorem jest JST, do 20% projektu grantowego (zgodnie z §29 ust 4 pkt 2 rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r.) a także NGO dla których poziom dofinansowania będzie wynosił do 95 % kosztów całkowitych. Minimalna kwota dofinansowania: 5 000 zł, maksymalna: 15 500zł. sposób finansowania: projekt grantowy	
Przedsięwzięcie: 1.1.6 Wykorzystanie zasobów obszaru do promocji poprzez wydawnictwa	
Realizacja celu szczegółowego	1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo
Realizacja celu ogólnego	1. Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu o potencjał i zasoby lokalne
Opis:	
W ramach przedsięwzięcia wspierane będą wydawnictwa promujące obszar LSR: przewodniki, pocztówki, albumy, broszury, śpiewniki i inne	
Beneficjenci, koszty, sposób finansowania	

Beneficjentem wsparcia będzie gmina lub powiat lub instytucja kultury, dla której organizatorem jest JST, do 20% projektu grantowego (zgodnie z §29 ust 4 pkt 2 rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r.) a także NGO dla których poziom dofinansowania będzie wynosił do 95 % kosztów całkowitych. Minimalna kwota dofinansowania: 5 000 zł, maksymalna: 25 000 zł. Sposób finansowania: Projekty grantowe.	
Przedsięwzięcie: 1.1.7 Aplikacja promująca zasoby LGD	
Realizacja celu szczegółowego	1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo
Realizacja celu ogólnego	1. Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu o potencjał i zasoby lokalne
Opis:	
W ramach przedsięwzięcia powstanie aplikacja internetowa. Turysta, który znajdzie się na obszarze LSR dostanie na telefon informacje co może zobaczyć, łącznie z bazą noclegową i restauracyjną. Aplikacja będzie zawierała krótkie opisy i wiele fotografii, które zachęcą potencjalnych turystów do zatrzymania się na dłużej na obszarze LGD.	
Beneficjenci, koszty, sposób finansowania	
Całkowity koszt przedsięwzięcia: 55 000 zł (50 000 zł – środki PROW, 5 000 zł – środki własne). Sposób finansowania: Projekt własny LGD i środki Stowarzyszenia.	
Przedsięwzięcie: 1.1.8 Doposażenie istniejących świetlic i obiektów małej infrastruktury	
Realizacja celu szczegółowego	1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo
Realizacja celu ogólnego	1. Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu o potencjał i zasoby lokalne
Opis:	
W ramach przedsięwzięcia wspierane będzie doposażenie świetlic i obiektów małej infrastruktury.	
Beneficjenci, koszty, sposób finansowania	
Beneficjentem wsparcia będzie gmina lub powiat lub instytucja kultury, dla której organizatorem jest JST, do 20% projektu grantowego (zgodnie z §29 ust 4 pkt 2 rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r.) a także NGO dla których poziom dofinansowania będzie wynosił do 95 % kosztów całkowitych. Minimalna kwota dofinansowania: 5 000 zł, maksymalna: 20 000 zł. Sposób finansowania: Projekty grantowe.	
Przedsięwzięcie: 1.1.9 Działania związane z promocją szlaków rowerowych i zasobów obszaru LSR.	
Realizacja celu szczegółowego	1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo
Realizacja celu ogólnego	1. Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu o potencjał i zasoby lokalne
Opis:	
W ramach przedsięwzięcia wspierana będzie promocja szlaków rowerowych i zasobów obszaru LSR.	
Beneficjenci, koszty, sposób finansowania	
Stowarzyszenie LGD „Razem na Piaskowcu”, Sposób finansowania: Projekty współpracy	
Przedsięwzięcie: 1.1.10 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD przez jednostki samorządu terytorialnego	
Realizacja celu szczegółowego	1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo
Realizacja celu ogólnego	1. Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu o potencjał i zasoby lokalne
Opis:	
Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. określone w § 2 ust 1 pkt 6) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. dotyczącym budowy lub przebudowy ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej.	
W ramach Przedsięwzięcia wspierany będzie rozwój infrastruktury turystycznej oraz stworzenie bazy do uprawiania zróżnicowanych form turystyki, oraz rozwoju różnych form infrastruktury służącej rekreacji i kultury. Realizowane będą szczególnie inwestycje w świetlice wiejskie, place zabaw, siłownie plenerowe, ścieżki edukacyjne, chodniki, ogólnodostępne obiekty rekreacyjne i inne operacje służące zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej.	
Beneficjenci, koszty, sposób finansowania	

Beneficjentem wsparcia będzie gmina lub powiat lub instytucja kultury, dla której organizatorem jest JST (czyli 63,63 % dofinansowania z EFRROW). Minimalna kwota dofinansowania: 50 000 zł, maksymalna: 134 000 zł. Koszty kwalifikowane zgodne z rozporządzeniem MRiRW, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji. Sposób finansowania: Projekty konkursowe.	
Beneficjentem wsparcia będzie gmina lub powiat lub instytucja kultury, dla której organizatorem jest JST, do 20% projektu grantowego (zgodnie z §29 ust 4 pkt 2 rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r.) a także NGO dla których poziom dofinansowania będzie wynosił do 95 % kosztów całkowitych. Minimalna kwota dofinansowania: 5 000 zł, maksymalna: 12 500 zł. Sposób finansowania: Projekty grantowe.	
Przedsięwzięcie: 1.2.2 Organizacja przedsięwzięć mających na celu kultywowanie lokalnych tradycji	
Realizacja celu szczegółowego	1.2 Wzmocnienie kapitału społecznego i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego, przyrodniczego.
Realizacja celu ogólnego	1. Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu o potencjał i zasoby lokalne
Opis:	
W ramach przedsięwzięcia wspierane będą kultywowanie oraz rozwój dziedzictwa kulturalnego regionu, w tym zwłaszcza w zakresie zachowania obrzędów, tradycji, ginących zawodów, itp. oraz troski o elementy dziedzictwa kultury niematerialnej.	
Beneficjenci, koszty, sposób finansowania	
Beneficjentem wsparcia będzie gmina lub powiat lub instytucja kultury, dla której organizatorem jest JST, do 20% projektu grantowego (zgodnie z §29 ust 4 pkt 2 rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r.) a także NGO dla których poziom dofinansowania będzie wynosił do 95 % kosztów całkowitych. Minimalna kwota dofinansowania: 5 000 zł, maksymalna: 12 500 zł. Sposób finansowania: Projekty grantowe.	
Przedsięwzięcie: 1.2.3 Organizacja działań mających na celu rozwój podmiotów kultywujących lokalne tradycje	
Realizacja celu szczegółowego	1.2 Wzmocnienie kapitału społecznego i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego, przyrodniczego.
Realizacja celu ogólnego	1. Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu o potencjał i zasoby lokalne
Opis:	
W ramach przedsięwzięcia wspierane będą zespoły folklorystyczne, KGW, twórcy i kapele ludowe poprzez środki na zakup instrumentów, strojów itp.	
Beneficjenci, koszty, sposób finansowania	
Beneficjentem wsparcia będzie gmina lub powiat lub instytucja kultury, dla której organizatorem jest JST, do 20% projektu grantowego (zgodnie z §29 ust 4 pkt 2 rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r.) a także NGO dla których poziom dofinansowania będzie wynosił do 95 % kosztów całkowitych. Minimalna kwota dofinansowania: 5 000 zł, maksymalna: 12 500 zł. Sposób finansowania: Projekty grantowe.	
Przedsięwzięcie: 1.2.4 Działania proekologiczne	
Realizacja celu szczegółowego	1.2 Wzmocnienie kapitału społecznego i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego, przyrodniczego.
Realizacja celu ogólnego	1. Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu o potencjał i zasoby lokalne
Opis:	
W ramach przedsięwzięcia zorganizowane zostaną trzy warsztaty, konkursy dotyczące działań proekologicznych dla dzieci i młodzieży szkół obszaru LSR.	
Beneficjenci, koszty, sposób finansowania	
Sposób finansowania: Nabywanie umiejętności i aktywizacja.	
Przedsięwzięcie: 1.2.5 Organizacja przedsięwzięć mających na celu promocję kół gospodyń wiejskich, stowarzyszeń, fundacji i innych organizacji pozarządowych	
Realizacja celu szczegółowego	1.2 Wzmocnienie kapitału społecznego i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego, przyrodniczego.
Realizacja celu ogólnego	1. Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu o potencjał i zasoby lokalne
Opis:	
W ramach przedsięwzięcia wspierane będą koła gospodyń wiejskich, stowarzyszenia, fundacje i inne organizacje pozarządowe	
Beneficjenci, koszty, sposób finansowania	

Beneficjentem wsparcia będzie gmina lub powiat lub instytucja kultury, dla której organizatorem jest JST, do 20% projektu grantowego (zgodnie z §29 ust 4 pkt 2 rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r.) a także NGO dla których poziom dofinansowania będzie wynosił do 95 % kosztów całkowitych. Minimalna kwota dofinansowania: 5 000 zł, maksymalna: 18 000 zł. Sposób finansowania: Projekty grantowe.	
Przedsięwzięcie: 1.3.1 Podejmowanie działalności gospodarczej	
Realizacja celu szczegółowego	1.3 Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR
Realizacja celu ogólnego	1. Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu o potencjał i zasoby lokalne
Opis:	
Wysokość premii ustalono na podstawie analizy danych historycznych z okresu 2007-2013 działania Tworzenie i Rozwój Mikroprzedsiębiorstw oraz uwarunkowań społeczno-gospodarczych obszaru LSR. Mając na uwadze uproszczenie zasad wsparcia przeznaczonego dla MSP w okresie programowania 2014-2020 związanych z koniecznością stworzenia i utrzymania miejsca pracy można spodziewać się większego zainteresowania tym rodzajem wsparcia.	
Beneficjenci, koszty, sposób finansowania	
Beneficjentami operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa będą osoby fizyczne zgodnie z przepisami rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (dalej: rozporządzenie MRiRW z dnia 24 września 2015 r.). Celem Przedsięwzięcia jest szczególnie wsparcie zakładania działalności gospodarczych. Premia na rozpoczęcie działalności gospodarczej wynosić będzie 70 tys. zł. Premia będzie wypłacana w formie płatności ryczałtowej, finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2 rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. rozwoju przedsiębiorczości na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez: podejmowanie działalności gospodarczej i rozwijanie działalności gospodarczej. Sposób finansowania: Projekty konkursowe.	
Przedsięwzięcie: 1.3.2 Rozwój działalności gospodarczej,	
Realizacja celu szczegółowego	1.3 Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR.
Realizacja celu ogólnego	1. Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu o potencjał i zasoby lokalne
Opis:	
Pomoc przyznawana będzie w wysokości do 65% kosztów kwalifikowanych, a maksymalna kwota wsparcia wynosi 250 tys. zł, przy założeniu utworzenia 1 miejsca pracy, lub: w wysokości do 70% kosztów kwalifikowanych, a maksymalna kwota wsparcia wynosi 280 tys. zł, przy założeniu utworzenia 2 lub więcej miejsc pracy, z zastrzeżeniem, że co najmniej na 1 miejscu pracy zostanie zatrudniona osoba z grup defaworyzowanych opisanych w LSR.	
Beneficjenci, koszty, sposób finansowania	
Beneficjentami operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa będą MSP z obszaru działania LSR. finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2 rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. rozwoju przedsiębiorczości na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez: podejmowanie działalności gospodarczej i rozwijanie działalności gospodarczej. Sposób finansowania: Projekty konkursowe.	
Przedsięwzięcie: 1.3.3 Podnoszenie wiedzy i kompetencji mieszkańców	
Realizacja celu szczegółowego	1.3 Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR.
Realizacja celu ogólnego	1. Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu o potencjał i zasoby lokalne
Opis:	
W ramach projektu współpracy ponadnarodowej powstanie Inkubator Przedsiębiorczości – skierowany do osób zaczynających działalność gospodarczą oraz osób, które chcą rozwinąć działalność lub się przebranżowić. Zadanie będzie polegało na zorganizowaniu staży biznesowych połączonych ze szkoleniami, doradztwa i usług księgowych, prawnych, biznesowych i marketingowych.	
Beneficjenci, koszty, sposób finansowania	
Stowarzyszenie LGD „Razem na Piaskowcu” Projekty współpracy (ponadnarodowy).	

Przedsięwzięcie: 1.3.4 Promocja działalności gospodarczej związanej z produktami lokalnymi	
Realizacja celu szczegółowego	1.3 Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR.
Realizacja celu ogólnego	1. Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu o potencjał i zasoby lokalne
Opis	
W ramach projektu własnego Lokalna Grupa Działania „Razem na Piaskowcu” będzie promować produkty tradycyjne i lokalne. Będzie dążyć do tego by produkty, które funkcjonują w świadomości mieszkańców obszaru LSR jako tradycyjne, zostały wpisane na marszałkowską listę produktów tradycyjnych (10 produktów). Zaplanowana jest także promocja tych produktów nie tylko na obszarze LSR.	
Beneficjenci, koszty, sposób finansowania	
Całkowity koszt przedsięwzięcia: 55 000 zł (50 000 zł – środki PROW, 5 000 zł – środki własne). Sposób finansowania: Projekt własny LGD i środki Stowarzyszenia.	

5.3. Cele i komplementarność w LSR

Tabela 20: Komplementarność celów z LSR i analizą SWOT

Problem szczegółowy	Cel szczegółowy	Negatywne następstwo problemu	Cel ogólny	Przyczyny problemu	Przedsięwzięcie
Niska dostępność i jakość infrastruktury turystycznej	1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo	Odpyły turystów z terenu Niska dochodowość	1 Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu o potencjał i zasoby lokalne	Brak nakładów na rozwój infrastruktury	1.1.1 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD, 1.1.2 Budowa, rozbudowa i modernizacja małej infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD, 1.1.10 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD przez jednostki samorządu terytorialnego
Słabo wyposażone świetlice i obiekty małej infrastruktury	1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo	Mała ilość osób korzystających ze świetlic i obiektów małej infrastruktury		Brak nakładów finansowych	1.1.8 Dopuszczenie istniejących świetlic i obiektów małej infrastruktury
Brak spójnej oferty turystycznej	1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo	Mała ilość turystów		Brak pomysłu, nieinwestowanie	1.1.7 Aplikacja promująca zasoby LGD
Migracja ludzi w związku z rozpoczętą edukacją lub poszukiwaniem zatrudnienia czy podjętą pracą	1.3 Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR	Odpyły młodych ludzi, starzenie się społeczeństwa		Brak perspektyw, brak możliwości rozwoju zawodowego	1.3.1 Podejmowanie działalności gospodarczej 1.3.2 Rozwój działalności gospodarczej

Słaba promocja produktów lokalnych	1.3 Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR	Brak wiedzy nt. posiadanych produktów lokalnych Niskie dochody i słaby rozwój tej branży		Niska świadomość Brak nakładów finansowych	1.3.4 Promocja działalności gospodarczej związanej z produktami lokalnymi
Mała ilość obiektów sportowych i rekreacyjnych	1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo	Mieszkańcy muszą wyjeżdżać poza teren aby móc korzystać z dobrze wyposażonych obiektów		Zbyt niskie nakłady finansowe	1.1.1 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD, 1.1.2 Budowa, rozbudowa i modernizacja małej infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD, 1.1.3 Działania związane z budową i rewitalizacją szlaków pieszych, 1.1.4 Działania związane z budową i rewitalizacją szlaków rowerowych,
Mała ilość świetlic wiejskich, zaś w istniejących zły stan techniczny oraz brak odpowiedniego wyposażenia na potrzeby mieszkańców	1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo	Mała ilość osób korzystających ze świetlic		Brak nakładów finansowych	1.1.1 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD, 1.1.2 Budowa, rozbudowa i modernizacja małej infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD, 1.1.8 Dopuszczenie istniejących świetlic i obiektów małej infrastruktury
Niekorzystna sytuacja na rynku pracy	1.3 Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR	Spowolnienie rozwoju gospodarczego, obniżenie jakości życia mieszkańców		Brak miejsc pracy Niedostosowanie kompetencji pracowników do potrzeb rynku pracy	1.3.1 Podejmowanie działalności gospodarczej 1.3.2 Rozwój działalności gospodarczej 1.3.3 Podnoszenie wiedzy i kompetencji mieszkańców
Brak profesjonalnego doradztwa dla NGO, grup nieformalnych	1.3 Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR	Niedostateczny rozwój, niska aktywność NGO i grup nieformalnych,		Zbyt małe wsparcie NGO i grup nieformalnych	1.3.3 Podnoszenie wiedzy i kompetencji mieszkańców
Brak środków na funkcjonowanie KGW i doposażenie zespołów folklorystycznych.	1.2 Wzmocnienie kapitału społecznego i pielęgnowanie dziedzictwa	Brak możliwości rozwoju, słaba promocja,		Zbyt małe nakłady finansowe, mała aktywność w pozyskiwaniu przez te grupy środków zewnętrznych, lęk	1.2.3 Organizacja działań mających na celu rozwój podmiotów kultuwujących lokalne tradycje

	kulturowego, historycznego, przyrodniczego			przed organizowaniem się w stowarzyszenia i grupy nieformalne	
Mała aktywność i przedsiębiorczość lokalnej społeczności	1.3 Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR	Spowolnienie rozwoju gospodarczego na obszarach gorzej rozwiniętych oraz ich depopulacja		Niskie kompetencje Brak ofert Brak środków na prowadzenie działalności	1.3.1 Podejmowanie działalności gospodarczej, 1.3.2 Rozwój działalności gospodarczej 1.3.3 Podnoszenie wiedzy i kompetencji mieszkańców,
Słabe wykorzystanie walorów turystycznych wsi	1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo	Spadek liczby turystów		Mała świadomość walorów obszaru , niewystarczająca promocja	1.1.1 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD, 1.1.2 Budowa, rozbudowa i modernizacja małej infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD, 1.1.9 Działania związane z promocją szlaków rowerowych i zasobów obszaru LSR
Brak atrakcyjnej oferty turystycznej	1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo	Niewystarczająca ilość turystów		Nieświadomość posiadanego potencjału	1.1.1 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD. 1.1.2 Budowa, rozbudowa i modernizacja małej infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD. 1.1.10 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD przez jednostki samorządu terytorialnego
Niewielka absorpcja środków zewnętrznych na rozwój prowadzonej działalności	1.3 Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR	Mała dochodowość, brak innowacyjnych rozwiązań		Brak wiedzy nt. możliwości rozwoju	1.3.2 Rozwój działalności gospodarczej

Problem z dostępem do infrastruktury społecznej	1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo	Wykluczenie społeczne		Zbyt niskie nakłady finansowe, zbyt mała absorpcja środków	1.1.1 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD, 1.1.2 Budowa, rozbudowa i modernizacja małej infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD
Nieatrakcyjność oferty społeczno - kulturalno - edukacyjnej dla osób starszych i niepełnosprawnych	1.2 Wzmocnienie kapitału społecznego i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego, przyrodniczego	Marginalizowanie tych grup społecznych, osoby takie narażone są na wykluczenie społeczne		Zbyt niskie nakłady finansowe, zbyt mała absorpcja środków	1.1.1 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD, 1.1.2 Budowa, rozbudowa i modernizacja małej infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD 1.2.1 Inicjatywy na rzecz aktywizacji, integracji i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu
Duży odsetek osób korzystających z pomocy społecznej	1.3 Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR	Spowolnienie rozwoju gospodarczego, obniżenie jakości życia, zagrożenie ubóstwem		Niedostateczne kompetencje, brak aktywności zawodowej tych osób	1.3.3 Podnoszenie wiedzy i kompetencji mieszkańców
Słaba promocja obszaru	1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo	Odływ turystów z terenu LSR		Brak świadomości nt. potencjału obszaru, brak pomysłu na promocję	1.1.5 Wykorzystanie zasobów obszaru do promocji poprzez wydarzenia kulturalne, 1.1.6 Wykorzystanie zasobów obszaru do promocji poprzez wydawnictwa 1.1.9 Działania związane z promocją szlaków rowerowych i zasobów obszaru LSR
Niewielka ilość małych i średnich firm	1.3 Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR	Pogłębianie się różnic w rozwoju gospodarczym i społecznym gmin		Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców oraz zbyt niskie kompetencje	1.3.1 Podejmowanie działalności gospodarczej, 1.3.2 Rozwój działalności gospodarczej
Niska świadomość mieszkańców w zakresie działań proekologicznych	1. 2 Wzmocnienie kapitału społecznego i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego,	Dewastacja środowiska naturalnego		Brak odpowiedniej edukacji	1.2.4 Działania proekologiczne

	historycznego, przyrodniczego			
Słaba oferta dotycząca przedsięwzięć promujących obszar i kultywujących tradycje	1. 2 Wzmocnienie kapitału społecznego i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego, przyrodniczego	Zanikanie tradycji, zbyt mała liczba turystów		Nieidentyfikowanie się z obszarem, brak zainteresowania kultywowaniem tradycji
Niski poziom wykształcenia mieszkańców	1.3 Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR	Spowolnienie rozwoju gospodarczego, obniżenie jakości życia mieszkańców, problemy społeczne		Brak odpowiedniej oferty szkoleniowej
Słaba oferta promująca działania kół gospodyń wiejskich, stowarzyszeń, fundacji i organizacji pozarządowych	1. 2 Wzmocnienie kapitału społecznego i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego, przyrodniczego	Brak szansy na rozwój kół gospodyń wiejskich, stowarzyszeń, fundacji i organizacji pozarządowych		Zbyt małe nakłady finansowe, mała aktywność w pozyskiwaniu przez te grupy środków zewnętrznych, lęk przed organizowaniem się w stowarzyszenia i grupy nieformalne
Słabość lokalnego sektora pozarządowego	1. 2 Wzmocnienie kapitału społecznego i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego, przyrodniczego	Brak rozwiniętego kapitału społecznego, korzystanie z oferty kulturalnej innych gmin		Niski poziom kapitału społecznego
				1.2.2 Organizacja przedsięwzięć mających na celu kultywowanie lokalnych tradycji
				1.3.3 Podnoszenie wiedzy i kompetencji mieszkańców
				1.2.5 Organizacja przedsięwzięć mających na celu promocję kół gospodyń wiejskich, stowarzyszeń, fundacji i innych organizacji pozarządowych
				1.2.1 Inicjatywy na rzecz aktywizacji, integracji i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu

5.4. Przypisanie wskaźników do celu ogólnego i celów szczegółowych

Każdy z rodzajów wskaźników produktu, rezultatu oraz oddziaływania odpowiada bezpośrednio przyjętemu celom szczegółowym oraz ogólnym. Wskaźniki spełniają kryteria S.M.A.R.T., tj., kryteria Trafności, Adekwatności, Spójności, Użyteczności oraz Efektywności. Wskaźniki produktu mierzą fizyczne efekty (produkty usług) będące wynikiem pojedynczych operacji składających się na przedsięwzięcia. Wskaźnik produktu został skonstruowany w taki sposób, aby dawał wprost informację o postępach w realizacji przedsięwzięć. Wskaźniki oddziaływania służą ocenie osiągnięcia celów ogólnych strategii. Wskaźniki te dobrane zostały w taki sposób, aby określały zmiany w środowisku makroekonomicznym i makrospołecznym LGD. Wskaźniki oddziaływania mierzą konsekwencje poszczególnych operacji wykraczając poza bezpośrednio, natychmiastowe efekty dotyczące bezpośrednich beneficjentów oraz adresatów znajdujących się w otoczeniu. W tabelach wskazano mierzalne, przejrzyste wskaźniki. Do każdego wskaźnika są podane źródła danych i okresy pomiaru, wartość bazowa oraz termin osiągnięcia wartości docelowych. W Regulaminie biura LGD zapewniono mechanizmy właściwej kontroli jakości danych i walidacji statystycznej wskaźników w okresie wdrożenia LSR. Informacje na potrzeby systemu monitoringu wskaźników pozyskane zostaną z kilku źródeł. W przypadku wskaźników oddziaływania ze statystyk publicznych, ogólnodostępnych, czyli z danych GUS. Informacje do kontrolowania postępu w przypadku wskaźników produktu pozyskiwane będą bezpośrednio od beneficjentów wspartych w wyniku realizacji LSR. Beneficjenci w umowach zawieranych z LGD zobowiązani zostaną do sprawozdawania stopnia osiągniętych przez nich wskaźników. Niektóre z zebranych przez LGD informacji będą wymagały przetworzenia w celu określenia wartości wskaźników. Wskaźniki oddziaływania będą wyliczane corocznie przez biuro LGD na podstawie danych GUS za dany rok. Dane do wskaźników produktu pozyskiwane będą od beneficjentów, którzy zobowiązani zostaną umową do systematycznej sprawozdawczości z osiągniętych wskaźników obowiązkowych. W ramach biura LGD prowadzona będzie sprawozdawczość rzeczowa i finansowa oraz monitoring. Postęp osiągania wartości wskaźników przedstawiany będzie w rocznych sprawozdaniach zamieszczanych do publicznej informacji. Do szacowania wskaźników LSR wykorzystano – tam, gdzie było to możliwe – doświadczenia poprzednich okresów programowania funduszy UE, szczególnie LSR z poprzedniego okresu programowania 2007-2013. Stan początkowy wskaźników oddziaływania określony został w sposób adekwatny do tego, jak będzie robiło to biuro LGD, czyli został zaczerpnięty z danych GUS. Szacowania wartości docelowej dokonano w oparciu o dane dostępne w zasobach statystyki publicznej, wykorzystując do tego celu metodę przedłużenia trendu logarytmicznego. Wskaźniki produktu z założenia mają przyjętą wartość zero, jednak beneficjent będzie zobowiązany do określenia wartości wskaźnika istniejącego w chwili rozpoczęcia projektu. Wartość docelowa wskaźników oddziaływania oszacowana została poprzez zastosowanie modelowania statystyczno-matematycznego z uwzględnieniem poziomu alokacji na realizację LSR. Wskaźniki rezultatu będą informowały o zmianach jakie nastąpiły w wyniku wcielenia w życie danego przedsięwzięcia. Wartość początkowa jest wartością zerową. Wartość docelowa określona została przy uwzględnieniu kwoty zaplanowanej na dane przedsięwzięcie oraz liczby planowanych do osiągnięcia wskaźników produktu. Planowane wyliczenia opierają się również na danych wynikających z wdrażania LSR w poprzednim okresie programowania. Będą mierzone na podstawie danych zebranych z ankiet beneficjentów.

Cel ogólny, cele szczegółowe i przedsięwzięcia oraz wskaźniki zapisane w LSR realizowane będą poprzez fundusze PROW na lata 2014-2020 (EFRROW).

Tabela 21: Matryce logiczne

	CEL OGÓLNY 1	<i>Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu o potencjał i zasoby lokalne</i>				
1.1	CELE SZCZEGÓLNE	<i>Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo</i>				
1.2		<i>Wzmocnienie kapitału społecznego i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego, przyrodniczego</i>				
1.3		<i>Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR</i>				
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	Stan początkowy 2014 Rok	Plan 2022 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>

W1.0	Liczba nowo rejestrowanych podmiotów gospodarczych	Szt.	507	540	Dane statystyczne GUS			
	Liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym	Iloraz	0,22	0,19	Dane statystyczne GUS			
	Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. Mieszkańców	Szt.	24	28	Dane statystyczne GUS/ Dane LGD			
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 Rok	Plan 2022 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
W1.1	Liczba osób które skorzystały w pierwszym roku po realizacji projektu z nowo powstałej infrastruktury kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej.	Szt.	0	2 000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD			
	Liczba działań podjętych w ramach współpracy.	Szt.	0	3	Dane LGD			
	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy de faworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści, inne	Szt.	0	3	Dane LGD			
	Liczba odbiorców działań promocyjnych poprzez wydarzenia kulturalne	Szt.	0	10 000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD			
	Liczba odbiorców działań promocyjnych poprzez wydawnictwa	Szt.	0	8000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD			
	Liczba osób korzystających z aplikacji	Szt.	0	15 000	Dane LGD			
	Liczba osób które skorzystały w pierwszym roku po realizacji projektu z doposażonych świetlic i obiektów małej infrastruktury	Szt.	0	1 800	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD			
	Liczba osób które skorzystały w pierwszym roku po realizacji projektu z nowo powstałej infrastruktury kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej.	Szt.	0	900	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD			
Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu					
			Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru	
Początkowa 2015 rok	Końcowa 2022 Rok							
1.1.1	Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD	Mieszkańcy, turyści	Konkurs 397 903,33 EURO	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury kulturowej,	Szt.	0	10	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD

				turystycznej, wycieczkowej i/lub rekreacyjnej				
1.1.2	Budowa, rozbudowa i modernizacja małej infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wycieczkowej, rekreacyjnej obszaru LGD	Mieszkańcy, turyści	Projekt grantowy 50 490,36 EURO	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów małej infrastruktury kulturowej, turystycznej, wycieczkowej i/lub rekreacyjnej	Szt.	0	9	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.3	Działania związane z budową i rewitalizacją szlaków pieszych	Mieszkańcy, turyści	Projekt współpracy 37 500 EURO	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	Szt.	0	1	Dane LGD
1.1.4	Działania związane z budową i rewitalizacją szlaków rowerowych	Mieszkańcy, turyści	Projekt współpracy 16 250 EURO	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	Szt.	0	1	Dane LGD
1.1.5	Wykorzystanie zasobów obszaru do promocji poprzez wydarzenia kulturalne	Mieszkańcy, turyści	Projekt grantowy 57 107,88 EURO	Liczba zrealizowanych wydarzeń	Szt.	0	16	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.6	Wykorzystanie zasobów obszaru do promocji poprzez wydawnictwa	Turyści	Projekt grantowy 50 854,68 EURO	Liczba wydawnictw	Szt.	0	9	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.7	Aplikacja promująca zasoby LGD	Turyści, mieszkańcy	Projekt własny 12 500 EURO	Liczba przygotowanych aplikacji	Szt.	0	1	Dane LGD
1.1.8	Doposażenie istniejących świetlic i obiektów małej infrastruktury	Mieszkańcy	Projekt grantowy 45 000 EURO	Liczba doposażonych świetlic i/lub obiektów małej infrastruktury	Szt.	0	9	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.1.9	Działania związane z promocją szlaków rowerowych i zasobów obszaru LSR	Turyści, mieszkańcy	Projekt współpracy 113 250 EURO	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów	Szt.	0	1	Dane LGD

				współpracy międzynarodowej				
1.1.10	1.1.10 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD przez jednostki samorządu terytorialnego	Mieszkańcy, turyści	Konkurs 301 500 EURO	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej i/lub rekreacyjnej	Szt.	0	9	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
SUMA				1 082 356,25 EURO				
		<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>		<i>Jednostka miary</i>	Stan początkowy 2015 Rok	Plan 2022 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>	
W 1.2	Liczba osób uczestniczących w wydarzeniach aktywizujących i integrujących			Szt.	0	1 000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD	
	Liczba osób uczestniczących w wydarzeniach kultywujących lokalne tradycje			Szt.	0	5000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD	
	Liczba osób zaangażowanych w kultywowanie lokalnych tradycji			Szt.	0	300	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD	
	Liczba uczestników działań			Szt.	0	300	Dane LGD	
	Liczba uczestników przedsięwzięć			Szt.	0	900	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD	
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
		Początkowa 2015 rok	Końcowa 2022 Rok					
1.2.1	Inicjatywy na rzecz aktywizacji, integracji i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu	Mieszkańcy	Projekt grantowy 43 886,29 EURO	Liczba inicjatyw	Szt.	0	16	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD

1.2.2	Organizacja przedsięwzięć mających na celu kultywowanie lokalnych tradycji	Mieszkańcy, turyści	Projekt grantowy 46 847,37 EURO	Liczba przedsięwzięć	Szt.	0	16	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.3	Organizacja działań mających na celu rozwój podmiotów kultywujących lokalne tradycje	Mieszkańcy	Projekt grantowy 46 246,35 EURO	Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach LSR	Szt.	0	16	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.4	Działania proekologiczne	Mieszkańcy	Nabywanie umiejętności i aktywizacja 7 500 EURO	Liczba działań	Szt.	0	3	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.5	Organizacja przedsięwzięć mających na celu promocję kół gospodyń wiejskich, stowarzyszeń, fundacji i innych organizacji pozarządowych	Mieszkańcy, turyści	Projekt grantowy 40 000 EURO	Liczba przedsięwzięć	Szt.	0	9	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
SUMA				184 480,01 EURO				
		<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>		<i>Jednostka miary</i>	Stan początkowy 2015 Rok	Plan 2022 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>	
W 1.3	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)			Szt.	0	58	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD	
	Liczba osób które zdobyły wiedzę w zakresie przedsiębiorczości			Szt.	0	1 000	dane LGD	
	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy de faworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści, inne			Szt.	0	1	Dane LGD	
	Liczba osób zaangażowanych w promocję produktów lokalnych			Szt.	0	1 000	Dane LGD	
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja)	Wskaźniki produktu				
				Nazwa		Wartość		

			własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)		Jednostka miary	Początkowa 2015 rok	Końcowa 2022 Rok	Źródło danych/sposób pomiaru
1.3.1	Podjęcie działalności gospodarczej	Mieszkańcy	Konkurs 912 314,28 EURO	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Szt.	0	55	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.3.2	Rozwój działalności gospodarczej	Mieszkańcy	Konkurs 432 611,89 EURO	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Szt.	0	16	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.3.3	Podnoszenie wiedzy i kompetencji mieszkańców	Mieszkańcy	Projekt współpracy 25 000 EURO	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	Szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.3.4	Promocja działalności gospodarczej związanej z produktami lokalnymi	Mieszkańcy	Projekt własny 11 737,57 EURO	Liczba oznaczonych produktów	Szt.	0	10	Dane LGD
SUMA				1 381 663,74 EURO				

Tabela 22: Realizacja wskaźników produktu i rezultatu w ramach kosztów bieżących LGD

KOSZTY BIEŻĄCE					
CEL		Wdrożenie Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność			
WSKAŹNIKI REZULTATU					
Nr	Nazwa	jednostka miary	Okres osiągnięcia wskaźnika		Sposób pomiaru
			Stan początkowy 2016	Stan docelowy 2023	

1.	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD	szt.	0	50	Mierzony na podstawie rejestru udzielonego doradztwa prowadzonego przez LGD	
2.	Liczba osób, które wzięły udział w szkoleniach	szt.	0	356	Mierzony na podstawie list obecności z poszczególnych szkoleń	
3.	Liczba osób, którym udzielono informacji	szt.	0	280	Mierzony na podstawie danych LGD	
4.	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych.	szt.	0	200	Mierzony na podstawie list obecności z poszczególnych spotkań	
WSKAŹNIKI PRODUKTU						
Nr	Przedsięwzięcie	Nazwa	jednostka miary	Okres osiągnięcia wskaźnika		Sposób pomiaru
				Stan początkowy 2016	Stan docelowy 2023	
1.	Szkolenia dla pracowników biura LGD	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	szt.	0	68	Mierzony na podstawie danych LGD
2.	Szkolenia dla organów LGD (Rady i Zarządu)	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	szt.	0	288	Mierzony na podstawie danych LGD
3.	Doradztwo w biurze LGD	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	0	280	Mierzony na podstawie danych LGD
4.	Spotkania informacyjno-konsultacyjne	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	szt.	0	10	Mierzony na podstawie danych LGD
5.	Funkcjonowanie biura	Liczba miesięcy funkcjonowania biura	szt.	0	83	Mierzony na podstawie danych LGD
Razem koszty bieżące					427 230 EURO	

6. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSOBU USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

Na obecnym etapie programowania LSR zakłada realizację operacji realizowanych indywidualnie przez beneficjentów innych niż LGD, projektów grantowych i własnych. Na podstawie wstępnych porozumień z innymi lokalnymi grupami działania przewidziana jest realizacja trzech projektów współpracy, jeden z nich będzie kontynuacją projektu z poprzedniej perspektywy, jeden będzie projektem ponadnarodowym. Tworząc procedury i kryteria wyboru projektów kierowano się przede wszystkim wymogami wyznaczonymi poprzez odpowiednie akty legislacyjne, które warunkowały chociażby dobór tzw. kryteriów centralnych oraz ustaleniami, które zostały wypracowane w czasie procesu tworzenia LSR. Opracowane kryteria są ściśle powiązane z celami i grupami docelowymi, do których jest kierowane wsparcie, w zależności od rodzaju beneficjentów, z uwzględnieniem wyników diagnozy i analizy SWOT, określony został poziom dofinansowania. Lokalna Grupa Działania „Razem na Piaskowcu” przygotowała także procedury oceny i wyboru operacji własnych (stanowią załącznik do wniosku o wybór LSR).

6.1. Procedury oceny i wyboru operacji realizowanych przez podmioty inne niż LGD i grantobiorców

Proces oceny i wyboru operacji odbywa się na podstawie Regulaminu Rady LGD oraz ww. procedur. Zastosowano w nich rozwiązania gwarantujące spełnienie następujących celów i założeń:

- zachowanie w poszczególnych głosowaniach odpowiedniego parytetu, tak aby przedstawiciele władzy publicznej ani żadnej pojedynczej grupy interesu nie mieli więcej niż 49 % praw głosu w podejmowaniu decyzji
- bezstronność członków Rady, poprzez składanie w toku procedury oceniania i wyboru operacji tzw. Deklaracji bezstronności, powodujących konieczność wyłączenia się członków Rady w przypadku zaistnienia ich powiązania z wnioskiem lub wnioskodawcą;
- jawność procesu wyboru poprzez udostępnianie procedur i protokołów z posiedzeń Rady do wiadomości publicznej (na stronie internetowej LGD, w wersji papierowej do wglądu w biurze LGD);
- poprzez doradztwo telefoniczne, drogą e-mail, osobiste, omawianie procedur w trakcie szkoleń czy warsztatów dla potencjalnych beneficjentów;
- możliwość odwołania się wnioskodawców od niekorzystnych dla nich decyzji Rady;
- wybór najlepszych operacji, w największym stopniu uwzględniających potrzeby grup szczególnie istotnych tzn. grup defaworyzowanych poprzez zastosowanie odpowiednich lokalnych kryteriów wyboru oraz kryteriów premiujących.

Organem kluczowym w procesie oceny i wyboru operacji realizowanych przez podmioty inne niż LGD oraz grantobiorców jest organ decyzyjny LGD – Rada. W ramach Rady szczególne uprawnienia posiada Przewodniczący Rady, który organizuje jej pracę i podejmuje ważne decyzje proceduralne.

Procedury powstały w wyniku partycypacji, natomiast uchwalił je i przyjął do realizacji Zarząd. Na podstawie doświadczeń zebranych w poprzedniej perspektywie oraz informacji uzyskanych z wywiadów indywidualnych zespół ds. opracowania LSR przygotował wstępne kryteria wyboru. Następnie były one szeroko konsultowane z sektorami publicznym, społecznym i gospodarczym, a także na spotkaniu grupy roboczej. Doprecyzowano definicję innowacyjności. Konsultacje pozwoliły także ustalić wysokość premii na rozpoczęcie działalności gospodarczej na poziomie 70 tys. zł. Uczestnicy spotkań stwierdzili, że dzięki obniżeniu tej kwoty ze 100 do 70 tys. zł zostanie utworzonych więcej miejsc pracy. Ponadto ustalono poziom dofinansowania dla osób rozwijających działalność gospodarczą na poziomie do 65% lub do 70% w zależności od liczby tworzonych miejsc pracy. Dodatkowo konsultacje pokazały, które z kryteriów mają dla mieszkańców największą wagę.

Tabela 23: Najważniejsze założenia wyboru operacji przedstawia poniższe zestawienie:

Regulowane kwestie	Podmiot odpowiedzialny, miejsce realizacji zadania
<ul style="list-style-type: none">• określono sposób organizacji naborów wniosków: wskazano i opisano sposób ustalania terminu oraz podawania do publicznej wiadomości ogłoszenia o naborze, a także informacje dotyczące terminu i zakresu tematycznego operacji, kryteriów wyboru operacji, minimalnej liczby punktów, będącej warunkiem wyboru operacji, jak również informację o sposobie udostępnienia procedur naboru).	<ul style="list-style-type: none">• Projekt ogłoszenia o naborze przygotowywany jest przez Zarząd stowarzyszenia „Razem na Piaskowcu”• Wszystkie dokumenty dotyczące sposobu organizacji naboru wniosków dostępne są w Biurze LGD.

<ul style="list-style-type: none"> określono zasady oraz sposób składania i wycofywania wniosków, określono zasady oraz sposób rejestrowania wniosków, 	<ul style="list-style-type: none"> Wniosek składany jest osobiście w Biuże LGD, Wycofanie wniosku odbywa się przez złożenie pisma w Biuże LGD.
<ul style="list-style-type: none"> szczegółowo określono zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji, w tym: <ul style="list-style-type: none"> -termin, zasady i sposób dokonywania wstępnej weryfikacji wniosków, 	<p>Wstępnej weryfikacji wniosków dokonują pracownicy Biura LGD „Razem na Piaskowcu”</p>
<p>-zasady oraz sposób wyłączenia członków organu decyzyjnego z oceny i wyboru operacji,</p> <p>-termin i zasady przydziału wniosków,</p> <p>-określono termin, zasady i sposób dokonywania oceny merytorycznej i wyboru operacji</p> <p>-określono szczegółowy sposób informowania o wynikach oceny</p>	<ul style="list-style-type: none"> Po dokonaniu weryfikacji wstępnej, Przewodniczący Rady LGD „Razem na Piaskowcu” udostępnia pozostałym członkom Rady rejestr wniosków jednocześnie wzywając ich do złożenia oświadczenia o bezstronności i przynależności do grupy interesów, które podpisywane są podczas posiedzenia Rady. Przewodniczący Rady LGD „Razem na Piaskowcu” po zapoznaniu się ze złożonymi Deklaracjami bezstronności, wyznacza spośród członków Rady osoby, które będą dokonywać oceny przydzielonych im wniosków, Poszczególne wnioski są rozpatrywane w osobnych dyskusjach, po zamknięciu dyskusji Rada przechodzi do głosowania nad zgodnością operacji z LSR, wnioskowi uznanemu za zgodny z LSR przydzielane są punkty i podejmowana uchwała Po dokonaniu oceny operacji Rada LGD Razem na Piaskowcu „” sporządza listy operacji zgodnych z LSR i wybranych, Biuro LGD przekazuje Wnioskodawcy na piśmie informację o wyniku oceny, w tym oceny w zakresie spełniania przez jego operację kryteriów wyboru operacji wraz z uzasadnieniem oceny i podaniem liczby punktów otrzymanych przez operację, Biuro LGD zamieszcza na stronie internetowej LGD listę operacji zgodnych z LSR oraz listę operacji wybranych ze wskazaniem, które z operacji mieszczą się w limicie środków wskazanych w ogłoszeniu o naborze

Kryteria są przyjmowane przez Radę, wszelkie zmiany w kryteriach mogą być zgłaszane na wniosek Rady bądź Zarządu.

6.2. Kryteria wyboru operacji

Kryteria wyboru operacji zostały opracowane w oparciu o materiały uzyskane w trakcie konsultacji społecznych, opracowanej diagnozy i analizy SWOT z uwzględnieniem zdiagnozowanych problemów i potrzeb społeczności lokalnej. Kryteria były również konsultowane z lokalną społecznością za pośrednictwem strony internetowej LGD oraz na spotkaniu z przedstawicielami gmin należących do stowarzyszenia LGD „Razem na Piaskowcu”.

Kryteria wyboru operacji oraz procedura zostały opracowane z uwzględnieniem obowiązujących uregulowań prawnych dotyczących Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (RLKS).

Głównym celem opracowania kryteriów wyboru operacji we współpracy z lokalną społecznością było określenie, jakie typy operacji oraz z jakiego zakresu powinny być szczególnie premiowane w ramach przyznawanego wsparcia. Dzięki takiemu podejściu odpowiednio dobrane procedury i kryteria umożliwiają wybór operacji, których realizacja przełoży się bezpośrednio na osiągnięcie zawartych w strategii celów i wskaźników. W związku z przeprowadzoną diagnozą obszaru i określonymi na jej podstawie celami i wskaźnikami kryteria będą premiowały mniejszą wnioskowaną kwotę dofinansowania (co pozwoli np. stworzyć więcej miejsc pracy, czy zrealizować większą liczbę operacji), wykorzystanie lokalnych zasobów, wpływ na poprawę atrakcyjności turystycznej (turystykę zdefiniowano jako branżę o największym potencjale), oddziaływanie projektu na zdefiniowane w LSR grupy de faworyzowane, powiązanie projektu z sektorem turystycznym lub produktami lokalnymi, tworzenie większej liczby miejsc pracy.

Kryteria zostały przygotowane w podziale na poszczególne cele uwzględniając kryteria dla:

- 1) operacji realizowanych przez podmioty inne niż LGD, a w ich ramach:
 - a) operacje z zakresu podejmowania oraz rozwoju przedsiębiorczości;
 - b) operacje z zakresu działań inwestycyjnych;
 - c) operacje z zakresu aktywizacji społeczno-zawodowej

2) projekty grantowe

3) operacje własne

Dla operacji realizowanych przez podmioty inne niż LGD, dla grantobiorców i operacji własnych opracowano, odrębnie dla każdej grupy:

- lokalne kryteria wyboru
- kryteria strategiczne (premiujące).

Składane w trakcie naboru wnioski będą badane według tych kryteriów za pomocą kart oceny wniosków, stanowiących załączniki do Procedur oceny i wyboru operacji. Opracowane kryteria spełniają warunki dotyczące ich obiektywności, niedyskryminującego charakteru, przejrzystości i mierzalności. Przy kryteriach określone zostały zasady punktowania, w tym maksymalne i minimalne wartości, jakie może uzyskać wniosek. Każde z kryteriów posiada opis, a tam, gdzie to konieczne – zamieszcza definicje pojęć. W zależności od rodzaju operacji, kryteria strategiczne (premiujące) przyznają dodatkowe punkty dla tych projektów, które:

- generują dodatkowe miejsca pracy niż zakładane minimum;
- są innowacyjne;
- są ukierunkowane na zaspokajanie potrzeb zdefiniowanych grup defaworyzowanych, w szczególności ich dostępu do rynku pracy.

Jednym z kryteriów premiujących jest innowacyjność. Podejście innowacyjne w ramach realizowanych przedsięwzięć będzie miało wielowymiarowy charakter. Innowacyjność będzie polegała na poszukiwaniu nowych pomysłów rozwiązywania problemów na obszarach wiejskich. Jest to proces polegający na przekształcaniu istniejących możliwości w nowe cele oraz ich praktyczne zastosowanie.

Zatem innowacyjność w odniesieniu do operacji przewidzianych w LSR oznacza:

1) dla operacji z zakresu podejmowania oraz rozwoju przedsiębiorczości: wprowadzenie nowego produktu, usługi, procesu, metody marketingowej, modelu organizacyjnego. Udowodnienie innowacyjności leży po stronie wnioskodawcy i wynikać ma z jego oświadczenia i opisu).

2) dla operacji z zakresu inwestycji: niestandardowe lub proekologiczne rozwiązania konstrukcyjne, technologiczne, architektoniczne lub/i partycypacyjne wykorzystanie powstałej infrastruktury (współpraca międzysektorowa służąca realizacji celów inwestycji, wykorzystanie potencjału obiektu). Udowodnienie innowacyjności będzie leżeć po stronie wnioskodawcy i wynikać ma z opisu projektu inwestycji; oceniany będzie brak lub istnienie innowacyjności;

3) dla projektów grantowych: niestandardowe wykorzystanie w ramach operacji lokalnych zasobów (przyrodniczych, kulturalnych, społecznych itp.), a zwłaszcza pozytywny wpływ na ochronę środowiska lub przeciwdziałanie zmianom klimatycznym lub/i nowatorskie podejście w projekcie do wsparcia grup defaworyzowanych. Dla operacji z zakresu aktywizacji społecznej, projektów aktywności lokalnej: innowacyjność dotyczyć będzie m.in. zastosowania nowych metod współpracy z różnymi grupami społecznymi, na dotarciu do obecnie zamkniętych, nie zainteresowanych współpracą grup społecznych tj. osób pozostających bez pracy, kobiet, osób starszych i niepełnosprawnych. Innowacja będzie dotyczyła zarówno tematyki jak i techniki przeprowadzania szkoleń i warsztatów – dotychczas nie stosowanych w danej gminie/ powiecie. Udowodnienie innowacyjności będzie leżeć po stronie wnioskodawcy i wynikać ma z opisu; oceniany będzie brak lub istnienie innowacyjności.

4) dla operacji własnych: dla operacji własnej dotyczącej aplikacji promującej zasoby LGD innowacyjność ma wynikać ze sposobu przygotowania i działania aplikacji; dla operacji własnej dotyczącej promocji działalności gospodarczej związanej z produktami lokalnymi innowacyjna ma być promocja tychże produktów. Udowodnienie innowacyjności będzie leżeć po stronie wnioskodawcy i wynikać ma z opisu projektu; oceniany będzie brak lub istnienie innowacyjności.

Zmiany kryteriów dokonać może Zarząd LGD w drodze uchwały, zgodnie ze swoimi statutowymi kompetencjami, na wniosek co najmniej połowy członków Rady LGD, w tym w ramach ewaluacji rocznej, na podstawie raportu cząstkowego zawierającego wnioski i rekomendacje dotyczące lokalnych kryteriów wyboru. Zmiana kryteriów następuje po przeprowadzeniu konsultacji społecznych. O zmianie kryteriów informowani są drogą elektroniczną członkowie LGD i potencjalni beneficjenci.

6.3. Informacja o realizacji projektów grantowych oraz projektów własnych

Projekty grantowe - LGD planuje zrealizować projekty grantowe o łącznej wartości 1 625 000 tys. zł, przy czym wartość pojedynczego grantu (każdego zadania służącego osiągnięciu celu projektu grantowego, jakie ma być zrealizowane przez grantobiorcę) nie będzie wyższa niż 25 tys. złotych oraz nie niższa niż 5 tys. złotych.

Projekty grantowe będą miały następującą tematykę przewodnią:

- 1) lokalne dziedzictwo kulturowe;

- 2) mała infrastruktura rekreacyjno-turystyczno- kulturalna;
 - 3) publikacje z obszaru historii, kultury i turystyki;
 - 4) wyposażenie zespołów ludowych i KGW w stroje instrumenty;
 - 5) wydarzenia kulturalne służące do promocji obszaru;
 - 6) działania aktywizacyjne;
 - 7) wyposażenie istniejących świetlic i obiektów małej infrastruktury;
 - 8) promocję kół gospodyń wiejskich, stowarzyszeń, fundacji i innych organizacji pozarządowych
- W ramach LSR przewidziano realizację dwóch projektów własnych: dotyczącego wykonania aplikacji promującej zasoby LGD oraz Promocji działalności gospodarczej związanej z produktami lokalnymi.

6.4. Warunki przyznawania pomocy finansowej

LGD planuje prowadzenie naborów na zakresy opisane w:

1. §2 ust. 1 pkt. 2 lit. a i c, pkt. 5, pkt. 6 i pkt. 8. Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r.

Ustalono następujące poziomy wsparcia w ramach zakresu wskazanego w:

- a) §2 ust. 1 pkt. 2 lit. a: pomoc przyznawana jest w formie płatności ryczałtowej w kwocie 70 tys. zł. Wysokość premii ustalono na podstawie analizy danych historycznych z okresu 2007-2013 z działania Tworzenie i Rozwój Mikroprzedsiębiorstw oraz dzięki przeprowadzeniu konsultacji społecznych. Uczestnicy spotkań stwierdzili, że dzięki obniżeniu tej kwoty ze 100 do 70 tys. zł zostanie utworzonych więcej miejsc pracy.
- b) § 2 ust. 1 pkt. 2 lit. c: pomoc przyznawana jest w wysokości do 65% kosztów kwalifikowanych, a maksymalna kwota wsparcia wynosi 250 tys. zł, przy założeniu utworzenia 1 miejsca pracy, lub: pomoc przyznawana jest w wysokości do 70% kosztów kwalifikowanych, a maksymalna kwota wsparcia wynosi 280 tys. zł, przy założeniu utworzenia 2 lub więcej miejsc pracy, z zastrzeżeniem, że co najmniej na 1 miejscu pracy zostanie zatrudniona osoba z grup defaworyzowanych opisanych w LSR;
- c) w zakresie innym niż wymieniony w §2 ust. 1 pkt. 2 lit. a, c: pomoc przyznawana jest w wysokości do 95% kosztów całkowitych, a w przypadku jednostki samorządu terytorialnego pomoc przyznawana jest w wysokości 63,63% (nie dotyczy projektów grantowych);

LGD zakłada prowadzenie rejestru interesów Członków Rady pozwalającego na identyfikację charakteru powiązań z wnioskodawcami/poszczególnymi projektami. Przy każdym naborze organ decyzyjny będzie zobowiązany do wypełnienia deklaracji bezstronności o czym stanowią załączniki do wniosku.

7. PLAN DZIAŁANIA

Działania, które zamierza podjąć LGD w ramach realizacji LSR zostały zaplanowane tak, by umożliwiły osiągnięcie założonych celów. Realizacja działań w ramach LSR została zaplanowana w 3, określonych przez Instytucję Zarządzającą PROW, etapach: 1 etap: lata 2016-2018, 2 etap: lata 2019-2021 3 etap: lata 2022-2023. W pierwszej kolejności zaplanowano konkursy na rozpoczęcie i rozwój działalności gospodarczej (przedsięwzięcia 1.3.1, 1.3.2), promujące obszar poprzez wydawnictwa (przedsięwzięcie 1.1.6) promujące obszar poprzez wydarzenia (przedsięwzięcie 1.1.5) oraz promujące produkty lokalne (przedsięwzięcie 1.3.4) oraz konkursy promujące turystykę na obszarze LSR (przedsięwzięcie 1.1.1, 1.1.2). Zaplanowano także konkursy wzmacniające kapitał społeczny (przedsięwzięcie 1.2.1, 1.2.3, 1.2.4). Dodatkowo będzie realizowany projekt współpracy na utworzenie parków Nordic Walking – Marsz po zdrowie (przedsięwzięcie 1.1.3) oraz projekt współpracy ROWER (przedsięwzięcie 1.1.4).

Przedsięwzięcia realizowane w pierwszym etapie pozwolą wzmocnić sytuację gospodarczą obszaru, wpłyną na rozbudowę i ulepszenie istniejącego potencjału turystycznego oraz na rozpoznawalność marki obszaru.

W drugim etapie realizowana będzie operacja własna przedsięwzięcie 1.1.7 Aplikacja promująca zasoby LGD oraz działania kultywujące tradycje lokalne i ochronę środowiska (przedsięwzięcie 1.2.2 i 1.2.4). Realizowany będzie także projekt współpracy międzynarodowej „Kreator przedsiębiorczości” oraz podnoszenie wiedzy i kompetencji mieszkańców (przedsięwzięcie 1.3.3). Zaplanowano także kolejne konkursy na rozpoczęcie i rozwój działalności gospodarczej (przedsięwzięcia 1.3.1, 1.3.2). Planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach realizacji LSR PROW na lata 2016-2023 przekracza kwotę 1 117 tys. euro, co przekracza 58% budżetu poddziałania 19.2, realizacja wskaźników rozłożona została równomiernie na pierwsze 2 etapy, aby umożliwić dotarcie i umożliwienie ubiegania się o wsparcie do jak najszerszej grupy beneficjentów. W ostatnim, trzecim etapie zaplanowano przeprowadzenie działań proekologicznych (1.2.4) oraz konkursy dotyczące wyposażenia świetlic oraz obiektów małej infrastruktury (przedsięwzięcie 1.1.8) i promocji kół gospodyń wiejskich, stowarzyszeń, fundacji i innych organizacji pozarządowych (przedsięwzięcie 1.2.5). W trzecim etapie zaplanowano także konkurs na podjęcie działalności gospodarczej (przedsięwzięcie 1.3.1). Ponadto zostanie zrealizowany projekt współpracy (przedsięwzięcie 1.1.9). **W trzecim etapie odbędzie się także nabór na przedsięwzięcie dotyczące budowy, rozbudowy i modernizacji infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD przez jednostki samorządu terytorialnego (przedsięwzięcie 1.1.10).**

Dokładny plan działania wraz z czasowym przedziałem osiągnięcia wskaźników oraz planowanymi kwotami wsparcia przedstawia załącznik nr 3 do LSR. Osiągnięcie w przedstawionych przedziałach czasowych założonych pułapów wskaźników opracowano w sposób racjonalny, aby możliwe było kompleksowe podejście do rozwiązywania problemów lokalnej społeczności na obszarze oraz jak najlepiej wykorzystać czas wdrażania LSR.

8. BUDŻET LSR

W ramach programowania LSR określono planowany budżet na poszczególne zakresy wsparcia tj. realizację LSR, współpracę, koszty bieżące i aktywizację. Kwoty wsparcia finansowego zaplanowane w budżecie LSR nie przekraczają kwot na LSR określonych w załączniku nr 6 do Regulaminu konkursu, Sposób ustalania wysokości dostępnych środków przeznaczonych na realizację LSR. Maksymalne kwoty środków działania LEADER przewidziane na poddziałanie 19.2 PROW w odniesieniu do LSR wyniosą 6 300 000 zł. Zgodnie z wymogami PROW 2014-2020, 50% budżetu LSR przeznaczonego na realizację poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” w ramach PROW przeznaczone jest na przedsięwzięcia związane z tworzeniem lub utrzymaniem miejsc pracy.

Kwota środków działania LEADER przewidziana na poddziałanie 19.3 PROW, która została uwzględniona w LSR stanowi równowartość 10% kwoty przewidzianej na poddziałanie 19.2. LGD będzie realizować LSR na obszarze zamieszkanym przez nie więcej niż 60 tys. mieszkańców, a zatem w ramach poddziałania 19.4 dostępna będzie maksymalna kwota 1 485 000 zł. Źródło finansowania LSR będzie stanowić EFFROW.

Na operacje dedykowane grupom defaworyzowanym planowane jest przeznaczenie 30% środków z działania 19.2, tj. 1 890 000zł.

W związku z uzyskaniem dodatkowych środków na realizację operacji w ramach poddziałania 19.2 kwota na to poddziałanie wzrośnie o 690 000 zł. Stosownemu powiększeniu ulegnie również kwota na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu miejsc pracy.

Dzięki możliwości pozyskania kolejnych środków na realizację operacji w ramach poddziałania 19.2 kwota na to poddziałanie wzrośnie o kolejne 690 000 zł.

Po uwzględnieniu wartości bonusów i przeliczeniu LSR na walutę euro kwoty poszczególnych limitów wynoszą:
poddziałanie 19.2 – 1 920 000 euro
poddziałanie 19.3 – 192 000 euro
poddziałanie 19.4 – 371 250 euro

Po uwzględnieniu dodatkowych środków kwoty na poddziałanie 19.2 wynoszą 2 449 000 euro, na działanie 19.4 – 434 730 euro.

W ramach realizacji LSR następujące kwoty zostaną przeznaczone na poszczególne cele LSR:

CEL OGÓLNY 1:

Pobudzenie aktywności obszaru LGD „Razem na Piaskowcu” w oparciu o potencjał i zasoby lokalne

Cel szczegółowy 1.1 Rozwój turystyczny obszaru LGD:

1.1.1 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury związanej z rozwojem funkcji turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD – 397 903,33 EURO

1.1.2 Budowa, rozbudowa i modernizacja małej infrastruktury związanej z rozwojem funkcji turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD – 50 490,36 EURO

1.1.3 Działania związane z budową i rewitalizacją szlaków pieszych – 37 500 EURO

1.1.4 Działania związane z budową i rewitalizacją szlaków rowerowych – 16 250 EURO

1.1.5 Wykorzystanie zasobów obszaru do promocji poprzez wydarzenia kulturalne – 57 107,88 EURO

1.1.6 Wykorzystanie zasobów obszaru do promocji poprzez wydawnictwa – 50 854,68 EURO

1.1.7 Aplikacja promująca zasoby LGD – 12 500 EURO

1.1.8 Dopuszczenie istniejących świetlic i obiektów małej infrastruktury – 45 000 EURO

1.1.9 Działania związane z promocją szlaków rowerowych i zasobów obszaru LSR – 113 250 EURO

1.1.10 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD przez jednostki samorządu terytorialnego – 301 500 EURO

Cel szczegółowy 1.2 Wzmocnienie kapitału społecznego i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego, przyrodniczego:

1.2.1 Inicjatywy na rzecz aktywizacji, integracji i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu - 43 886,29 EURO

1.2.2 Organizacja przedsięwzięć mających na celu kultywowanie lokalnych tradycji – 46 847,37 EURO

- 1.2.3 Organizacja działań mających na celu rozwój podmiotów kultywujących lokalne tradycje – 46 246,35 EURO
- 1.2.4 Działania proekologiczne – 7 500 EURO
- 1.2.5 Organizacja przedsięwzięć mających na celu promocję kół gospodyń wiejskich, stowarzyszeń, fundacji i innych organizacji pozarządowych – 40 000 EURO
- Cel szczegółowy 1.3 Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR:
- 1.3.1 Podejmowanie działalności gospodarczej – 912 314,28 EURO
- 1.3.2 Rozwój działalności gospodarczej – 432 611,89 EURO
- 1.3.3 Podnoszenie wiedzy i kompetencji mieszkańców – 25 000 EURO
- 1.3.4 Promocja działalności gospodarczej związanej z produktami lokalnymi – 11 737,57 EURO
- Tabele z wysokością wsparcia finansowego EFSI w ramach LSR w ramach poszczególnych poddziałań oraz Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020 stanowią załącznik nr 3 i 4 do LSR

9. PLAN KOMUNIKACJI

9.1. Cele ogólne działań informacyjno-promocyjnych

Celem działań informacyjno-promocyjnych Lokalnej Strategii Rozwoju jest wspieranie realizacji celów określonych w LSR przez zachęcenie beneficjentów, potencjalnych beneficjentów oraz mieszkańców obszaru LGD do korzystania z Funduszy Europejskich dzięki dostarczeniu im informacji niezbędnych w procesie ubiegania się o środki unijne, motywowanie projektodawców i edukowanie w obszarze właściwej realizacji projektów oraz upowszechnianie efektów wykorzystania Funduszy Europejskich na obszarze LGD.

Celem ogólnym Planu Komunikacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 jest promowanie LSR, a tym samym Wspólnych Ram Strategicznych 2014-2020, które odzwierciedlają cele Strategii EU2020 zwłaszcza wśród mediów i ogółu mieszkańców LGD oraz rozpowszechnianie informacji o możliwościach wsparcia przewidzianych w Strategii wśród potencjalnych beneficjentów, którzy będą mogli ubiegać się o przyznanie dotacji w ramach Funduszy Europejskich. Planowane działania mają wzbudzić zainteresowanie oraz zachęcić potencjalnych beneficjentów do aplikowania o środki, zwiększając liczbę zrealizowanych inwestycji, a przez to wzmocnić konkurencyjność i atrakcyjność Lokalnej Grupy Działania. Celem działań jest ponadto utrwalenie i pogłębienie akceptacji i przychylności mieszkańców obszaru Lokalnej Grupy Działania dla istnienia samych funduszy oraz skutków ich działania w gminach.

Cel ogólny działań informacyjno-promocyjnych realizowany jest poprzez wszystkie gminy i powiat tworzący Lokalną Grupę Działania.

9.2. Cel szczegółowe działań informacyjno-promocyjnych

Cel ogólny działań informacyjno – promocyjnych jest realizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

- informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz w procesie realizacji projektów przez profesjonalną informację i pomoc w realizowaniu i rozliczaniu projektów,
- budowanie pozytywnego wizerunku LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o już zrealizowanych w ramach Strategii projektach i bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji,
- zwiększenie poziomu świadomości i wiedzy mieszkańców na temat korzyści z członkostwa w Unii Europejskiej dla gmin obszaru LGD, uzyskiwanych dzięki napływowi Funduszy Europejskich,
- wzmocnienie pozytywnego wizerunku LGD, jako obszaru efektywnie wykorzystującego szanse stwarzane przez członkostwo Polski w Unii Europejskiej,
- wzrost rozpoznawalności i świadomości istnienia Funduszy Europejskich poprzez promowanie skutków dotychczasowego wdrażania funduszy przez gminy obszaru LGD,
- utrwalenie spójnego systemu identyfikacji wizualnej LGD.

Powyższe cele zostaną osiągnięte poprzez intensywne, różnorodne i długofalowe działania informacyjno-promocyjne, których ważnym elementem będą kampanie:

- promocyjno – wizerunkowe, skierowane do mediów, ogółu społeczeństwa oraz potencjalnych Beneficjentów,
- informacyjne – adresowane do konkretnych grup potencjalnych beneficjentów, uprawnionych do korzystania ze środków Unii Europejskiej.

9.3. Działania komunikacyjne oraz odpowiadające im środki przekazu uwzględniające różnorodne rozwiązania komunikacyjne

Kampania promująca LSR składa się z dwóch typów działań komunikacyjnych przebiegających równolegle: informowaniu ogółu społeczeństwa, potencjalnych beneficjentów i uczestników projektów oraz promowaniu Funduszy Europejskich, jako marki wśród mieszkańców LGD, ze szczególnym uwzględnieniem promocji dotychczasowych efektów realizowanych inwestycji.

Promowanie LSR, a tym samym Funduszy Europejskich wśród wszystkich grup docelowych Programu z terenu LGD będzie realizowane poprzez:

- Przekazywanie szczególnych informacji o LSR w sposób prosty i zrozumiały dla wszystkich grup odbiorców komunikatu; skoncentrowanie się na podkreśleniu znaczenia Funduszy Europejskich oraz wskazanie dotychczas zrealizowanych inwestycji w ramach LSR.
- Stałe podkreślanie możliwości otrzymania znacznej kwoty Funduszy Europejskich na realizację projektów, dzięki czemu zmniejszy się dystans dzielący poszczególne gminy LGD oraz LGD do pozostałych grup,
- Stosowanie jednolitego systemu wizualizacji działań informacyjno-promocyjnych.

Wykreowanie wizerunku obszaru LGD jako obszaru potrafiącego w efektywny sposób zarządzać i wykorzystywać Fundusze Europejskie. W kolejnych fazach promocji LSR będzie podkreślana aktywność instytucji i przedsiębiorców w pozyskiwaniu środków poprzez informowanie o liczbie wniosków i zrealizowanych inwestycjach ze środków Unii Europejskiej. Dla podkreślenia znaczenia Funduszy Europejskich pokazane będą mocne strony ich wdrażania. Rozwój inwestycyjny LGD ukazywany będzie za pomocą prostych i pozytywnych przesłań medialnych np.: przydatności zrealizowanych projektów infrastruktury rekreacyjnej dla dzieci, które mogą bezpiecznie spędzić czas.

Rozwój LGD podkreślany będzie również poprzez upowszechnianie licznych przykładów zrealizowanych lub realizowanych projektów oraz wynikających z nich korzyści dla różnych grup docelowych wraz z podawaniem do publicznej wiadomości wykazu beneficjentów (numery wniosków), tytułów projektów i przyznanych im kwot dofinansowania.

9.4. Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu

Planowana ewaluacja Planu Komunikacji oraz sprawozdawczość z prowadzonych działań informacyjno-promocyjnych

Instytucje zaangażowane we wdrażanie LSR są zobligowane do regularnego prowadzenia badań ewaluacyjnych i oceny skuteczności prowadzonych działań. W związku z tym będą publikowały na stronie LGD oraz gmin te informacje w formie zestawień okresowych, rocznych i końcowych. Ocena realizacji poszczególnych działań będzie dokonywana w oparciu o wskaźniki szczegółowo opisane w Planie Komunikacji. Ocena realizacji Planu opierać będzie się na ocenie poszczególnych działań realizowanych w ramach Planu, dokonywanych m. in. badań ilościowych CATI oraz na podstawie wyznaczonych wskaźników oceny skuteczności zawartych w powyższej tabeli.

Opis wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych, sposobu ich wykorzystania w procesie realizacji LSR.

W planie komunikacji przewidziane są działania mające na celu pozyskanie informacji o funkcjonowaniu LGD i realizacji LSR. Dane będą zbierane w formie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie (np. dodatkowego przeszkolenia osób udzielających pomocy, np. w zakresie komunikacji interpersonalnej). Dodatkowe informacje zbierane będą podczas działań informacyjnych o zasadach i efektach LSR skierowane do potencjalnych wnioskodawców oraz mieszkańców. Pozyskane w ten sposób informacje zostaną wykorzystane do aktualizacji LSR, procedur oraz ewentualnej zmiany funkcjonowania poszczególnych organów LGD czy biura. W sytuacji zaistnienia problemów z wdrażaniem LSR, a także niskiego poparcia społecznego dla działań realizowanych przez LGD zostaną zintensyfikowane działania mające na celu przyspieszenie realizacji strategii oraz zostanie przeprowadzona analiza prowadzonych działań i ewentualnie dokonana ich korekta. Wszystkie uwagi i sugestie odnośnie działań komunikacyjnych, które zostaną zgłoszone przez mieszkańców terenu objętego LSR będą zbierane i analizowane. Na ich podstawie zostaną podjęte decyzje o ewentualnej zmianie w Planie komunikacji czy elementów składających się na proces wdrażania LSR.

Wyniki działań realizowanych w ramach planu komunikacji będą upubliczniane za pomocą internetowych środków przekazu. Raporty i zestawienia będą na bieżąco pojawiały się na stronie internetowej LGD jak również na stronach poszczególnych gmin. Na stronach gmin zamieszczany będzie komunikat odsyłający odbiorców do strony LGD.

10. ZINTEGROWANIE

Zintegrowany charakter przedsięwzięć planowanych w ramach LSR przejawia się w kilku aspektach:

1. Występują wyraźne powiązania pomiędzy celami szczegółowymi, przedsięwzięciami i operacjami wyznaczonymi w LSR.

Poszczególne cele, przedsięwzięcia i operacje są spójne, powiązane ze sobą i wzajemnie się uzupełniają. Cele oddziałują na siebie w ten sposób, iż powodzenie w realizacji jednego z celów zwiększa szanse na sukces w osiągnięciu pozostałych celów.

Rozwój funkcji turystycznej obszaru bezsprzecznie zależy od zachęcenia do różnicowania działalności mieszkańców wsi. Rozpoczęcie nowej działalności gospodarczej oraz tworzenie nowych miejsc pracy przyczyni się do podniesienia jakości życia na obszarze. Przedsięwzięciom związanym z tworzeniem przedsiębiorstw, w tym zwłaszcza mikro, towarzyszyć będą inne operacje, których celem jest nabycie przez mieszkańców umiejętności podejmowania i prowadzenia

w sposób skuteczny własnej działalności gospodarczej. Prowadzenie szkoleń i warsztatów aktywizacyjnych należy do zadań biura LGD, finansowanych ze środków komponentu Funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania. Zwiększeniu umiejętności towarzyszyć będzie także zwiększenie świadomości mieszkańców, co do sposobu ochrony, promowania i wykorzystania dotychczasowego dorobku kulturowego, historycznego i przyrodniczego na rzecz osiągnięcia przez mieszkańców konkretnych korzyści materialnych.

Działania podjęte w zakresie pielęgnowania dziedzictwa kulturowego będą miały bezpośredni wpływ na zwiększenie ruchu turystycznego i prężny rozwój agroturystyki.

Także stopień rozwoju infrastruktury gminnej wpływa na rozwój przedsiębiorczości wiejskiej oraz funkcji turystycznej obszaru. Pośrednio wpływa także na skalę migracji ludności do większych ośrodków metropolitalnych, atrakcyjność osadniczą terenów. Dlatego też działania przewidziane do realizacji w ramach LSR mają tak szerokie oddziaływanie rozwojowe w kontekście wszystkich gmin tworzących LGD „Razem na Piaskowcu”.

2. Występują powiązania pomiędzy wszystkimi podmiotami uczestniczącymi w realizacji strategii.

Strategia została opracowana przy aktywnej współpracy przedstawicieli trzech sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego. Przyjęta metoda pracy pozwoliła na opracowanie takich celów, w których uwzględniono interesy wszystkich grup społecznych i wszystkich sektorów. Ich współpraca przyczyniła się do wykreowania liderów, podniesienia świadomości mieszkańców, co do ich wpływu na rozwój obszaru, który zamieszkują, ich integracji, nabycia nowych umiejętności niezbędnych do dalszego owocnego współdziałania.

By móc zrealizować plany prorozwojowe wyznaczone w LSR przedstawiciele wszystkich trzech sektorów muszą współpracować także na etapie wdrażania strategii, ponieważ projekty realizowane przez jeden z sektorów wpłyną i będą stanowić dopełnienie działań podejmowanych przez pozostałych uczestników życia społeczno – gospodarczego mikroregionu.

3. LSR zakłada wykorzystanie, na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców wsi, walorów właściwych dla obszaru, na którym działa LGD „Razem na Piaskowcu”

Walory przyrodnicze, dziedzictwo kultury materialnej i niematerialnej oraz historia obszaru to niewątpliwe atuty tych terenów. Mogą zarówno samym gminom tworzącym LGD jak i ich mieszkańcom przynieść wymierne korzyści materialne. Z jednej strony umożliwiają rozwój turystyki w tym zwłaszcza agroturystyki, z drugiej uatrakcyjnijają pod względem osadniczym tereny wiejskie, są elementem promocyjnym. Jako potencjalne źródło dochodu muszą podlegać działaniom ochronnym zmierzającym do ich zachowania w sposób umożliwiający ich eksploatację i wykorzystanie przez następne pokolenia.

10.1. Powiązania Lokalnej Strategii Rozwoju z innymi dokumentami planistycznymi związanymi z obszarem nią objętym

Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w LSR będą wpływać na osiągnięcie wskaźników przypisanych do 3 celów przekrojowych PROW. Zapewnienie ich realizacji będzie się odbywać poprzez kryteria dostępu oraz kryteria punktowe przyznawane wnioskodawcom w trakcie oceny operacji.

Przedsięwzięcia zaplanowane w LSR zgodne są również z dokumentami na poziomie regionalnym m.in.

1. Cel: Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR jest zgodny z celem 2 „*Koncentracja na kluczowych gałęziach i branżach dla rozwoju gospodarczego Regionu*”, 3 *Koncentracja na budowie kapitału ludzkiego i bazy dla innowacyjnej gospodarki Regionu*” oraz 5 „*Koncentracja na rozwoju obszarów wiejskich*” **Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do 2020 roku**, a także celem pośrednim 1 „*Rozwój kapitału społecznego*” (w tym działanie *Wzrost zatrudnienia w regionie i przeciwdziałanie bezrobociu*), celem pośrednim 2 „*Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu*” oraz *Celem pośrednim 4 „Aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych”* **Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2020**

2. Cel: Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo jest zgodny z celem 2 „*Koncentracja na kluczowych gałęziach i branżach dla rozwoju gospodarczego Regionu*” **Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do 2020 roku**, a także celem pośrednim 4 „*Aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych*” (w tym *Budowa i rozwój infrastruktury społecznej*) oraz 5 „*Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz kształtowanie wizerunku regionu*” (w tym *wśród kierunków działań Promocja i zwiększanie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej regionu w oparciu o walory środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego*) **Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2020**

3. Cel: Wzmocnienie kapitału społecznego i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego, przyrodniczego jest zgodny z *Celem strategicznym 3. Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do 2020 roku - „Koncentracja na budowie kapitału ludzkiego i bazy dla innowacyjnej gospodarki Regionu”*, a także *celem pośrednim 4 „Aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych”* i 5 „*Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz kształtowanie wizerunku regionu*” **Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2020**

Zintegrowany charakter pokazany został również w poniższych tabelach.

Na poziomie subregionalnym LSR wpisuje się w cele rozwojowe zdefiniowane w dokumentach strategicznych Powiatu Skarżyskiego, Starachowickiego, Szydłowieckiego i Przysuskiego a także Gmin: Chlewiska, Mirów, Mirzec, Skarżysko Kościelne i Szydłowiec

Tabela 24: Zgodność celów LSR dla LGD „Razem na Piaskowcu” z dokumentami szczebla lokalnego

<i>Cele LSR</i>	<i>Powiat skarżyski</i>	<i>Powiat starachowicki</i>	<i>Powiat szydlowiecki</i>	<i>Chlewiska</i>	<i>Mirów</i>	<i>Mirzec</i>	<i>Skarżysko Kościelne</i>	<i>Szydłowiec</i>
Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR	Cel strategiczny Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru powiatu oraz wspieranie możliwości rozwoju firm	Strategia Rozwoju Powiatu Starachowickiego: Cel strategiczny nr 1 Rozwój gospodarczy, czyli przedsiębiorczość przede wszystkim	Redukcja bezrobocia i tworzenie nowych miejsc pracy	_____	Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Mirów Cel strategiczny 1 Wzrost spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy w warunkach zrównoważonego rozwoju, cel strategiczny 3 Rozwój gospodarczy Gminy poprzez zwiększenie dostępności i jakości infrastruktury technicznej i społecznej	Stworzenie konkurencyjnej gospodarki i rolnictwa oraz przedsiębiorczości gminy poprzez specjalizację i rozwój usług	Aktywizacja mieszkańców w kierunku postaw przedsiębiorczych	Tworzenie klimatu i warunków do inwestowania, promocji i rozwoju przedsiębiorczości
Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo	Strategia Rozwoju Powiatu Skarżyskiego: Cel strategiczny Zwiększenie atrakcyjności turystycznej powiatu w oparciu o walory naturalne i przyrodnicze	Strategia Rozwoju Powiatu Starachowickiego: Cel strategiczny nr 2 Infrastrukturalny rozwój kluczem do wzrostu gospodarczego i poprawy życia mieszkańców w tym cel operacyjny 2.5 Rozbudowa i modernizacja bazy	Dostępność i spójność Rozwój i modernizacja infrastruktury publicznej o znaczeniu strategicznym	Zrównoważony rozwój gospodarczy	Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Mirów Cel strategiczny I Wzrost spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy w warunkach zrównoważonego rozwoju (w tym cel operacyjny 1.1 Podnoszenie atrakcyjności	Rozwój infrastruktury technicznej gminy oraz dbałość o środowisko naturalne podnoszące atrakcyjność inwestycyjną oraz poziom życia mieszkańców	_____	Poprawa jakości i dostępności usług publicznych Rozwój infrastruktury technicznej i komunikacyjnej Podniesienie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej Miasta i gminy Szydłowiec

		sportowo-rekreacyjnej Cel strategiczny nr 4 Podniesienie atrakcyjności turystycznej Powiatu Starachowickiego			osadniczej i inwestycyjnej Gminy poprzez rozbudowę infrastruktury społecznej, kulturalnej i sportowej			Ochrona środowiska naturalnego
Wzmocnienie kapitału społecznego i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego, przyrodniczego	Cel strategiczny Aktywni mieszkańcy przejawiający inicjatywę w życiu społecznym	_____	Rozwój społeczny Budowanie tożsamości i promocja Powiatu Szydłowieckiego	Zrównoważony rozwój społeczny	Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Mirów: cel strategiczny 2 Poprawa jakości życia mieszkańców Gminy poprzez budowę społeczeństwa opartego na wiedzy i aktywności społecznej	Podniesienie zaangażowania społecznego mieszkańców gminy oraz zapewnienie wysokiej jakości życia i usług publicznych	_____	_____

Źródło: dane z Gmin i Powiatów.

11. MONITORING I EWALUACJA

11.1. Monitoring i ewaluacja – definicja pojęć

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania informacji ilościowych i jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym, którego celem jest uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażanej strategii, a także ocena zgodności realizacji operacji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami.

Proces monitoringu powinien obejmować:

a) monitorowanie rzeczowej realizacji LSR polegającej m.in. na: analizie stopnia osiągnięcia mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników wykonalności celów strategii, monitorowaniu operacyjnym na podstawie bezpośrednich rozmów z beneficjentami i wizji lokalnych na miejscu realizacji operacji, wykorzystaniu partycypacyjnych metod ewaluacji (tj. angażowaniu społeczności lokalnej w proces ewaluacji);

b) monitorowanie wydatkowania środków na poszczególne operacje i działania własne LGD.

Ewaluacja jest nieodłącznym etapem funkcjonowania projektów, w szczególności finansowanych ze środków publicznych. W rozporządzeniu nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiającym przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności Rada Unii Europejskiej zobowiązała wszystkie państwa członkowskie do przeprowadzenia ewaluacji pomocy finansowej z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Zgodnie z powołanym rozporządzeniem EWALUACJA jest obiektywną oceną projektu, programu lub polityki na wszystkich jego etapach, tj. planowania, realizacji i mierzenia rezultatów. Powinna dostarczyć rzetelnych i przydatnych informacji pozwalając wykorzystać zdobytą w ten sposób wiedzę w procesie decyzyjnym. Często dotyczy procesu określenia wartości lub ważności działania, polityki lub programu.¹

¹ <http://www.ewaluacja.gov.pl>

Wytyczne w zakresie ewaluacji programów operacyjnych definiują ewaluację jako osąd (ocenę) wartości interwencji publicznej dokonany przy uwzględnieniu odpowiednich standardów i kryteriów (skuteczności, efektywności, użyteczności, trafności i trwałości). Osąd dotyczy zwykle potrzeb, jakie muszą być zaspokojone w wyniku interwencji oraz osiągniętych efektów. Ewaluacja oparta jest na specjalnie w tym celu zebranych i zinterpretowanych informacjach za pomocą odpowiedniej metodologii.²

Celem ewaluacji jest poprawa jakości, skuteczności i spójności pomocy funduszy oraz strategii i realizacji programów operacyjnych w odniesieniu do konkretnych problemów strukturalnych dotyczących państwa członkowskie i regiony, z jednoczesnym uwzględnieniem celu w postaci trwałego rozwoju i właściwego prawodawstwa wspólnotowego dotyczącego oddziaływania oraz strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.³

Ze względu na termin przeprowadzania badania względem programu, projektu możemy wyróżnić:

- ✓ ewaluację formatywną (ex-ante) – przeprowadzaną przed realizacją programu/projektu, zasadniczym celem tego typu ewaluacji jest ocena na ile planowana interwencja z punktu widzenia potrzeb (sektora, beneficjentów) jest spójna w zakresie planowanych celów i sposobów ich realizacji, diagnoza potrzeb i oczekiwań grupy docelowej, identyfikacja potencjalnych trudności w kontekście społecznym, gospodarczym, prawnym.
- ✓ ewaluację okresową (mid-term), która przeprowadzana jest w trakcie wdrażania programu. Jej efektem jest wstępna ocena interwencji i dostarczenie informacji do przygotowania dokumentów dla następnego okresu realizacji programu, projektu.
- ✓ ewaluację bieżącą (on-going), która przeprowadzana jest w trakcie wdrażania programu, jednak w przeciwieństwie do ewaluacji mid-term nie jest określony jej dokładny moment realizacji. Zazwyczaj jest przeprowadzana, gdy monitorowanie ujawniło odchylenia od założonych wartości wskaźników. Jej efektem jest identyfikacja barier realizacji celów.
- ✓ ewaluację końcową (ex-post) - przeprowadzaną po zakończeniu realizacji programu /projektu, poddającą ocenie skuteczność i efektywność interwencji, jej trafność i użyteczność, a także stopień realizacji założonych celów oraz badanie długotrwałych efektów (oddziaływania) projektu/programu. Tego typu ewaluacja może stanowić cenne źródło informacji użytecznych przy planowaniu kolejnych interwencji.

11.2. Planowanie monitoringu i ewaluacji

Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju realizowane będzie na przestrzeni kilku lat. W okresie tym prowadzony będzie stały proces monitoringu i oceny prowadzonych działań. Monitoring obejmował będzie rejestrowanie postępów z prowadzonych działań oraz tempa i kierunku, w którym zmierza wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju. Elementy, które zostaną poddane monitorowaniu i ewaluacji zostały określone przez zespół ds. opracowania LSR i poddane konsultacjom na spotkaniach grupy roboczej oraz przedstawicieli trzech sektorów. Ponadto były konsultowane z Członkami Zarządu LGD „Razem na Piaskowcu”. Najważniejsze uwagi dotyczyły częstotliwości przeprowadzanych działań ewaluacyjnych. Bardzo ważnym dla osób konsultujących było stałe monitorowanie wskaźników, budżetu i pracy Biura i Zarządu. Wszystkie istotne uwagi znalazły swoje odzwierciedlenie w załączniku nr 2.

Za koordynację działań związanych z monitoringiem odpowiedzialny będzie wyznaczony pracownik stowarzyszenia. Znaczna część danych niezbędnych do monitorowania realizacji LSR zbierana będzie na bieżąco w toku normalnej działalności stowarzyszenia. Przykładem mogą tu być dane związane ze świadczonym doradztwem – fakt udzielenia porady będzie na bieżąco odnotowywany w stosownym rejestrze. Pracownicy LGD będą nie tylko zbierać dane generowane w czasie swojej zwykłej działalności, ale będą je również „wywoływać”. Służyć temu będą badania ankietowe osób korzystających z doradztwa oraz badania ankietowe osób obecnych na spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych. Zebrane w ten sposób dane będą pełnić ważną rolę w procesie analizy efektywności świadczonego doradztwa oraz w analizie efektywności działań komunikacyjnych (patrz rozdział IX oraz załącznik „Plan komunikacyjny”).

Warsztaty refleksyjne realizowane będą każdego roku realizacji LSR, począwszy od 2017 roku. Raport (protokół) z monitoringu zostanie opracowany i poddany konsultacjom społecznym w lutym każdego roku realizacji LSR, począwszy od lutego 2018 roku. Raport (protokół) z monitoringu będzie przekazywany Zarządowi do końca lutego każdego roku realizacji LSR. W latach, w których prowadzona będzie ewaluacja, raport (protokół) z monitoringu będzie częścią raportu ewaluacyjnego.

Elementy, które podlegać będą monitorowaniu:

- Funkcjonowanie LGD i animacja,
- Realizacja Planu Działania,
- Realizacja LSR,
- Realizacja projektów grantowych,
- Budżet LSR,
- Realizacja Planu Komunikacyjnego

² Wytyczne nr 6 Ministra Rozwoju Regionalnego w zakresie ewaluacji programów operacyjnych na lata 2007-2013, z dn. 30 maja 2007r.

³ Rozporządzenie nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1260/1999

Procedura ewaluacji

Procedura ewaluacji zakłada realizację kilku działań w różnych momentach wdrażania LSR:

1. corocznej ewaluacji wewnętrznej (on-going),
2. śródkresowej ewaluacji mid-term,
3. końcowej ewaluacji zewnętrznej (ex-post).

Coroczna ewaluacja wewnętrzna prowadzona będzie w ramach warsztatów refleksyjnych w ramach ewaluacji on-going. Sposób i termin ich realizacji będzie zgodny z Wytocznymi Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi nr 5/3/2017 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 z dnia 18 sierpnia 2017 r. W czasie spotkań wykorzystany zostanie raport z monitoringu przygotowanych w formie prezentacji przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny.

Badania ewaluacyjne w ramach ewaluacji mid-term i ewaluacji zewnętrznej pozwolą na ocenę funkcjonowania LGD i realizacji LSR z uwzględnieniem kryteriów ewaluacyjnych. Przyjęte kryteria ewaluacyjne zdefiniowane zostały w sposób następujący:

- Trafność: stopień, w jakim przyjęte cele, przedsięwzięcia i sposób funkcjonowania LGD odpowiadają zidentyfikowanym problemom w obszarze objętym realizacją LSR i realnym potrzebom odbiorców działań
- Spójność: stopień spójności LSR z innymi dokumentami programowymi i strategiami obejmującymi obszar realizacji LSR
- Efektywność: stosunek poniesionych nakładów (zasobów finansowych, ludzkich, czasu) do uzyskanych wyników i rezultatów
- Skuteczność: stopień osiągnięcia zdefiniowanych celów i przedsięwzięć
- Użyteczność: stopień zaspokojenia potrzeb odbiorców działań w wyniku osiągnięcia rezultatów operacji
- Trwałość: ocena możliwości i stopnia utrzymania się efektów i wpływu działań po zakończeniu ich realizacji.

Przeprowadzenie ewaluacji mid-term i ex-post zostanie powierzone wyspecjalizowanym podmiotom zewnętrznym (niezależnym ekspertom).

W latach, gdy prowadzona będzie ewaluacja on-going, mid-term i ex-post badania ankietowe mieszkańców, które w pozostałych latach będą standardowo realizowane w ramach monitoringu przez pracowników LGD, przeprowadzone zostaną w rozbudowanej formie. Oznacza to, że ankietę oprócz standardowych pytań związanych z monitoringiem będzie zawierać dodatkowe pytania dotyczące zmian na obszarze LGD. Wykonanie tego badania będzie leżało po stronie podmiotu zewnętrznego realizującego ewaluację. Wykonawca badań ewaluacyjnych przygotowuje raport, który będzie obowiązkowo zawierać dane z monitoringu z ostatniego roku umieszczone w kontekście danych zebranych w poprzednich latach. W latach prowadzenia badań ewaluacyjnych on-going, mid-term i ex-post, wyniki ze spotkań informacyjno-konsultacyjnych w ramach monitoringu, zostaną wykorzystane do przygotowania raportu.

12. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

W piśmie od Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie z dnia 21 grudnia 2015 r. w sprawie przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla Lokalnej Strategii Rozwoju w ramach RLKS w okresie programowania 2014-2020 obejmującej obszar ośmiu gmin, tj. Mirzec, Skarżysko Kościelne (województwo świętokrzyskie), Borkowice, Chlewiska, Jastrząb, Mirów, Szydłowiec, Orońsko (województwo mazowieckie) informuje, iż Lokalna Strategia Rozwoju stanowić będzie instrument finansowy do wykorzystania środków PROW na lata 2014-2020. Strategia zakłada realizację operacji które wdrażane będą bezpośrednio przez LGD lub przez beneficjentów realizujących te operacje za pośrednictwem LGD. W skład zaproponowanych działań wchodzi zarówno działania inwestycyjne jak i nieinwestycyjne. Informacje o zaproponowanych działaniach inwestycyjnych charakteryzują się wysokim stopniem uogólnienia. Szczegółowy zakres inwestycji znany będzie dopiero na etapie składania wniosków o dofinansowanie. W przypadku inwestycji mogących znacząco oddziaływać na środowisko wnioskodawca/inwestor będzie zobligowany do uzyskania stosownej decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Pismo z RDOŚ stanowi załącznik do wniosku o wybór LSR.

[Załącznik nr 1: Procedura Aktualizacji Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia „Razem na Piskowcu”](#)

Cel procedury: Celem procedury jest sformalizowanie procesu dokonywania korekt w Lokalnej Strategii Rozwoju, by zapewnić jak najszerszy udział partnerów LGD i wszystkich mieszkańców obszaru.

Zakres procedury: Procedura obejmuje czynności, formularze i schemat działań związanych ze zgłaszaniem, analizowaniem i w końcu przyjmowaniem uchwał Zarządu zmian w zapisach LSR.

Założenia ogólne:

- Proces wdrażania i aktualizacji odbywa się z jak najszerszym udziałem partnerów LGD i wszystkich mieszkańców obszaru

- Wszystkie działania LGD dotyczące wdrażania LSR są jawne
- LGD monitoruje na bieżąco wdrażanie LSR
- Aktualizacja LSR nie powinna być dokonywana częściej niż raz w roku, ale dopuszcza się nadzwyczajne okoliczności wprowadzania dodatkowych korekt.
- Działania logistyczne zapewnia Biuro LGD

Przebieg procedury:

1. Aktualizacja Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność, zwanej dalej LSR, może nastąpić w związku z:
 - Zmianą danych dotyczących obszaru LGD lub danych dotyczących LGD
 - Zmianą przepisów dotyczących LSR
 - Potrzebą zastosowania zaleceń z kontroli, oceny, monitoringu i/lub ewaluacji LSR/LGD
2. Aktualizacja może nastąpić na wniosek:
 - Rady LGD
 - Komisji Rewizyjnej LGD
 - Zarządu LGD
 - Grupy liczącej powyżej 10% wszystkich członków LGD
3. Organem LGD uprawnionym do aktualizacji LSR jest Zarząd.
4. Wniosek o aktualizację LSR składa się do Zarządu LGD
5. W terminie 30 dni Zarząd LGD przyjmuje stanowisko w sprawie zgłoszonego wniosku o aktualizację LSR oraz określa zakres i harmonogram dalszych działań.
6. Projekt zmiany LSR musi zostać poddany konsultacjom społecznym poprzez zamieszczenie zmienianych części LSR wraz z uzasadnieniem na stronie internetowej LGD, na co najmniej 14 dni.
7. Zarząd Stowarzyszenia uchwałą przyjmuje zaktualizowany LSR.

Załącznik nr 2: Procedury dokonywania monitoringu i ewaluacji.

Tabela 25: Monitoring

Elementy podlegające monitorowaniu	Badane aspekty	Źródła danych
Funkcjonowanie LGD i animacja	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja szkoleń dla pracowników LGD • Realizacja szkoleń dla organów LGD • Efektywność doradztwa w biurze LGD • Liczba porad i charakter doradztwa świadczonego w biurze LGD, • Ocena świadczonego doradztwa • Częstotliwość i regularność spotkań organów LGD, • Frekwencja na spotkaniach organów LGD 	<ul style="list-style-type: none"> • Dane własne LGD • Badania ankietowe: <ul style="list-style-type: none"> ○ osoby korzystające z doradztwa, ○ osoby uczestniczące w spotkaniach szkoleniach, imprezach organizowanych przez LGD
Realizacja planu działania	<ul style="list-style-type: none"> • Przestrzeganie przyjętych procedur 	<ul style="list-style-type: none"> • Dane własne LGD

Realizacja LSR	<ul style="list-style-type: none"> • Stopień osiągnięcia założonych wartości wskaźników (rezultatów i produktów) • Realizacja działań skierowanych do grupy defaworyzowanej • Ocena skuteczności stosowanych kryteriów wyboru • Stopień wykorzystania funduszy • Wysokość zakontraktowanych środków 	<ul style="list-style-type: none"> • Dane własne LGD • Ankieta monitorująca dla beneficjentów i grantobiorców • Dane zebrane z prowadzonych konkursów • Monitoring operacyjny
Realizacja planu komunikacyjnego	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba i charakter działań promocyjnych podjętych przez LGD, • Postępy w realizacji planu komunikacji, • Liczba i charakter uczestnictwa w działaniach zewnętrznych wobec LGD (w tym wydarzeniach lokalnych i ponadlokalnych) • Realizacja wskaźników planu komunikacyjnego • Efektywność działań komunikacyjnych • Stopień rozpoznawalności LGD wśród mieszkańców obszaru 	<ul style="list-style-type: none"> • Dane własne LGD • Statystyki stron internetowych i kanałów w mediach społecznościowych oraz statystyki innych wykorzystywanych w planie komunikacyjnym narzędzi komunikacyjnych (np. ulotki, gazety, radio) • Badania ankietowe osób uczestniczących w spotkaniach szkoleniach, imprezach organizowanych przez LGD • Monitoring operacyjny • Spotkania informacyjno-konsultacyjne

Charakterystyka źródeł danych oraz sposobów pomiaru i oceny danych:

- Dane własne LGD – dane gromadzone w toku normalnej działalności LGD, w szczególności w ramach obowiązkowej sprawozdawczości realizowanej przez Stowarzyszenie. Dane własne obejmują:
 - Wskaźniki planu komunikacji
 - Dane ilościowe dotyczące doradztwa w biurze
 - Dane gromadzone w trakcie naborów (m.in. terminy naborów, ilość złożonych wniosków, środki finansowe przypisane do naborów)
 - Wskaźniki LSR i PROW
 - Realizację budżetu LSR
 - Dane dotyczące pracy organów LGD
 - Informacje o szkoleniach dla pracowników i członków organów LGD.

Badania własne:

- Ankieta monitorująca dla beneficjentów i grantobiorców – badanie pozwoli na zbieranie istotnych informacji dotyczących postępu rzeczowo-finansowego. Pozwoli także pogłębić informacje uzyskane z wniosków o dofinansowanie operacji, m.in. pozwoli na dezagregację obowiązkowych wskaźników PROW. Ankieta będzie wypełniana przez beneficjentów i grantobiorców raz, w roku, w którym rozliczyli oni operację.
 - Badania ankietowe osób korzystających z doradztwa – badanie realizowane na bieżąco, w których jednostką analizy będą udzielone porady. O wypełnienie ankiety będą proszone osoby korzystające z doradztwa w biurze LGD. Anonimowe ankiety wrzucane będą do pojemnika umieszczonego przy wejściu do biura LGD.
 - Badania ankietowe uczestników spotkań informacyjno-konsultacyjnych lub szkoleń organizowanych przez LGD – realizowane w czasie każdego tego typu wydarzenia zorganizowanego przez LGD.
- Monitoring operacyjny – bezpośrednie rozmowy z beneficjentami w czasie doradztwa i spotkań konsultacyjno-informacyjnych. Pozyskiwane dane dotyczące przygotowania lub wdrażania operacji realizowanych przez beneficjentów. Na monitoring operacyjny składać się będą także wizje lokalne na miejscu realizacji operacji, w czasie których będzie mogła być dokonywana dokumentacja fotograficzna. Ta metoda monitorowania będzie szczególnie istotna dla projektów grantowych.

W ich przypadku będzie się ona wiązać także z kontrolą dokumentów związanych z realizacją projektów. Opracowany zostanie wzór formularza monitoringu operacyjnego, w którym na bieżąco będą zapisywane pozyskiwane informacje.

Dane zgromadzone za pomocą wymienionych powyżej technik będą poddawane okresowej analizie przez pracowników biura LGD w przypadku ewaluacji on-going lub przekazywane, w przypadku ewaluacji mid-term i eks-post, wyspecjalizowanemu zewnętrznemu podmiotowi, który będzie na potrzeby LGD opracowywał raport z monitoringu. Dane będą przygotowywane i przekazywane według wytycznych sformułowanych przez ten podmiot zewnętrzny. Ponadto wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny, na bazie zebranych i przeanalizowanych przez pracowników biura LGD danych będzie przygotowywał w formie prezentacji coroczny raport z monitoringu. Zostanie on wykorzystany do realizacji warsztatów refleksyjnych w ramach ewaluacji wewnętrznej (patrz „Procedura ewaluacji”).

Jeśli chodzi o czas dokonania pomiaru, to jest on niemożliwy do sprecyzowania w przypadku danych, które będą rejestrowane na bieżąco (np. w przypadku danych dotyczących doradztwa w biurze LGD). Wiele zaplanowanych źródeł danych sama w sobie zawiera wskazanie momentu rejestracji danych, np. ankiety dotyczące spotkań informacyjno-konsultacyjnych, szkoleń lub imprez organizowanych przez LGD powinny być realizowane na ich zakończenie (ankiety będą wypełniane w czasie wszystkich spotkań organizowanych przez LGD).

Procedura Ewaluacji:

Coroczna ewaluacja wewnętrzna prowadzona będzie min. w ramach warsztatów refleksyjnych w ramach ewaluacji on-going. Sposób i termin ich realizacji będzie zgodny z Wytycznymi Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi nr 5/3/2017 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 z dnia 18 sierpnia 2017 r.

W poniższej tabeli zaprezentowano sposób operacjonalizacji kryteriów ewaluacyjnych, tzn. sposób w jaki znajdują one odzwierciedlenie w konkretnych pytaniach badawczych. Pytania te wskazują na obszary funkcjonowania LGD oraz realizacji LSR, które będą podlegać ewaluacji mid-term oraz ex-post (zewnętrznej). Pytania badawcze i obszary badania są również powiązane z zaplanowanymi technikami badawczymi, które zostaną scharakteryzowane pod tabelą.

Tabela 26: Ewaluacja

Ewaluacja i podmiot wykonujący	Kryteria ewaluacyjne i główne pytania badawcze
Ewaluacja mid-term – hybrydowa, realizowana we współpracy z zewnętrznymi ekspertami	<p>Trafność Czy w społeczności nie zaszły jakieś istotne zmiany, które mają wpływ na obniżenie poziomu trafności LSR?</p> <p>Efektywność Czy osiągnięte efekty rzeczywiście były wynikiem realizacji przedsięwzięć w ramach wdrażania LSR? Określenie stopnia prawdopodobieństwa, że obserwowane rezultaty mogłyby pojawić się pomimo braku interwencji. Jaki jest stosunek poniesionych nakładów w stosunku do uzyskanych rezultatów.</p> <p>Skuteczność Jaki jest poziom realizacji wskaźników produktu i rezultatu? Ocena stopnia realizacji harmonogramu i budżetu wdrażania LSR.</p> <p>Użyteczność W jakim stopniu potrzeby beneficjentów zostały zaspokojone dzięki realizacji operacji? Jakie są nieplanowane efekty wdrażania LSR?</p> <p>Komplementarność Czy realizowane działania uzupełniają się z innymi programami obejmującymi obszar LGD?</p> <p>Trwałość Czy realizowane operacje mają potencjał wywołania trwałych zmian?</p>
Ewaluacja ex-post – zewnętrzna (realizowana przez wyspecjalizowany)	<p>Efektywność, skuteczność, użyteczność (pytania badawcze dla kryteriów – jak powyżej).</p> <p>Komplementarność Czy działania realizowane w toku wdrażania LSR uzupełniały się z innymi programami obejmującymi obszar LGD? W jakim stopniu działania realizowane w toku wdrażania LSR uzupełniały się wzajemnie?</p>

podmiot we współpracy z LGD)	Trwałość Czy zrealizowane operacje wywołały trwałe zmiany w lokalnej społeczności?
Sposób wykorzystania ewaluacji i analizy danych monitoringowych: Przeprowadzona ewaluacja on-going zweryfikuje wyniki wdrażania LSR i umożliwi ewentualną modyfikację założeń Strategii, bądź poszczególnych zadań realizowanych w ramach LSR, służącą bardziej efektywnemu zaspokajaniu potrzeb beneficjentów. Ewaluacja on-going pozwoli na zbadanie skuteczności i efektywności funkcjonowania LGD, a przez to zasadności angażowania środków pomocy publicznej. Przeprowadzenie ewaluacji on-going pozwoli także na wysnucie wniosków i rekomendacji, które zostaną wdrożone na dalszym etapie funkcjonowania.	

W czasie ewaluacji mid-term, on-going oraz ex-post zastosowane zostaną następujące techniki badawcze:

- Analiza danych (mid-term, ex-post) – analiza dokumentacji wytworzonej przez biuro i organy LGD. Analiza ogólnodostępnych danych statystycznych (np. Bank Danych Lokalnych). Analiza dostępnych publikacji i raportów z badań dotyczących obszaru LGD. Bardzo istotnym źródłem danych będą raporty z monitoringu oraz sprawozdania z warsztatów refleksyjnych. Analiza danych zastanych zostanie w szczególności wykorzystana do określenia trafności prowadzonej interwencji. Wyniki analizy danych będą ponadto stanowić punkt wyjścia do zbierania danych przy pomocy pozostałych technik badawczych. Analiza dokumentacji w największym stopniu zostanie jednak wykorzystana w badaniu **trafności i spójności** procesu wdrażania LSR. Analiza w opisywanym tu zakresie w ramach ewaluacji zewnętrznej oraz ewaluacji mid-term przeprowadzona zostanie przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny. LGD zobowiązane jest do przekazania jego przedstawicielom danych, informacji oraz materiałów niezbędnych do wykonania tego zadania badawczego.
- Wywiady eksperckie (mid-term, ex-post) – wywiady (indywidualne i grupowe) z przedstawicielami biura LGD oraz organów LGD. Wywiady eksperckie będą odgrywać znaczącą rolę dla badania **komplementarności** procesu wdrażania LSR, jak również określenie jego **trafności i skuteczności**.
- Badanie ankietowe mieszkańców obszaru LGD (mid-term, ex-post) – badanie ilościowe przeprowadzone na losowo dobranej próbie lub za pośrednictwem badań online. Ankiety przeprowadzone zostaną przez pracowników LGD, z wykorzystaniem techniki PAPI lub elektronicznie z wykorzystaniem techniki CAWI. Badanie ankietowe zostanie przeprowadzone 2-krotnie: w ramach mid-term i ex-post. Kwestionariusze ankiety dostarczone zostaną przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny, który będzie merytorycznie odpowiedzialny za przeprowadzenie badań ewaluacyjnych. Badania ankietowe pozwolą na uspołecznienie procesu ewaluacji i włączenie mieszkańców w proces oceny funkcjonowania LGD. Wyniki ankiet będą istotne przede wszystkim dla oceny **trafności, skuteczności** oraz **użyteczności** procesu wdrażania LSR oraz **trwałości** uzyskanych efektów.
- Badanie ankietowe osób korzystających z doradztwa (ewaluacja mid-term, ex-post) – służyć będzie do **badania poziomu efektywności doradztwa**. Prowadzone będzie w ramach monitoringu, a zebrane dane będą zbierane w corocznych raportach z monitoringu i poddawane ocenie w czasie warsztatów refleksyjnych. Dane te zostaną poddane dodatkowej zbiorczej analizie w czasie ewaluacji mid-term i ex-post.
- Badanie ankietowe wśród wnioskodawców (ewaluacja ex-post) – badanie ilościowe przeprowadzone za pomocą formularza internetowego (CAWI) lub z wykorzystaniem techniki CATI (telefonicznie). Do jego udostępnienia wykorzystana zostanie baza kontaktów zgromadzonych przez LGD w ramach wdrażania LSR. Ankieta będzie wypełniana przez wnioskodawców. Badanie to pozwoli na analizę **efektywności** interwencji podjętych w ramach wdrażania LSR oraz będzie uzupełnieniem danych gromadzonych przy pomocy ankiet wypełnianych przez osoby korzystające z doradztwa w biurze LGD oraz ankiet monitorujących dla beneficjentów. W przypadku realizacji badań CAWI, ankieta internetowa opracowana zostanie przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny odpowiedzialny za realizację ewaluacji ex-post.
- Warsztaty refleksyjne realizowane w ramach ewaluacji on-going. W ich czasie uczestnicy będą mogli uzyskać informacje na temat działalności LGD i postępów we wdrażaniu LSR. Uczestnicy będą brali udział w ocenie danych zebranych w ramach monitoringu. Istotnym celem spotkań będzie też pozyskiwanie informacji zwrotnych od uczestników.

	Źródła danych i techniki ich pozyskania	Termin realizacji	Efekt realizacji
--	---	-------------------	------------------

Mid-term	<p>Analiza danych</p> <p>Wywiady eksperckie</p> <p>Badanie ankietowe na losowo dobranej próbie mieszkańców obszaru LGD (realizowane przez biuro LGD za pomocą ankiety dostarczonej przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny)</p>	2019	<p>Włączenie mieszkańców w proces ewaluacji LSR.</p> <p>Kompleksowa ocena dokumentu strategicznego.</p> <p>Opisanie i ocena zmian w społeczności lokalnej osiągniętych dzięki wdrażaniu LSR.</p> <p>Identyfikacja ewentualnych istotnych zmian w społeczności lokalnej rodzących potrzebę zmian zapisów LSR.</p> <p>Sformułowanie rekomendacji dotyczących funkcjonowania LGD oraz dalszych działań związanych z wdrażaniem LSR. Sformułowanie rekomendacji odnośnie ewentualnych zmian zapisów LSR, regulaminów lub procedur stosowanych w LGD.</p>
Ex-post	<p>Analiza danych</p> <p>Wywiady eksperckie</p> <p>Badanie ankietowe na losowo dobranej próbie mieszkańców obszaru LGD (realizowane przez biuro LGD za pomocą ankiety dostarczonej przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny)</p> <p>Badanie ankietowe wnioskodawców</p>	Po roku 2020	<p>Włączenie mieszkańców w proces ewaluacji LSR.</p> <p>Kompleksowa ocena dokumentu strategicznego.</p> <p>Ocena wszystkich aspektów funkcjonowania LGD oraz działań podjętych w ramach aktywizacji.</p> <p>Opisanie i ocena zmian w społeczności lokalnej osiągniętych dzięki wdrażaniu LSR.</p> <p>Sformułowanie rekomendacji dotyczących przyszłego sposobu funkcjonowania LGD.</p>
Ewaluacja on-going	<p>Warsztaty refleksyjne za każdy rok realizowane na początku kolejnego roku kalendarzowego na podstawie zbieranych na bieżąco danych opracowanych w formie prezentacji</p>	Do końca lutego każdego roku wdrażania LSR	<p>Włączenie mieszkańców w proces ewaluacji LSR.</p> <p>Ocena wdrażania dokumentu strategicznego.</p> <p>Ocena aspektów funkcjonowania LGD oraz działań podjętych w ramach aktywizacji.</p> <p>Opisanie i ocena zmian w społeczności lokalnej osiągniętych dzięki wdrażaniu LSR.</p> <p>Sformułowanie rekomendacji dotyczących przyszłego sposobu funkcjonowania LGD.</p>

Załącznik nr 3: Plan działania

Cel ogólny 1	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			Razem 2016-2023		Program	Poddzia- łanie/za- kres progra- mu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowa- ne wsparcie	Razem wartość wskaźni- ków	Razem planowane wsparcie		
Cel szczegółowy 1.1 Obszar LGD atrakcyjny turystycznie i kulturowo													PROW/ RPO	
1.1.1 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej i/lub rekreacyjnej	10 szt.	100%	397 903,33 EURO	-	-	-	-	-	-	10 szt.	397 903,33	PROW	19.2 Wdrażanie LSR
1.1.2 Budowa, rozbudowa i modernizacja małej infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej i/lub rekreacyjnej	9 szt.	100%	50 490,36 EURO	-	-	-	-	-	-	9 szt.	50 490,36	PROW	19.2 wdrażanie LSR
1.1.3 Działania związane z budową i rewitalizacją szlaków pieszych	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	1 szt.	100%	37 500 EURO	-	-	-	-	-	-	1	37 500	PROW	19.3 współpraca

1.1.4 Działania związane z budową i rewitalizacją szlaków rowerowych	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	1 szt.	100%	16 250 EURO	-	-	-	-	-	-	1 szt.	16 250	PROW	19.3 współpraca
1.1.5 Wykorzystanie zasobów obszaru do promocji poprzez wydarzenia kulturalne	Liczba zrealizowanych wydarzeń	16 szt.	100%	57 107,88 EURO	-	-	-	-	-	-	16 szt.	57 107,88	PROW	19.2 wdrażanie LSR
1.1.6 Wykorzystanie zasobów obszaru do promocji poprzez wydawnictwa	Liczba wydawnictw	9 szt.	100%	50 854,68 EURO	-	-	-	-	-	-	9 szt.	50 854,68	PROW	19.2 wdrażanie LSR
1.1.7 Aplikacja promująca zasoby LGD	Liczba przygotowanych aplikacji	-	-	-	1szt	100%	12 500 EURO	-	-	-	1 szt.	12 500	PROW	19.2 wdrażanie LSR
1.1.8 Dopuszczenie istniejących świetlic i obiektów małej infrastruktury	Liczba doposażonych świetlic i/lub obiektów małej infrastruktury	-	-	-	-	-	-	9 szt.	100%	45 000 EURO	9 szt.	45 000	PROW	19.2 wdrażanie LSR
1.1.9 Działania związane z promocją szlaków rowerowych i zasobów obszaru LSR	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	-	-	-	-	-	-	1 szt.	100%	113 250 EURO	1 szt.	113 250	PROW	19.3 współpraca
1.1.10 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury związanej z rozwojem funkcji kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej, rekreacyjnej obszaru LGD przez jednostki samorządu terytorialnego	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury kulturowej, turystycznej, wypoczynkowej i/lub rekreacyjnej							9 szt.	100%	301 500 EURO	9 szt.	301 500	PROW	19.2 Wdrażanie LSR

Razem cel szczegółowy 1.1				610 106,25			12 500			459 750		1 082 356,25		
Cel szczegółowy 1.2 Wzmacnienie kapitału społecznego i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego, historycznego, przyrodniczego														
1.2.1 Inicjatywy na rzecz aktywizacji, integracji i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu	Liczba inicjatyw	16 szt.	100%	43 886,29 EURO	-	-	-	-	-	-	16 szt.	43 886,29	PROW	19.2 wdrażanie LSR
1.2.2 Organizacja przedsięwzięć mających na celu kultywowanie lokalnych tradycji	Liczba przedsięwzięć	-	-	-	16 szt.	100%	46 847,37 EURO	-	-	-	16 szt.	46 847,37	PROW	19.2 wdrażanie LSR
1.2.3 Organizacja działań mających na celu rozwój podmiotów kultywujących lokalne tradycje	Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach LSR	16 szt.	100%	46 246,35 EURO	-	-	-	-	-	-	16 szt.	46 246,35	PROW	19.2 wdrażanie LSR
1.2.4 Działania proekologiczne	Liczba działań	1 szt.	33,33%	2 500 EURO	1 szt.	66,66%	2 500 EURO	1 szt.	100%	2 500 EURO	3 szt.	7 500	PROW	19.4 Aktywizacja
1.2.5 Organizacja przedsięwzięć mających na celu promocję kół gospodyń wiejskich, stowarzyszeń, fundacji i innych organizacji pozarządowych	Liczba przedsięwzięć	-	-	-	-	-	-	9 szt.	100%	40 000 EURO	9 szt.	40 000	PROW	19.2 wdrażanie LSR
Razem cel szczegółowy 1.2				92 632,64			49 347,37			42 500		184 480,01		
Cel szczegółowy 1.3 Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LSR														
1.3.1 Podejmowanie działalności gospodarczej	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	6 szt.	14,29%	100 294,20 EURO	21 szt.	64,29%	330 561,37 EURO	15 szt.	100%	481 458,71 EURO	55 szt.	912 314,28	PROW	19.2 wdrażanie LSR

1.3.2 Rozwój działalności gospodarczej	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	8 szt.	50%	255 802,65 EURO	8 szt.	100%	176 809,24 EURO	-	-	-	16 szt.	432 611,89	PROW	19.2 wdraża nie LSR
1.3.3 Podnoszenie wiedzy i kompetencji mieszkańców	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	-	-	-	1 szt.	100%	25 000 EURO	-	-	-	1 szt.	25 000	PROW	19.3 współpraca
1.3.4 Promocja działalności gospodarczej związanej z produktami lokalnymi	Liczba oznaczonych produktów	10 szt.	100%	11 737,57 EURO	-	-	-	-	-	-	10 szt.	11 737,57	PROW	19.2 wdraża nie LSR
Razem cel szczegółowy 1.3				367 834,42			532 370,61			481 458,71		1 381 663,74		
Razem cel ogólny				1 070 573,31			594 217,98			454 708,71		2 648 500,00		
Razem LSR				1 070 573,31			594 217,98			454 708,71		2 648 500,00		
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW												% budżetu poddziałania Realizacja LSR		
										1 381 663,74	52,17			

Załącznik nr 4: Wysokość wsparcia finansowego EFSI w ramach LSR w ramach poszczególnych poddziałań

Rok	Wsparcie finansowe				
	PROW	RPO		Fundusz wiodący	Razem EFSI
		EFIS	EFRR		
Realizacja LSR (art.. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	1 920 000,00	-	-	X	2 449 000,00
Współpraca (art.. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	192 000,00	X	X	X	192 000,00
Koszty bieżące (art.. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	363 750	-	-	-	427 230,00
Aktywizacja (art.. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	7 500	-	-	-	7 500
RAZEM					3 012 250,00

Załącznik nr 5: Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020

	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	Razem
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	1 078528,50	616 471,50	X	1 695 000
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	444 667,50	X	81 832,50	526 500
Razem	1 523 196,00	616 471,50	81 832,50	2 221 500

Załącznik nr 6: Plan komunikacji

Cel komunikacji	Termin	Nazwa działania komunikacyjnego	Adresaci działania komunikacyjnego (grupy docelowe)	Środki przekazu	Zakładane wskaźniki w oparciu o planowany budżet działań	Planowane efekty działań komunikacyjnych	Sposób i częstotliwość pomiaru efektywności	
Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o LSR, jej głównych celach, zasadach przyznawania dofinansowania oraz typach operacji, które będą miały największe szanse wsparcia z budżetu LSR	W każdym roku realizacji LSR	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR	Mieszkańcy obszaru LGD, wszyscy potencjalni wnioskodawcy a w szczególności: przedsiębiorcy, osoby fizyczne chcące rozpocząć działalność gospodarczą, podmioty prawne, organizacje pozarządowe, ośrodki kultury, grupy nieformalne, kościoły, związki wyznaniowe, młodzież, seniorzy, osoby niepełnosprawne W szczególności adresatami działania komunikacyjnego będą grupy defaworyzowane	Artykuły na stronie internetowej LGD oraz gmin należących do LGD	Publikacja 3 artykułów każdym roku realizacji LSR	Mieszkańcy obszaru LGD podniosą poziom wiedzy nt. LSR, jej głównych celów, zasad przyznawania dofinansowania oraz typów operacji, które będą miały największe szanse wsparcia z budżetu LSR	Przeprowadzenie ankiety on-line przed rozpoczęciem kampanii i tuż po	
				Informacje na portalach społecznościowych	Zamieszczenie, co najmniej 25 wpisów dotyczących w/w celu na portalach społecznościowych każdym roku realizacji LSR			Bieżące śledzenie komentarzy wpisów na portalach społecznościowych
				Utworzenie punktu informacyjnego podczas imprez na terenie LGD	Funkcjonowanie punktu informacyjnego podczas 8 imprez na obszarze LGD każdym roku realizacji LSR			Prowadzenie krótkiego badania ankietowego w punkcie informacyjnym podczas imprez

				Ulotka informacyjna dystrybuowana na obszarze LGD.	Publikacja i kolportaż przynajmniej 1 ulotki rocznie	Zwiększy się partycypacja lokalnej społeczności w realizacji LSR	Bieżąca analiza prowadzonych działań
				Ankiety oceniające poziom zadowolenia z działań informacyjnych i doradczych.	Przeprowadzenie, co najmniej 1 ankiety w każdym roku realizacji LSR		
Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o głównych zasadach ogłoszonych konkursów o naborach wniosków	W każdym roku realizacji LSR, w którym planowane jest ogłoszenie konkursu	Kampania informacyjna nt. zasad aplikowania zgodnie z regulaminem konkursów w ramach LSR	Mieszkańcy obszaru LGD, wszyscy potencjalni wnioskodawcy a w szczególności: przedsiębiorcy, osoby fizyczne chcące rozpocząć działalność gospodarczą, podmioty prawne, organizacje pozarządowe, ośrodki kultury, grupy nieformalne, kościoły, związki wyznaniowe, młodzież, seniorzy, osoby niepełnosprawne W szczególności adresatami działania komunikacyjnego będą grupy defaworyzowe.	Artykuły na stronie internetowej LGD oraz gmin należących do LGD	Publikacja przynajmniej 1 artykułu dotyczącego 1 ogłoszonego konkursu	Podniesienie wiedzy potencjalnych wnioskodawców nt. ogłoszonych konkursów	Bieżąca analiza wpisów na portalach internetowych
				Informacje na portalach społecznościowych	Zamieszczenie przynajmniej 5 wpisów dotyczących 1 ogłoszonego konkursu	Przygotowanie wniosków aplikacyjnych w odpowiedzi na ogłoszone konkursy	Bieżące przeprowadzanie ankiet
				Funkcjonowanie punktu informacyjnego w biurze LGD	Funkcjonowanie punktu informacyjnego dla interesantów w godzinach 8-15 od poniedziałku do piątku		Analiza ankiet online wypełnianych po udzielonym doradztwie on-line - na bieżąco
				Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej.	Wywieszenie przynajmniej 1 informacji o ogłoszonym 1 konkursie		
Konsultacja z lokalną społecznością obszaru LSR zapisów LSR, dokumentów powiązanych oraz	W każdym roku realizacji LSR	Weryfikacja zapisów LSR i dokumentów powiązanych	Mieszkańcy obszaru LGD, wszyscy potencjalni wnioskodawcy a w szczególności: przedsiębiorcy, osoby fizyczne chcące rozpocząć działalność gospodarczą, podmioty prawne,	Ankiety umieszczana na stronie internetowej	Przeprowadzenie, co najmniej 1 ankiety w każdym roku realizacji LSR		
				Artykuły na stronie internetowej LGD oraz gmin należących do LGD	Publikacja, co najmniej 3 artykułów w każdym roku realizacji LSR		

sposobu wdrażania LSR			organizacje pozarządowe, ośrodki kultury, grupy nieformalne, kościoły, związki wyznaniowe, młodzież, seniorzy, osoby niepełnosprawne W szczególności adresatami działania komunikacyjnego będą grupy defaworyzowane	Informacje na portalach społecznościowych	Zamieszczenie, co najmniej 3 wpisów dotyczących w/w celu na portalach społecznościowych każdym roku realizacji LSR		
Podsumowanie działań LGD	W każdym roku realizacji LSR	Podsumowanie zrealizowanych przedsięwzięć i przedstawienie planowanych działań w ramach LSR	Mieszkańcy obszaru LGD, wszyscy potencjalni wnioskodawcy a w szczególności: przedsiębiorcy, osoby fizyczne chcące rozpocząć działalność gospodarczą, podmioty prawne, organizacje pozarządowe, ośrodki kultury, grupy nieformalne, kościoły, związki wyznaniowe, młodzież, seniorzy, osoby niepełnosprawne W szczególności adresatami działania komunikacyjnego będą grupy defaworyzowane	Artykuły na stronie internetowej LGD oraz gmin należących do LGD	Przynajmniej 1 artykuł podsumowujący dany rok realizacji LSR	Podniesienie wiedzy mieszkańców obszaru LGD nt. stopnia realizacji LSR	Na koniec każdego roku realizacji LSR
				Informacje na portalach społecznościowych	Przynajmniej 3 informacje podsumowujące dany rok realizacji LSR	Zwiększy się partycypacja lokalnej społeczności w realizacji LSR	
bilans realizacji LSR	Rok 2023	Podsumowanie zrealizowanych przedsięwzięć	Mieszkańcy obszaru LGD, wszyscy potencjalni wnioskodawcy a w szczególności: przedsiębiorcy, osoby fizyczne chcące rozpocząć działalność gospodarczą, podmioty prawne, organizacje pozarządowe, ośrodki kultury, grupy nieformalne, kościoły, związki wyznaniowe,	Artykuły na stronie internetowej LGD oraz gmin należących do LGD	Przynajmniej 1 artykuł podsumowujący realizację LSR	Podniesienie wiedzy mieszkańców obszaru LGD nt. stopnia realizacji LSR	Na koniec realizacji LSR
						Zwiększy się partycypacja lokalnej społeczności w realizacji LSR	

			młodzież, seniorzy, osoby niepełnosprawne W szczególności adresatami działania komunikacyjnego będą grupy defaworyzowane	Informacje na portalach społecznościowych	Przynajmniej 3 informacje podsumowujące realizację LSR		
--	--	--	--	---	--	--	--

Działania komunikacyjne realizowane przez Stowarzyszenie LGD „Razem na Piaskowcu” w całości finansowane będą ze środków bieżących, tzn. poddziałania 19.4 PROW. Planowany koszt działań komunikacyjnych 15 000zł.

3. SPIS ZAŁĄCZNIKÓW:

Załącznik nr 1: Procedura Aktualizacji Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia „Razem na Piaskowcu”

Załącznik nr 2: Procedury dokonywania monitoringu i ewaluacji

Załącznik nr 3: Plan działania

Załącznik nr 4: Wysokość wsparcia finansowego EFSI w ramach LSR w ramach poszczególnych poddziałań

Załącznik nr 5: Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020

Załącznik nr 6: Plan komunikacji

14. SPIS TABEL:

Tabela 1: Gminy wchodzące w skład LGD Działania „Razem Na Piaskowcu”	3
Tabela 2: Doświadczenie podmiotów tworzących LGD „Razem na Piaskowcu” (przykłady zrealizowanych projektów)	5
Tabela 3: Podział członków stowarzyszenia ze względu na sektor	7
Tabela 4: Dokumenty regulujące zasady działania organów LGD	7
Tabela 5: Opis doświadczenia pracowników zaangażowanych w opracowanie i realizację LSR	9
Tabela 6: Metody partycypacji w zależności od etapu opracowywania LSR	13
Tabela 7: Liczba ludności zamieszkujących teren LGD w latach 2009 – 2013 z uwzględnieniem podziału na płeć	16
Tabela 8: Podstawowe dane demograficzne obszaru LGD	17
Tabela 9: Liczba osób bezrobotnych w latach 2009 – 2013 w gminach należących do LGD	18
Tabela 10: Mieszkańcy obszaru LGD w wieku 55+	21
Tabela 11: Grupy defaworyzowane i ich problemy na rynku pracy	22
Tabela 12: Organizacje pozarządowe na obszarze LGD „Razem na Piaskowcu”	23
Tabela 13: Stowarzyszenia w poszczególnych Gminach	23
Tabela 14: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w latach 2009-2013	26
Tabela 15: Wskaźniki przedsiębiorczości w latach 2009-2013	26
Tabela 16: Analiza SWOT	31
Tabela 17: Tabele logiczna macierz powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników	35
Tabela 18: Cele ogólne, szczegółowe i przedsięwzięcia- schemat ogólny	40
Tabela 19: Opis przedsięwzięć wskazanych w LSR	41
Tabela 20: Komplementarność celów z LSR i analizą SWOT	46
Tabela 21: Matryce logiczne	51
Tabela 22: Realizacja wskaźników produktu i rezultatu w ramach kosztów bieżących LGD	56
Tabela 23: Najważniejsze założenia wyboru operacji przedstawia poniższe zestawienie:	58
Tabela 24: Zgodność celów LSR dla LGD „Razem na Piaskowcu” z dokumentami szczebla lokalnego	66
Tabela 25: Monitoring	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
Tabela 26: Ewaluacja	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.

15. SPIS WYKRESÓW:

Wykres 1: Saldo migracji dla gmin wchodzących w skład LGD „Razem na Piaskowcu”	17
Wykres 2: Struktura wiekowa ludności obszaru LGD w latach 2009-2013	18
Wykres 3: Liczba bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym	19
Wykres 4: Podział liczby osób bezrobotnych z uwagi na wykształcenie w 2013r. na obszarze LGD	19
Wykres 5: Dochód podatkowy gminy na 1 mieszkańca na obszarze LGD „Razem na Piaskowcu” w porównaniu z wynikiem dla województwa świętokrzyskiego wg danych za 2013 (zł)	27

16. SPIS RYSUNKÓW:

Rysunek 1: Mapa LGD	3
-------------------------------------	---

17. BIBLIOGRAFIA:

Stomińska – Paprocka D., *Powiat Szydłowiecki w województwie mazowieckim*, Szydłowiec 2008

Urban J., Kowalski W., *Szydłowiec miasto na kamieniu*, Radom 2004

„Analiza potencjału turystycznego obszaru LGD Na Piaskowcu”

M. Sobczyk, *Oczy po mamie bezrobocie po tacie?*, data publikacji sierpień 2013, <http://nowyobywatel.pl/2013/07/26/oczy-po-mamie-bezrobocie-po-tacie>

T. Borkowski, A. Marcinkowski, *Socjologia bezrobocia*, Biblioteka Pracownika Socjalnego, Katowice 1999; Fundacja im. Fredricha Eberta w Polsce, *Společne skutki bezrobocia w wymiarze lokalnym*, „Polityka ekonomiczna społeczna”, Zeszyt 24, Warszawa 1992; M. Śmilgin, *Indywidualne i społeczne skutki bezrobocia na tle globalizacji*, http://www.ur.edu.pl/pliki/Zeszyt8/31_smilgin.pdf

Schild R., Królik H., Marczak, *Kopalnia krzemienia czekoladowego w Tomaszowie*, Wrocław 1985.